

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

”Itku tuli ko ens kerran lapsi jäi – siis äitillä, ei lapsella.”

Päivähoidon aloittaminen ja sopeutuminen pienten osastolla

Hannakaisa Taipalus

Sosiaalialan koulutusohjelma
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2010

TI-TI NALLE Otathan mut syliin

Otathan mut syliin tänäänkin?
Yöllä kun heräsin mä pelkäsin.
Iltasadun keiju muuttui unessa
niin pahaksi mustissa vaatteissa.

Otathan mut syliin tänäänkin?
Yksin ollessa kotona mä pelkäsin,
kun en tuttuja ääniä kuullutkaan.
Vain ikkunaruuudut ne narahtaa.

Mä tarvitsen sua. Ymmärräthän mua?

Otathan mut syliin tänäänkin?
Tarhassa ollessani pelkäsin,
jos unohtaisit mut kotimatkallas
noutaa mut työstäsi tullessas.

Otathan mut syliin tänäänkin?
Toivon että tulet takaisin
kun aamulla lähdit ilman suukkoa
en kestäisi olla ilman sua.

Mä tarvitsen sua. Ymmärräthän mua?

Mä tarvitsen sua. Kaipaathan sä mua?

Tekijä(t):	Hannakaisa Taipalus
Opinnäytetyön nimi:	”Itku tuli ko ens kerran lapsi jäi – siis äitillä, ei lapsella.” Päivähoidon aloittaminen ja sopeutuminen pienten osastolla
Sivuja (+liitteitä):	71 (+3)
Opinnäytetyön kuvaus:	<p>Opinnäytetyöni käsittelee alle kolmevuotiaan lapsen päivähoidon aloitusta ja hoitoon sopeutumista. Kerron myös miten lapsen sopeutumista voidaan tukea.</p> <p>Teoreettinen ja käsitteellinen esittely:</p> <p>Teoriaosuudessa kerron alle kolmevuotiaan kehityksestä: motorisesta, kognitiivisesta sekä sosioemotionaalista. Kerron myös päivähoidosta, mitä se on, miksi sitä tarvitaan, mitä päivähoidon aloitus perheessä merkitsee, mitä ajatuksia se saa aikaan. Lisäksi kerron miten kotona sekä päiväkodissa voidaan tukea lapsen sopeutumista päiväkotiin.</p> <p>Metodologinen esittely:</p> <p>Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka toteutin lomakekyselynä. Kyselyyni vastasi kahden torniolaisen päiväkodin pienten osaston henkilökunta sekä lasten vanhemmat.</p> <p>Keskeiset tutkimustulokset:</p> <p>Lapset ovat sopeutuneet hyvin hoitoon, suurella osalla ei ole ongelmia. Sopeutumista voidaan tukea monin tavoin mm. tutustumalla päiväkotiin ennen hoidon alkua, alun lyhyemmällä hoitopäivillä, positiivisuudella päivähoitoa kohtaan sekä myös unilelu auttaa. Myös ystävällisellä ja ammattitaitoisella henkilökunnalla on iso osa lapsen sopeutumisessa.</p> <p>Johtopäätökset:</p> <p>Vanhempien pitäisi saada tietoa miten sopeutumista voi tukea, esim. monikaan ei tunnu tietävän miten tärkeää riittävä tutustuminen ennen hoidon aloitusta on. Jonkinlaisen esitteen tai tutustumiskansion voisi tehdä hoidon aloituksesta.</p>
Asiasanat:	päivähoito, sopeutuminen, lasten kehitys

Author(s):	Hannakaisa Taipalus
Title:	“There were tears when the child stayed for the first time – in the mother’s not the child’s eyes” – Starting of day care and adaptation in the small children’s department
Pages (+appendixes):	71 (+3)
Thesis description:	<p>My thesis deals with a under three-year old child who is starting at a day care and the child’s adaptation there. I also tell how to support the child’s adaptation in day care.</p>
Theoretical summary:	<p>In the theoretical part of my thesis I discuss the development of a child under three-years: motoric, cognitive and socio-emotional. I also tell about day care, what it is, why it is needed, what it means to the family when the child starts in day care, what thoughts it causes. I also comment how to support the child’s adaptation in day care both at home and in day care.</p>
Methodological summary:	<p>My thesis is qualitative, and I used a questionnaire inquiry. The staff and parents from two small children’s unit of day care in Tornio responded to my inquiry.</p>
Main results:	<p>The children adapted to the day care well, most of them have no kind of problems. Adapting can be supported in many ways. For example by getting familiar with the day care centre before actually starting the care, shorter days at the beginning, positive attitude towards day care and also a familiar soft-toy during afternoon nap can help. Friendly and professional personnel has also a big role in the child’s adaptation to the day care.</p>
Conclusions:	<p>Parents should have information on how to support a child’s adaptation to the day care. For example many of the parents do not seem to know how important it is to get familiar with the day care centre before actually starting the care. Maybe a some kind of a brochure about starting in day care would be useful.</p>
Key words:	day care, adaptation, development of children

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT

1. JOHDANTO	7
2. ALLE 3-VUOTIAAN KEHITYS	8
2.1 MOTORINEN KEHITYS	8
2.2 KOGNITIIVINEN KEHITYS	12
2.3 SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS	19
3. PIENI ALOITTA A HOIDON.....	25
3.1 LASTEN PÄIVÄHOITO SUOMESSA.....	25
3.2 PÄIVÄHOIDON ALOITUKSEN VAIKUTUKSIA LAPSELLE JA HÄNEN PERHEELLEEN.....	27
3.3 PIENI PÄIVÄHOIDOSSA	29
4. PIENEN LAPSEN SOPEUTUMINEN PÄIVÄHOITOON.....	34
4.1 SOPEUTUMINEN	34
4.2 TUTUSTUMINEN ENNEN HOIDON ALOITTAMISTA	39
4.3 RYTMİ – TARPEEKSI AIKAA UNELLE JA LEIKILLE	40
4.4 OMAHOITAJA.....	43
4.5 PEHMEÄ LASKU	44
5. TUTKIMUKSEN ESITTELY JA TOTEUTUS.....	46
5.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA KOHDERYHMÄ	46
5.2 TUTKIMUS- JA ANALYYSIMENETELMÄT.....	47
5.3 PROSESSIN YKSITYISKOHTAISEMPI KUVAUS	49
6. KYSELYJEN TULOSTEN ESITTELY JA ANALYYSI	52
6.1 TUTUSTUMINEN ENNEN HOIDON ALOITUSTA	52
6.2 SOPEUTUMISEN TUKEMINEN	56
6.3 SOPEUTUMISPROSESSI	61
7. POHDINTA	64
LÄHTEET	67

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupahakemus

Liite 2 Kyselylomake vanhemmille

Liite 3 Kyselylomake henkilökunnalle

Kuviot

Kuvio 1 Hoitoon viennin syy

Kuvio 2 Kuinka monesti päiväkodissa käytiin tutustumassa ennen hoidon alkua

Kuvio 3 Kauanko lapsen sopeutuminen kesti

Kuvio 4 Ongelmia sopeutumisprosessin aikana

Kuvio 5 Kontaktit ennen hoidon alkua

1. JOHDANTO

Pohdin ja pyörittelin kauan eri aiheita kunnes päädyin päivähoiton aloittamiseen ja sinne sopeutumiseen. Lopullisen muotonsa opinnäytetyöni aihe sai omien pohdintojen ja ohjauskeskustelujen kautta. Aiheen valintaa helpotti kenties se että se oli minulle henkilökohtaisestikin ajankohtainen. Aihe siis kiinnosti minua niin henkilökohtaisesti kuin ammatillisessa mielessä. Lisäksi se on ajankohtainen aihe sillä pienimpien päiväkotihoidon näyttää vähitellen lisääntyvän Suomessa. Lisäksi varsinkin pääkaupunkiseudulla lapset aloittavat päiväkotiuuransa yhä nuorempina. (Kalliala 2008, 274.)

Lasten päivähoito on lapsiperheille keskeinen sosiaalipalvelu. Lapsen vanhemmilla on oikeus saada lapselleen kunnan järjestämä päivähoitopaikka, kunnes lapsi siirtyy kouluun. Alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmat voivat valita päivähoitopaikan tai kotihoidon tuen. Lapsiperhe, jolla on asuntovelkaa, valitsee todennäköisesti töihin menon niukan kotihoidontuen ja mahdollisen hoitolisän sijaan. Valinta päivähoiton ja kotihoidon tulisi olla perheille todellinen vaihtoehto. (Kemppinen & Rouvinen-Kemppinen 2004, 34; Karling & Ojanen & Sivén & Vihunen & Vilén 2008, 39.)

Teoriaosuudessa kerron alle kolme vuotiaan kehityksestä: motorisesta, kognitiivisesta sekä sosioemotionaalista. Kerron myös päivähoitosta, mitä se on, miksi sitä tarvitaan, mitä päivähoiton aloitus perheessä merkitsee, mitä ajatuksia se synnyttää. Sopeutuminen on myös tärkeä käsite työssäni, avaan käsitettä ja selvitän miten kotona sekä päiväkodissa voidaan tukea lapsen sopeutumista päiväkotiin.

Tein myös kyselyn kahden päiväkodin pienten osaston lasten vanhemmille sekä kyseisten osastojen henkilökunnalle ja selvitän heidän ajatuksiaan em. aiheista. Alusta asti oli selvää että tahdon saada myös vanhempien äänen kuuluviin ja ajattelin kyselyn olevan hyvä keino siinä. Kyselyn toteutin viemällä kyselylomakkeet kahteen valitsemaani päiväkotiin lasten lokeroihin joista vanhemmat ne saivat mukaansa ja palauttivat ne sinne jättämäni palautuslaatikkoon. Samalla jätin myös henkilökunnalle kyselylomakkeet ja he palauttivat ne samaan palautuslaatikkoon kuin vanhemmatkin.

2. ALLE 3-VUOTIAAN KEHITYS

2.1 Motorinen kehitys

Motorinen kehitys tarkoittaa liikkeiden kehitystä. Se määräytyy pitkälle keskushermoston, luuston ja lihaksiston kehityksestä mutta ei tarkoita että kehitys olisi pelkästään biologista alkuperää. Perimä antaa rajat motorisen kehityksen mahdollisuuksille mutta ympäristön virikkeet, yksilön persoonallisuus sekä oma motivaatio motoristen taitojen harjoitteluun vaikuttavat siihen millaisia motorisia taitoja lopulta hallitsee. Lapset ovat luonnostaan innostuneita liikkumaan ja harjoittavat motoriikkansa oma-aloitteisesti jo hyvin varhain. Motoriikan kehitys vaatii aina liikkeisiin tarvittavien osa-alueiden kypsymistä, lapsen on saatava kehittyä rauhassa ja saavuttaa vaadittava kehitystaso jotta uuden motorisen taidon oppiminen olisi mahdollista. Kehitys on yksilöllistä, lasten välillä voi olla isojakin eroja motoristen taitojen kehittymisessä. (Karling & Ojanen & Sivén & Vihunen & Vilén 2008, 123, 128.)

Motorinen kehitys etenee kolmea päälinjaa pitkin. Lihasten säätely kehittyy kefalokaudaalisesti eli päästä jalkoihin. Ensin opitaan päänkannattajalihasten hallinta, sitten vartalon ja käsien sekä lopulta jalkojen lihasten hallinta. Lihasten säätely etenee myös proksimodistaalisesti eli keskeltä äärialueille. Olkavarsien liikkeet hallitaan ennen kyynärvarsien liikkeitä sekä ranteen liikkeet ennen hienomotoriikka vaativia sormiliikkeitä. Kehitys etenee siis kokonaisvaltaisista liikkeistä eriytyneisiin liikkeisiin. (Karling ym. 2008, 123.)

Vastasyntyneellä lapsella on synnynnäisiä, automatisoituneita liikkeitä eli refleksejä ja kehitysheijasteita. Niiden toiminnasta vastaa aivorunko ja selkäydin. Kehitysheijasteet alkavat syrjäytyä ensimmäisen elinvuoden aikana, mikä on edellytys motoristen taitojen oppimiselle. Karkeamotoriikka tarkoittaa suurten lihasryhmien hallintaa ja liikkumiseen tarvittavien lihastoimintojen koordinaatiota. Hienomotoriikka tarkoittaa pienten lihasten hallintaa. Lapsen hienomotorisia taitoja tutkitaan yleensä testaamalla kädentaitoja. (Karling ym. 2008, 124-125, 128.)

Kahdeksan kuukauden ikäinen vauva kurkottelee tavaroita säätelemällä ruumiinliikkeitään ja siirtämällä painopistettään puolelta toiselle. Painopisteen siirto mahdollistaa

ryömimisen sekä myöhemmin myös konttaamisen. Yhdeksän kuukauden ikäinen vauva kykenee seisomaan tukea vasten ja yrittää myös itse nousta seisoma-asentoon. Hänelle on myös kehittynyt pinsettiote jolla kykenee poimimaan pieniä esineitä peukalon ja etusormen väliin aiemmin opitun kämmenotteen ohella. (Karling ym. 2008, 127.)

Ensimmäisen vuoden jälkipuoliskolla alkaa totinen työ, kun lapsi äkkiä kierittää itseään paikasta toiseen ja löytää ulottuviltaan kokonaisen uuden maailman. Melkein kaikki lapsen valveillaolon tunnit käytetään liikkumiseen, tartutaan tavaroihin ja heitellään niitä lattialle. Äiti tuntee mitä suurimmalla todennäköisyydellä mielihyvää taaperonsa energisestä liikkumisesta ja luo sille turvalliset puitteet olemalla koko ajan valppaana ja poistamalla arvokkaat ja särkyvät esineet pöydiltä. Hän sallii lapsensa taaperrella omassa tahdissaan sen sijaan, että kantaisi tätä säästääkseen aikaa ja vaivaa. Pienokaisen varhainen liikunta on parhaimmillaan uuvuttavaa työtä, erityisesti koska sen tarkoitus on johtaa lapsi pois äidin luota, itseasiassa säännönmukaisesti vastakkaiseen suuntaan. Lapsi ei vielä piittaa vaaroista, äidin tehtävä on olla valppaana ja estää tapaturmat. (Furman 1993, 125.)

Lapsi alkaa ensimmäisen ikävuotensa loppuun mennessä seistä ilman tukea, kävellä tuettuna ja vähitellen ottaa ensiaskeita ilman tukea. Lapsi osaa myös laskeutua seisomasta istuma-asentoon. Samalla kun harjoitellaan kävelemistä, harjoitellaan myös syömistä itse ja vaatteiden riisumista. Lapsi opettelee hallitsemaan lihaksia joita tarvitsee kuivaksi ja siistiksi oppimiseen. Lapsi on innostunut liikkumaan ja oppimaan uutta. Käveleminen avaa lapselle kokonaan uuden tutkimisen maailman. (Karling ym. 2008, 127-128.)

Kaksivuotias lapsi kävelee portaissa tasa-askelin, potkii palloa ja osaa pukea osan vaatteista päälleen. Kolmevuotias osaa jo ajaa kolmipyöräisellä, hyppiä molemmilla jaloillaan sekä pukeutuessaan laittaa napit itse kiinni. Neljävuotias osaa hyppiä yhdellä jalalla ja kävellä portaat vuoroaskelin. Viisivuotias oppii jo hiihtämään ja luistelemaan sekä ajamaan ilman apurattaita. Tasapainon kehittyminen näkyy myös lapsen halussa kiipeillä vaikkapa puissa. Viisivuotiaalla on jo kaikki motorisen kehityksen perusvalmiudet olemassa. (Karling ym. 2008, 129.)

Leikki-iässä eli kaksivuotiaasta seitsemänvuotiaaseen liikkumisen perustaitojen harjoitteluvaihe on vahvimmillaan. Sinä aikana lapsi oppii käyttämään lihaksiaan monipuoli-

sesti erilaisissa arkipäivän askareissa. Lapsi on innoissaan oppiessaan uuden asian kuten kengännauhojen solmimisen tai pyörällä ajamisen ilman apurattaita. Kannustus on erittäin tärkeää tässä vaiheessa motoristen taitojen kehittymiseksi. Innokkaalle liikkujalle sattuu usein pieniä vahinkoja, mutta niistä ei tulisi tehdä suurta numeroa. Lapsen motivoimiseksi on tärkeää, että kasvattaja kannustaa yrittämään uudelleen sen sijaan, että moittisi kömpelöksi tai valittaisi mahdollisesti rikkoontuneista vaatteista. On harjoitettava oppiakseen. Liialliset odotukset tai liiallinen suojeleminen eivät motivoi lasta omaehtoiseen liikkumiseen. (Karling ym. 2008, 129.)

Myöhäisessä taaperoiässä olevan ja pienen päiväkotilapsen liikunta edellyttää paljon jaettua nautintoa taitojen kehittymiseksi vähitellen. Joskus äidit ajattelevat, että lapset eivät enää tarvitse heitä ja voivat pitää huolta itsestään niin pian kuin he oppivat syömään itse, pukeutumaan, rakentamaan palikkatorneja tai tekemään hiekkakakkuja. Itse asiassa lapsi voi nauttia taidoistaan ja oppia sen täysin vain silloin, kun äiti ei vetäydy pois vaan päinvastoin jatkaa tukemistaan toimimalla arvostavana yleisönä tai toisinaan osallistujanakin. Jos lapsi jää yksin, taannoin omaksuttu toiminto lakastuu. Sangen usein tullessaan päiväkotiin lapset menettävät aluksi kaikki taidot, jotka he näyttivät hallitsevan kotona. Nämä lapset eivät ole tuhmia tai itsepäisiä; tekemisen iloa ei vain ole ilman äitiä. Jos aktiviteetti ei tuota iloa, sitä ei harjoiteta. Lapsella ei ole halua tehdä tai oppia paremmin. Tavallisesti vähittäinen ero äidistä päiväkotiin siirryttäessä ja mahdollisuus rakentaa hitaasti suhde päivähoidon aikuisiin estävät tällaiset takaiskut ja auttavat selviytymään niistä. (Furman 1993, 127.)

Pienten lihasten motorinen kontrolli asettaa äidille tietyt haasteet. On niin paljon tehokkaampaa syöttää, pestä ja pukea taaperoita kuin huomata heidän viestinsä, että he haluavat tehdä itse. Lisäksi äidit tavallisesti nauttivat lapsen kehon hoitamisesta eivätkä ehkä ole valmiita vaihtamaan sitä nautintoa uuteen ja jakamaan lapsen tyydytystä, joka syntyy kun lapsi huolehtii itsestään. Kuitenkin he avustavat kärsivällisesti lapsen yrityksiä ja muuntavat sen tyydytyksen, jonka he saivat lapsen hoitamisesta tämän omien yritysten arvostamiseksi. Yhteisen ylpeyden riemu saa heidät pian tuntemaan itsensä palkituksi. Jos äidit eivät pysty tarjoamaan lapsen kehittyvälle liikkumiskyvylle riittävää turvallisuutta ja arvostusta, seuraukset voivat olla vahingolliset. Pienet taaperot, jotka viettävät liikaa aikaa pinnasängyissään, leikkikehissään tai lastenrattaissaan vyötettyinä saattavat tulla melko passiivisiksi. Toisaalta he saattavat löytää toimeliaisuudelleen epäterveitä ulospääsyteitä heijaamalla tai hakkaamalla päätä seinään. Toisinaan lasten

liikunta jää kulmikkaaksi, impulsiiviseksi ja huonosti koordinoituksi, jos he ovat olleet liikunnallisesti vakavasti rajoitettuja alkuvaiheessa. (Furman 1993, 125-126.)

Keho on tärkeä osa minää. Kehonkaava tarkoittaa sisäistä mallia eli skeemaa jonka yksilö muodostaa itsestään fyysisenä ja motorisena ihmisenä. Vauva alkaa muodostaa muistiinsa kuvaa itsestään, kun häntä kosketellaan. Lapselle hyväileminen, silittely ja suukottelu viestivät että hänen kehonsa on hyvä. Samalla hän alkaa hahmottaa mielessään kehoaan. Body-image, kehonhahmotus ja kehotietoisuus tarkoittavat samaa kuin kehonkaava, mutta korostavat ihmisen hahmottavan kehokaavaansa sosiaalisen peilisuhteen kautta. Se, miten hahmotamme oman fyysisen olemuksemme, sisältää kehon sisäisiä aistimuksia ja niiden tunnistamista, kehon fyysisiä ominaisuuksia, kuten minkälainen kehomme on, miten se toimii sekä saamaamme palautetta miltä näytämme tai luulemme näyttävämme. Kehomme on jatkuvassa vuorovaikutuksessa sisäisten ja ulkoisten havaintojen, tunteiden ja toimintojen kanssa. Käsitys kehostamme ei siis ole pysyvää vaan muuttuu läpi elämämme. Kehonhahmotus vaikuttaa minäkuvaamme eli persoonaamme ja siihen minkälaiseksi koemme itsemme sosiaalisissa tilanteissa. Kehon hallinta on myös tärkeää tavallisista päivittäisistä toiminnoista selviytymiseen. (Karling ym. 2008, 129.)

Äidin suhde pieneen lapseensa auttaa myötäilemään lapsen tarpeita ja tyydyttämään niitä sopivasti. Äiti osaa tukea lapsen liikkumista osana muuta vuorovaikutusta lapsen kanssa pohtimatta asiaa erityisesti. Tämä koskee myös isää, joka suhteessaan taape-roikäiseen tukee erityisesti motorisen kontrollin kehitystä esimerkiksi kävelyretkellä, auttamalla portaissa, vierittämällä palloa ja avustamalla leikkikalujen käsittelyssä. Vanhemmat eivät tavallisesti tiedä kuinka arvokasta ja tärkeätä tällainen toiminta taape-roikäiselle on. Sitä koskeva tietämys saattaisi lisätä heidän itsetuntoaan lapsensa kehitystä edesauttavina vanhempina. Se voisi antaa voimia yrittää enemmän myös väsyneenä tai kiireisenä. He saattaisivat oppia olemaan paremmin varuillaan ja välttämään tai vähentämään tapoja, jotka tarpeettomasti rajoittavat lapsen liikkeitä. (Furman 1993, 129.)

2.2 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivisuus sisältää havaitsemisen, muistin, ajattelun, kielen ja oppimisen. Kognitiivinen kehitys tarkoittaa siis ihmisen tiedon käsittelyä ja sen kehitystä. Vastasyntyneen sisäiset mallit ympäröivästä maailmasta muodostuvat kuitenkin vain pienistä toisistaan irrallaan olevista yksityiskohdista eli niistä havainnoista ja niihin liittyvistä toiminnoista, joita hän ympäristöstään osaa jo tehdä. Jo aivan vastasyntynyt osaa käyttää kokemusten syntymiseksi luontaisesti kaikkia aistejaan. Havaintojensa avulla lapsi tutustuu siis aktiivisesti maailmaansa. Ensimmäisen elinvuoden kognitiivista kehitystä voidaan pitää ensisijaisesti havaintojärjestelmän rakentumisena. Tuolloin lapsi havainnoi aistiensa avulla monimutkaista ja merkityksellistä maailmaa ja opettelee vähitellen yhdistelmään saamiaan tietoja kokonaisiksi skeemoiksi eli sisäisiksi malleiksi. Samalla lapsi opettelee toimimaan suhteessa havaintoihinsa. Häntä kiinnostavat tekeminen ja liike. Pieni lapsi, joka ei osaa vielä hahmottaa ympäristöään kielen avulla, hahmottaaakin maailmaansa lähinnä havaintojensa ja toimintansa avulla. Havaintojen ja toiminnan merkitys on olennaista lapsen ajattelussa ja oppimisessa. (Karling ym. 2008, 134.)

Pieni lapsi myös tiedottaa muille toiminnallaan. Vaikkei hän osakaan kielellisesti ilmaista kaikkia ajatuksiaan, hän kykenee erittelemään ja jäsentämään ympäristönsä tapahtumia. Hän tiedottaa ajatuksistaan eleillään, ilmeillään, itkullaan, jokeltelullaan, konttaamalla, kiipeilemällä ja kaikilla niillä arkipäivän toimilla, joita hän päivän aikana tekee. On siis tärkeää oppia havainnoimaan myös sitä lapsen maailmaa, jota hän ei itse pysty meille sanallisesti kertomaan. Eleet ja ilmeet ovat myös osa näkyvää toimintaa. Lapsi oppii hyvin varhain tulkitsemaan eleiden ja ilmeiden viestejä. Hän tulkitsee ihmisten välistä maailmaa muun muassa kasvoista; hymystä, naurusta, kulmakarvojen asennosta, äänen sävystä ja silmien loisteesta. Ihmisen kasvot ovat pienen vauvan ensimmäinen yksityiskohtaisen tutkivan tarkkailun kohde. Eleiden ja ilmeiden oppiminen vuorovaikutuksen välineenä ennen kieltä onkin tärkeää kommunikaation kannalta. (Karling ym. 2008, 134-135.)

Ensimmäisten kuuden kuukauden aikana lapsi suuntautuu ympäröivään maailmaan kokonaisvaltaisesti havainnoiden. Kehon liikkeet, katse, äänensävy, hymy sekä äidin tuoksu ohjaavat lasta. Lapsen kokemukset ovat kytkeytyneet tunteisiin. Aikuisen tehtävä on antaa merkitys lapsen kommunikaatiolle, esimerkiksi tulkita lapsen itku kutsuksi tulla lapsen luo. Aikuinen tulkitsee merkityksiä, kun lapsi ei sitä vielä itse tee.

Silloin vauvan ja aikuisen aikomukset alkavat kohdata, se ylläpitää lapsen huomiota ja positiivisiin tunteisiin liittyessään suuntaa ja virittää lapsen ympäristöön kohdistamaa kiinnostusta. Siten lapsi oppii kommunikoimaan tarkoituksellisesti ja saamaan aikaan muutoksia ympäristössään. (Jakkula 2008, 35.)

Kielellä on tärkeä sija ihmisen välisessä vuorovaikutuksessa. Kun lapsi oppii käyttämään sanoja, hänen aikomuksensa ja toiveensa tulevat aikuiselle paremmin ymmärretyksi. Kielen avulla lapsi oppii myös entistä paremmin jäsentämään havaintomaailmaansa. Hän tutustuu ympäristöönsä sekä hankkii ja saa tietoja. Kieli on tärkeä käyttäytymisen säätelijä sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen, ajatuksen, mielikuvituksen ja tunteiden viestintäväline. Vauvalla on merkittäviä esikielellisiä valmiuksia jo syntyesään. Kyky hahmottaa kieltä kehittyy nopeasti, ja puolen vuoden iässä lapsi erottaa puheesta jo äidinkiелensä piirteitä ja jättää reagoimatta vieraisiin piirteisiin. Kielen ymmärtäminen eteneekin puheen tuottamista nopeammin. Vuoden iässä lapsi ymmärtää aikuisen puheesta jo melkoisesti. Usein ei anneta tarpeeksi arvoa sille, että lapsi kuuntelee ja ymmärtää puhetta, vaikkei hän osaa vielä tuottaa sitä. Lapsen äänteitä voi matkia ja hänen kanssaan voi yhdessä leikkiä äänteillä, mutta on tärkeää käyttää nimenomaan todellisia sanoja. (Karling ym. 2008, 135-137.)

Jo ennen sanojen löytymistä lapsen jokeltelussa on ollut sävelkulkuja ja painotuksia, joilla hän on ilmaissut esim. vaatimusta, kysymystä ja erilaisia tunteita. Myös äidinkielen äänteet ovat harjoittelun alla koko ensimmäisen ikävuoden mutta toisella ikävuodella aukeaa sanojen maailma, aivan uusi todellisuus, joka on vain ihmiselle mahdollinen. Lapset löytävät ensi sanansa yksilölliseen tahtiin, jotkut heti yhden vuoden tienoilla kun taas toiset lähes kaksivuotiaina. Sanojen tuottaminen alkaa yleensä vasta sitten, kun lapsi on oppinut ymmärtämään sanan merkityksen jossain tilanteessa. Lapsen ensimmäinen sana on yleensä jokin jota lapsi kuulee päivittäin ja on hänelle itselleen tärkeä. Sillä, onko vuorovaikutus ympäristön kanssa on onnistunut ensimmäisen ikävuoden aikana, on suuri merkitys, onko syntynyt luottavainen ja turvallinen suhde muihin ihmisiin ja ovatko motoriset taidot ja aisteilla havainnointi saavuttaneet puhumiseen riittävän kypsyyden. (Alijoki 1998, 51-52; Karling ym. 2008, 136-137.)

Lapsen siirtyessä toiselle ikävuodelle, hän tuntuu yhtäkkiä muuttuvan vauvasta lapseksi. Hän pystyy liikkumaan itsenäisesti; ryömii, konttaa, usein jo kävelee. Pystyasento tarjoaa aivan uudet mahdollisuudet maailman tutkimiseen. Merkittävin harppaus kehityk-

sessä on kuitenkin symbolien tajuaminen ja sanojen löytyminen, yhtäkkiä lapsi huomaa, että asioilla ja esineillä on nimi. Sanoilla pystyy saamaan yhteyden toisiin ihmisiin; saa huomiota, toteuttaa toiveensa, ilmaista ilonsa ja surunsa puhumalla, sanomalla sanoja jotka ovat yhteisiä ja ymmärrettäviä kaikille. (Alijoki 1998, 51-52.)

Esikielellisen vaiheen aikana ja kielellisen kehitysvaiheen alussa lapsen suhde ympäristöön sekä lähellä oleviin ihmisiin organisoituu uudelleen kahdesti. Ensimmäinen siirtymävaihe on 9-12 kuukauden iässä. Silloin alkaa muutos välittyneeseen suhteeseen, joka kasvaa aikaisemmasta, välittömästä, jota luonnehtii suora kehon kontakti, hymy sekä itku. Välittyneeseen suhteeseen kuuluvat puolestaan eleet, esinetointojen merkitykset sekä lopulta sanat. Siirtymä merkitsee subjektiivisen minän muodostumisen aktivoitumista. Toinen siirtymä ilmenee 15-20 kuukauden iässä. Se kestää lähelle kolmen vuoden ikää, jolloin kieli normaalisti on jo niin kehittynyt, että se alkaa ohjata lapsen toimintoja ja toimia kommunikaation välineenä. Siirtymävaiheet luovat lasta hoitaville aikuisille uusia haasteita, joihin tulisi vastata. (Jakkula 2008, 35.)

Lähestyessään toista siirtymää noin puolentoista vuoden iässä lapsi on voimakkaasti suuntautunut puhuttuun kieleen ja toistaa sen osia mielellään. Aktiivisen puheen oppimisen kausi on alkanut. Jos tilanne on suotuisa, lapsen sanavarasto kasvaa vauhdilla ja lauseenmuodostus kehittyy niin, että useampisanaiset lauseet alkavat tulla päivittäiseen käyttöön. Puolentoista vuoden ikäinen lapsi kykenee havainnoimaan toisen ihmisen tunnetiloja, esimerkiksi lohduttamaan itkevää aikuista ja toimimaan tilanteessa opitulla tavalla. Puheen tullessa mukaan vuorovaikutukseen, välineiden avulla tapahtuva jäljitely vähenee ja lapset kommunikoivat toisilleen toistamalla toistensa sanoja, eleitä sekä liikkeitä saaden näin tilanteen vastavuoroiseksi. (Jakkula 2008, 39-40.)

Kielen kehittymisen kannalta ikävuodet 1-3 ovat huiman edistymisen aikaa. Sanasto kasvaa päivä päivältä. Alussa yksi sana ilmaisee kokonaista lausetta. Intonaatio ja äänen sävy auttavat aikuista tulkitsemaan lapsen sanomaa. Ensimmäiset sanat ovat yleensä substantiiveja, seuraavaksi ilmestyvät verbit, kysymyssanat ja pronominit. Viimeisenä ilmestyvät adjektiivit. Sanojen aihepiiri lähtee lapsesta ja hänen omasta kokemusmaailmastaan. Lyhyitä lauseita alkaa ilmestyä lapsen puheeseen yleensä 2-3 -vuotiaana. Ne liittyvät senhetkiseen kokemukseen tai elämykseen. (Alijoki 1998, 52-53.)

Näinä kielen kehityksen herkkyyvuosina aikuisen vuorovaikutusmahdollisuudet lapsen kielen kehittymiseen ovat suuret. Millaista ja miten intensiivistä vuorovaikutusta aikuinen lapsen kanssa toteuttaa, näkyy lapsen kielellisissä taidoissa myöhemminkin. Lapset oppivat kielen varhaisina vuosinaan nimenomaan aikuisilta läheisissä ja lämpimissä tunnesuhteissa. Vasta kouluiässä vertaisryhmän malli tulee merkitykselliseksi. Pienen lapsen kielen oppiminen ja karttuminen tapahtuu toiminnassa ja tekemisessä. Lapsen tulee saada kuulla äidinkieltään eri tilanteissa ja kokemuksissa. (Alijoki 1998, 52-53.)

2-3-vuotiaan uhmaikä koettelee sekä aikuisen että lapsen vuorovaikutustaitoja. Oman, äidistä erillisen minän löytymisen myötä on löytynyt myös oma tahto. Lapsi ei hallitse tunteitaan, hän yhtä aikaa sekä haluaa että ei halua, raivoaa ja hetken päästä hellyyttää janoavana painautuu syliin. Lapsi kokeilee tahtonsa rajoja ja aikuisen tulisi auttaa häntä löytämään ne. Aikuisen velvollisuus on opettaa lapselle, mitä saa tehdä ja mitä ei. Puheutumistilanteet, kaupassa käynnit ja lähtemiset ovat usein tilanteita jolloin lapsi saa uhmakohtauksen. Aikuisen tehtävä on auttaa lapsi näiden raivokohtausten, jotka pelottavat lasta itseäänkin, yli. Lapselle voidaan esim. puettaessa antaa kaksi vaihtoehtoa joista hän saa päättää. Näin lapsi saa tehdä taidoilleen sopivia päätöksiä. Kahdesta vaihtoehdosta päättäminen on lapsen hallinnassa ja hän kokee saaneensa tahtomansa, mikä on tärkeä kokemus tahtomista harjoittellessa. Jos uhmakohtauksia on jatkuvasti, aikuisten tulisi ehkä miettiä onko lapsi esim. joutunut tekemään liikaa valintoja, joihin hänen kykynsä eivät vielä riitä. (Alijoki 1998, 54-55.)

Kolmannen syntymäpäivän koittaessa suuri osa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta tapahtuu jo kielen välityksellä. Puhumalla lapsi pyrkii sekä yhteyteen muiden kanssa että myös kontrolloimaan ympäristöään. Sanavarasto on lisääntynyt kovasti. Suuri osa puheesta on vieraillekin ymmärrettävää. Lapsi kyselee koko ajan ja kartutta näin käsitteistöään ja ilmaisuaan. Huolimatta lisääntyneestä kielikyvystä lapsen sanallinen tunteilmaisuus on vielä rajoittunutta ja suurimmat tunteet ilmaistaan motorisesti. Lapsi on edelleen itsekeskeinen, oman maailmansa napa, ja hänen kykynsä ymmärtää toisen ihmisen sanallisesti ilmaisemia tarpeita ja toiveita on puutteellinen. Alle kolmivuotiaat tulkitsevatkin toisten ilmaisuja enemmän kehonkielen, ilmeiden ja eleiden kuin sanojen symbolisen sisällön kautta. Lapselle on tärkeämpää miten sanotaan kuin mitä sanotaan esim. kieltoa ei oteta tosissaan jos se sanotaan hymyillen. (Alijoki 1998, 55.)

Vielä puhumaan oppimisen jälkeenkin lapset pääasiallisesti kommunikoivat edelleen eleillä, ilmeillä ja kehon liikkeillä. Pieni lapsi on erityisen herkkä puheen äänenkorkeuden ja voimakkuuden muutoksille sekä melodisuudelle. Liikkeen ja puheen synkronisuus on perusta molemminpuoliselle ymmärtämiselle. Kun aikuisen puhe yhdistyy tekemiseen, kommunikaation ymmärtäminen mahdollistuu ja alkava puheenkehitys saa tukea. (Jakkula 2008, 40.)

Aikuinen ”sanoittaa” yhteiset kokemukset ja elämykset lapselle. Aikuisen on tärkeää järjestää aikaa ja tilaa keskusteluun lapsen kanssa. Keskustelussa aikuinen antaa lapselle tarvittavat vastaukset, jotta lapsi vähitellen pystyy kielellisesti ottamaan maailman haltuunsa. Tärkeää on juuri tämä vuorovaikutuksellisuus, jolloin lapsi pystyy aikuisen kanssa kysymällä ja keskustelemalla täydentämään tietojaan sekä saamaan apua asioihin, joita ei vielä ymmärrä. Satukasetit, videot ja televisio-ohjelmat eivät pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin samalla tavoin kuin aikuinen, joka antaa kertomuksillaan ja vastauksillaan vastaukset tilanteesta syntyviin kysymyksiin. (Alijoki 1998, 53.)

Jos puhetta ei opita yhdessä hoivaavan henkilön kanssa, se jää helposti irralleen emotionaalisisista merkityksistä eikä se siten edistä tunteiden ilmaisua ja hallintaa. Se palvelee kuin puku, johon pukeudumme tietyissä tilanteissa, ei kuin oma ihomme, joka on pysyvä osa itseämme muuttuen meidän mukamme. Tämän takia kehityksellisiä puutteita ja varhaisia sanojen käytössä autetaan parhaiten ymmärtämällä ja korjaamalla vaikeutta yhdessä vanhempien kanssa. (Furman 1993, 157-158.)

Lapsen kieli kehittyy hänen toimiessaan: leikkiessään ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Aikuisen antama kielenkäyttömalli on lapsen kielenkehityksen kannalta erityisen tärkeä. Kielen avulla voimme välittää toisillemme havaintojamme, tuntemuksiamme ja ajatuksiamme. Puhekielessä viestin merkitykseen vaikuttaa se, missä suhteessa lauseen osat ja sanat ovat toisiinsa. Lisäksi äänensävyt, ilmeet, eleet ja keskustelutilanne vaikuttavat siihen, miten sanoja ja lauseita tulkitaan. Kieli kehittyy myös yhdessä havaitsemisen, ajattelun ja muistamisen kanssa. Näin ollen tietoa ei voi siirtää lapselle pelkästään kielen avulla, vaan uuden omaksuminen edellyttää lapsen omaa toimintaa ja sen myötä saatavaa oivallusta. (Pärkö 2004, 211-212.)

Leikki on lapsen taitojen, tietojen ja mielikuvituksen jatkuvaa vuoropuhelua ympäristön mahdollisuuksien kanssa. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän hän tarvitsee leikkiin

aikuista. Alle kolmivuotiaat eivät vielä pysty varsinaiseen yhteisleikkiin, vasta nelivuotias hakeutuu ryhmäleikkeihin. Aluksi lapset leikkivät vierekkäin omia leikkejään ja myöhemmin samoja leikkejä, mutta ei kuitenkaan yhdessä. Vaikka yhteisleikkiä ei vielä juuri synny, lapselle on kuitenkin tärkeää ikätoverien seura. Vierekkäin leikkiessä vuorovaikutustaidot karttuvat. Olemalla yhdessä toisten samanikäisten kanssa lapsi oppii jakamaan, antamaan periksi ja sovittamaan. Hän alkaa saada omaan itsekeskeiseen maailmaansa kokemuksen toisten samanlaisista tarpeista ja vaatimuksista omia tarpeitaan vastaan. Vuorovaikutustaitojen peruspilari, toisten huomioon ottaminen, alkaa rakentua. Leikkimisessä tärkeintä on toiminta, ei väline. Tyhjä pahvilaatikko saattaa synnyttää lapsessa enemmän toimintaa kuin kallis lelu. Leikkiin lapsi tarvitsee kuitenkin välineen, jonkin joka houkuttaa leikkiin. (Alijoki 1998, 54.)

Nykyään osalle lapsista toiselle ikävuodelle siirtyminen merkitsee päivähoidon myötä sitä että omien vanhempien tilalle arjen monissa vuorovaikutustilanteissa tulevat uudet, alussa vieraat ihmiset. Vuorovaikutusverkosto laajenee aikuisiin, joilla ei ole samantyyppistä kiintymyssuhdetta lapseen kuin omalla perheellä. Lapsi joutuu uusiin ja haastaviin vuorovaikutustilanteisiin, joista selviytyäkseen tarvitsee tehostettua huomiota vanhemmiltaan sekä empaattista ja eläytyvää kohtelua hoitajiltaan. Lapsiryhmän jäsenenä oleminen, muiden tarpeisiin sopeutuminen ja omien vuorovaikutustarpeiden tyydytystyksi saaminen vaatii aikuisten lämmintä osallistumista ja tukea. (Alijoki 1998, 52.)

Päiväkoti aikana lasten puhe tulee yleensä rikkaammaksi ja selymmäksi. He oppivat käyttämään sitä myös perheen ulkopuolisten ihmisten kanssa ilman ei-kielellisen kommunikaation tukea. He käyttävät yhä enemmän omia ja toisten sanoja tutustuakseen ympäröivään maailmaan, kuinka se toimii ja kuinka sen kanssa tullaan toimeen. Tämän vaiheen aikana lapsi joutuu luopumaan sanojen maagisesta voimasta. Sanat pysyvät tärkeinä ja käyttökelpoisina työkaluina, mutta lasten täytyy oppia, että sanoilla kuten kaikilla työkaluilla on myös realistisia rajoituksia. Vaikka lasten sanat yhä ansaitsevatkin tulla kuulluiksi ja otetuiksi vakavasti, pelkkä puhuminen ei enää tuo sellaista ihailua ja konkreettisia tuloksia, joista taaperoikäinen nautti. Lasten on usein vaikea oppia, että asiat eivät vain tapahdu, vaikka toivoisimme niiden tapahtuvan. (Furman 1993, 156-157.)

Pieni lapsi ei pelkäästään vain nuku ja syö vaan tutustuu aistiensa avulla myös aktiivisesti ympäristöönsä. Hän ihmettelee. Erityisen aktiivinen lapsi ihmettelee ja etsii mitä

erilaisimpia virikkeitä noin kymmenenteen ikävuoteen saakka. Tämä perustuu osittain aivojen mikroyhteyksien nopeaan kasvuun. Kuten elimistö tarvitsee ruokaa kasvaakseen, aivotkin tarvitsevat tavaraa ”raaka-aineiksi” esimerkiksi havaintotoimintojen ja muiden kognitiivisten toimintojen kehittämiseen. Aivot ikään kuin janoavat uusia virikkeitä muodostaakseen joustavampia ja jäsennellympiä aivotoimintoja. Ihmettely saa lapsen tutkimaan. Hän on utelias tietämään. Kun hän oppii kielen, hän alkaa myös kysellä. On merkityksellistä, miten aikuiset reagoivat hänen kysymyksiinsä. Lasten kysymyksiä ei tule vähätellä eikä vältellä, vaan niihin tulee mahdollisuuksien mukaan pyrkiä vastaamaan. Vastausta voidaan aina myös etsiä yhdessä. Samalla on hyvä muistaa, ettei kaikkiin kysymyksiin ole yhtä oikeaa vastausta. Lapselle tulisikin antaa mahdollisuuksia myös omaan oivaltamiseen, sillä se kehittää lapsen luovuutta, ajattelun joustavuutta. Oma oivaltaminen vahvistaa myös itsetuntoa, jota lapsi tarvitsee motivoituaakseen taas opettelemaan uutta. Uuden opetteleminen vaatii aina asioiden monipuolista tarkastelua, tutkimista ja ajatusten vaihtamista muiden kanssa. (Karling ym. 2008, 139.)

Vaikka lapsella onkin luontainen kyky hankkia tietoa maailmasta ja muokata skeemojaan, hänen ajattelunsa kehittymiselle on aina yhtä merkittäviä myös ne virikkeet, joita aikuiset hänelle tarjoavat. Aikuisella on vastuu ja valta päättää, mitä virikkeitä hän lapselle sallii. Luovuuden lähtökohtana voidaan pitää lapsen ihmettelyä. Pelkkä ihmettely ilman motivoivaa ja virikkeellistä ympäristöä ei kuitenkaan kehitä luovuutta, joten aikuisen osuus kognitiivisten toimintojen kehittymisessä on aina hyvin ratkaisevaa. Eritään tärkeää kognitiivisten toimintojen kehittymiselle on ,että lapsella on vauvaiästä lähtien mahdollisuus kehittyä myös kokonaisvaltaisena persoonana turvallisessa, hyväksyvässä ja motivoivassa ympäristössä. Lapsi tarvitsee johdonmukaisia rajoja ja sääntöjä mutta yhtä lailla sallivuutta ja joustavuutta kasvattajaltaan. (Karling ym. 2008, 140.)

Alle kolmevuotiaan kielenkehitystä voidaan tukea pedagogisesti esimerkiksi: osoittamalla ja toistamalla yhä uudestaan lapselle värejä; innostamalla lapsen uusista sanoista; leikkimällä yhdessä lapsen kanssa ja kuvailemalla ja nimeämällä esineitä/tunnetiloja/käyttäytymistä; toistamalla sanoja ja vastaamalla lapsen mikä ja miksi-kysymyksiin; lukemalla kirjoja/katselemalla kuvakirjoja ja kuvailemalla ja nimeämällä niistä asioita/esineitä/tapahtumia yhdessä aikuisen kanssa; loruja ja riimejä loruttelemalla; kertomalla omin sanoin satuja tai tarinoita; rytmittämällä sanoja, keksimällä itse lauluja ja sanoituksia; tutustumalla helppoihin sana-tavu-taputuksiin ryhmän lasten ja aikuisten nimiä taputtamalla; leikkimällä kielellä, esimerkiksi sanaväänökset, höpöt-

tely ja murre sanojen käyttö; leikkimällä ja laulamalla sormi- ja laululeikkejä: tukemalla lasta oikean sanan tai ilmaisan löytämisessä esimerkiksi antamalla vaihtoehtoja, mutta ei arvaamalla liian aikaisin tai puhumalla päälle tai lapsen puolesta sekä leikkimällä pieniä kontaktileikkijä kuten kuurupiiloo, hyppyyttelemällä ja hellittelemällä sylissä. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 44-45.)

2.3 Sosioemotionaalinen kehitys

Sosiaalinen kehitys kulkee tiiviisti yhdessä minäkäsityksen ja tunne-elämän kehityksen kanssa. Psykologiassa usein käytetyt käsitteet psykososiaalinen tai sosioemotionaalinen korostavat ihmisen tunne-elämän, persoonallisuuden ja sosiaalisen kehityksen yhteyttä. Näitä käsitteitä käytettäessä kyseessä on aina ihmisen sisäinen maailma suhteessa sosiaaliseen ympäristöön. Lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu suhteessa hänen ympäristöönsä. Hän muodostaa pikku hiljaa kuvaa itsestään muiden joukossa, ollen altis monien ihmisten vaikutteille. Sosiaalinen kehitys jatkuu koko elämän ajan. Perustaidot opitaan kuitenkin jo lapsena, jolloin muodostetaan kuva siitä millainen on ja miten pitäisi olla suhteessa muihin jotta tulee hyväksytyksi. (Karling ym. 2008, 166.)

Äidin ja lapsen välinen vuorovaikutus on imeväisen sosiaalisessa ympäristössä tärkein suhde. Äidin persoonallisuus vaikuttaa merkittävästi tähän suhteeseen. Äidin lisäksi lasta ympäröivään sosiaaliseen verkostoon vaikuttaa myös muu perhe ja ystäväpiiri, vanhempien suhteen laatu sekä perheen sosioekonominen asema. Äidin herkkyyys tunnistaa lapsen tarpeet onkin ehtona lapsen ja äidin välille muodostuvalle turvalliseen ja tyydytystä tuottavalle suhteelle. Lapsen myöhemmät mahdollisuudet solmia onnistuneita ja sosiaalisesti tyydyttäviä ihmissuhteita heikkenevät, mikäli äidin ja lapsen välinen kiintyminen jää kehittymättä ensimmäisen ikävuoden kuluessa. Myös lapsi vaikuttaa hänen ja äitinsä välisen kiintymyssuhteen kehitykseen. Lapsella on synnynnäinen temperamentti ja hän oppii jo varhain että hänen oma käyttäytyminen vaikuttaa ympäristön käyttäytymiseen häntä kohtaan. Itkeminen, katseen kohdistaminen, ääntely, hymy sekä myöhemmin matkiminen ja puhe ovat lapsen keinoja lähettää signaaleja ympäristölle. Lapselle puhutaan lähes kaikissa kulttuureissa lapsenomaista kieltä mikä vahvistaa äidin ja lapsen suhdetta. (Sillanpää 2004, 55.)

Suhteessa vauvoihin ajattelun kunnioittaminen ja arvostaminen välittyy enemmän tekojen kuin puheen kautta. Monet äidit pitävät hyvänä, että säännöllisyys päivittäisessä hoidossa antaa lapselle ruumiillisten toimintojen kautta toistuvan rytmin, josta aikanaan kehittyy lapsen ajantaju. Kun nukkuminen, syöminen, kylpeminen, leikkiminen äidin ja muiden perheenjäsenten kanssa ei noudata rutiinia vaan tapahtuu eri aikoina ja eri järjestyksessä päivittäin, lapsella ei ole mitään keinoa oppia mitä seuraa minkäkin jälkeen. Tämä on menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden perusta. Vanhemmat käsittävät myös, että hämmennys äidin lyhyen poissaolon aikana ei johdu siitä, että lapsi olisi hemmoteltu pilalle vaan että se juontuu hänen kykenemättömyydestään hahmottaa aikaa. (Furman 1993, 168.)

Vauvat oppivat katsomalla ja toistamalla toisten toimintoja. Siten he rakentavat minuuttaan ja toisten ihmisten ymmärtämistä. Toisten ihmisten käyttäytymisen motorinen jäljittely viestii lapsen pyrkimyksestä ymmärtää ihmisiä, olla vuorovaikutuksessa sekä kommunikoida heidän kanssaan. Liikkeiden ja niiden vaikutusten kautta vauva huomaa ensin, että muut ovat samanlaisia kuin hän. Alkaa kehittyä ymmärtämys siitä, että muilla ihmisillä on omat tunteet, mielihalut ja aikomukset kuten vauvalla itselläänkin. Eriytyminen omaksi persoonaksi ja minäksi alkaa. Koska leikit ovat osapuolten käyttäytymisen yhteensovittamista, niissä tarjoutuu jäljittelyn kautta mahdollisuus pysyä vuorovaikutuksessa mukana ja herättää toisen osapuolen vastavuoroista toimintaa. Vauvaa ilahduttaa kun häntä itseään matkitaan; kehon liikkeiden, asentojen, ilmeiden ja eleiden matkimisen vahvistavat minäkuvan muodostumista. Vauva huomaa toisen ihmisen samanlaisuuden mutta kuitenkin erilaisuuden. (Jakkula 2008, 35-37.)

Lapsi on luonnostaan kiinnostunut samanikäisistä lapsista ympärillään. Viimeistään puolen vuoden ikäisenä lapsi alkaa ottaa kontaktia toisiin lapsiin hymyilemällä ja äänellen. Aluksi vuorovaikutus on ihmettelyä ja yhteisen mielenkiinnon jakamista. Lapset jäljittelevät toisiaan ja haluavat oppia uusia asioita. Lapsi haluaa juuri sen tavaran joka on toisella. Lapsi ei vielä ymmärrä, että töniminen sattuu joten aluksi vuorovaikutus voi olla aika kömpelöä. Pienet lapset tarvitsevatkin paljon aikuisen ohjaamista sanattoman kuin myös sanoihin perustuvan vuorovaikutuksen oppimisessa. Leikit kehittyvät kun perustaidot on opittu. Mielikuvitusleikit ja roolileikit ovat lapsen tapoja harjoitella sosiaalisia sisältöjä. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse sitä enemmän hän tarvitsee tukea ja ohjausta kaveruus- ja ystävyys-suhteiden luomisessa ja muiden huomioon ottamisessa.

Ystävät ja kaverit ovat tärkeitä ja tulevat lapsen kasvaessa yhä tärkeämmiksi. (Karling ym. 2008, 167.)

Korkeampien henkisten toimintojen, kuten kuvitteellisuuden synty ei voi edetä ilman kykyä ymmärtää, että toisella ihmisellä on vastaavia aikomuksia kuin lapsella itsellään ja että yhteisessä toiminnassa luomme ja jaamme jotain. Tämä aikomusten ja pyrkimysten ymmärtäminen alkaa kehittyä noin 9 kuukauden iässä. Seurauksena lapsi asettuu uudelleenlaiseen suhteeseen ihmisten välisessä maailmassa, hän pystyy tunnistamaan omat ja toisten pyrkimykset ja oppii erottamaan niitä; näin lapsen minä eriytyy. Yhdessä osaavamman ihmisen kanssa lapsi oppii käyttämään muita ihmisiä lähteenä etsiessään tietoa ympäristöstään. Ilmenemismuotoina ovat muun muassa katseen seuraaminen, osoittava ele, esineiden antaminen, kohteeseen viittaavat sanat sekä sosiaalinen viittaminen jossa aikuisen kasvoista luetaan kuinka tilanteeseen tulisi suhtautua. (Jakkula 2008, 38.)

Kykyä yhteisen huomion jakamiseen voidaan pitää lapsen kehityksen huippusaavutuksena ensimmäisen elinvuoden lopulla. Kyse on taidosta, jonka ansiosta kuvitteellisuus alkaa näkyä lapsen leikeissä yhä useammin esimerkiksi juominen kupista leikisti. Ja lapsen kommunikaatio alkaa saada uusia laadullisia piirteitä. Osoittavaan eleeseen liittyy katse ja ääni. Näitä taitoja ei opita hetkessä. Jäljittely vie kehitystä eteenpäin toiselle elinvuodella. Jäljittelyleikeillä on kaksi tehtävää; ensinnäkin jäljittelemällä toisiaan lapset rakentavat yhteisöllisyyttään, jolla luodaan pohjaa lasten keskinäiselle kuvittelu- leikille ja toiseksi seuraamalla aikuisen antamaa mallia opitaan oman kulttuurin tapoja ja käytäntöjä. (Jakkula 2008, 38.)

Leikki on pienen lapsen ominainen tapa toimia ja havainnoida maailmaa. Leikin avulla lapsi käsittelee kokemuksiaan ja rakentaa leikkiessään uusi asioita ja merkityksiä ympäristöstään ja suhteistaan muihin ihmisiin. Silloin kun lapsi ei leiki, on aikuisen tehtävä ohjata ja opastaa lasta leikin maailmaan rakentamalla hänelle turvallinen fyysinen ja psyykkinen ympäristö, jossa hän voi opetella leikkimään. Pienten alle kolmevuotiaiden lasten leikeille on ominaista yhteistyö aikuisen kanssa ja se syntyy välittömässä yhteisessä toiminnassa. Lapsi tutkii esineitä, katselee niitä, laittaa ne suuhunsa ja maistelee. Katseen ja käden koordinaation hallinta on edellytyksenä esineiden käytölle ja tutkimiselle. Noin vuoden ikäisenä lapsi alkaa suunnata toimintansa siihen mitä aikuiset tekevät. Esineet eivät ole enää mitä tahansa tavaroita, vaan niille alkaa lapsen mielikuvissa

tarkentua oma käyttötarkoituksensa. Kahden-kolmen vuoden ikäisenä aikuisen merkitys lapsen leikin ohjaajana korostuu. Aikuinen opettaa esineiden käyttötarkoituksia, liittää niihin puheen ja näin samalla tukee lapsen kielen kehitystä. Lapsi jäljittelee aikuista ja se on tässä vaiheessa lapsen keskeisin oppimismuoto. (Halenius & Suhonen 2006, 74.)

Noin vuoden (9-12kk) ikäisen lapsen elämässä tapahtuu suuria muutoksia. Monet äidit menevät töihin, ja lapsi menee päivähoitoon. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta voidaan arvioida esimerkiksi ero- ja jälleennäkemistilanteissa. Vierastaminen ja lohduksen hakeminen vanhemmalta kuvastavat kiintymyssuhteen positiivisia elementtejä. Tästä eteenpäin lapsen ja hänen vanhempansa kanssakäymisessä on paljon neuvotteluja, esimerkiksi siitä, saako lapsi tutkia ympäristöä tai milloin lopetetaan yhteinen leikki. Ei-sana yleistyy vanhemman kielenkäytössä. Kun lapsi on noin 1,5-2-vuotias, hänen ja vanhemman vuorovaikutukseen tulee jaettu uusi elementti, yhteinen kieli. Koska lapsi alkaa liikkua enemmän, vanhempi joutuu asettamaan riittäviä rajoja. Myös lapsen sosiaaliset suhteet laajentuvat, ja sen myötä hänen kokemuksensa erilaisista vuorovaikutussuhteista lisääntyvät. (Räihä 2004, 129-130.)

1,5 vuotiaasta lähtien lapsen käyttäytymistä leimaa ulkoisen uhan kokemisesta aiheutuva vierastaminen sekä protestointi. Niiden kehitys on tarkoituksenmukaista lapsen turvallisuuden tunteen ja sosiaalisen autonomian kehityksen takia. Vuorovaikutussuhteiden kehittymiseen ja laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat kiintymyssuhteen lisäksi oppimisen ja käyttäytymisen hallinnan edistäminen. Alle 1-vuotiaana alkanut persoonallisuuden ja sosiaalisuuden nopea kehitys jatkuu toisella ikävuodella vilkkaana. Myös temperamentti ja aktiivisuus ovat tulleet esille. Lapsi haluaa hallita ympäristöään olemalla huomion kohteena ja tekee kaikkea millä huomaa saavansa toisten huomion. Lapsen halu itsenäistyä ja hallita ympäristöä voi aiheuttaa konflikteja äidin ja hoitajan kanssa sekä lapselle turhautumia ja kiukunpuuskia. Kiukunpuuskia voidaan välttää kannustamalla lasta hallittuun omatoimisuuteen, ottamalla lapsi mukaan taloustöihin ja näyttämällä lapselle oikeita suoritustapoja. (Sillanpää 2004, 59-60.)

Itsenäistymiskehitys etenee nopeasti yli kaksivuotiaana. Ei-sanaa käyttäen ilmaistaan omaa tahtoa. Lapsi myös syö itse, pukee sukat ja kengät sekä leikkii toisten rinnalla omia leikkejään. Myös sanan ”minä” käyttö yleistyy. Kolmannesta ikävuodesta eteenpäin sosioemotionaalinen kehitys ilmenee me-hengen, yhteistyöhalukkuuden ja auttamishalun voimistumisena. Saadakseen hyväksymistä lapsi pystyy luopumaan esineestä.

Päivittäiset askareet kehittyvät, lapsi osaa osittain riisua ja pukeutua, mutta vaatteet voivat mennä väärin päin. Lusikan käyttö onnistuu hyvin, vaikka kauhaote onkin käytössä. (Sillanpää 2004, 61.)

Jos lapsi saa jo kotona vastinetta tarpeilleen, hän saavuttaa vaikuttamisen tunteen; hänellä ja hänen mielipiteillään on vaikutusta. Voidaan käyttää myös käsitettä synkronia, joka tarkoittaa läheisyyttä, läsnäoloa, empatiaa ja tarpeiden huomioonottamista. Jos lapsi saa synkroniaa vanhemmiltaan, hän oppii antamaan sitä myös muille sekä kuuntelemaan ja havainnoimaan muita. Läheisyyden ja tarpeiden huomioimisen lisäksi lapsi tarvitsee sääntöjä ja käyttäytymistaitojen harjaantumista. Vanhempien asettamat säännöt ja niiden johdonmukaisuus tuovat myös turvallisuuden tunnetta, koska niiden avulla lapsi tietää käyttäytymisensä seuraukset. Säännöistä ja rajoista tulisi keskustella avoimesta ja perustella ne. Siten lapsi oppii niiden tuovan turvallisuutta. Palkitseminen onnistumisesta on rankaisemista tehokkaampaa, lasta tulisi ohjata ja hänen kysymyksiinsä tulisi vastata. Lapsen miksi-kysymykset kertovat tarpeesta ymmärtää ihmisten toimintaa ja seurauksista jos toimiikin toisin. (Karling ym. 2008, 166.)

Kehitysnopeus vaihtelee sekä yksilöiden välillä että samalla yksilöllä ja biologinen normaalivaihtelu onkin laaja. Yksilöiden psykoneurologisen kehityksen arvioinnissa kehitystaulukoita ei voidakaan soveltaa kuin viitteellisesti. Kyky, halu ja mahdollisuus ovat kaiken neurologisen kehityksen ja oppimisen edellytyksenä. Halu oppia uutta on synnynnäinen. Lapsen kehitykseen vaikuttaa geeniperimän lisäksi hyvin keskeisesti ympäristötekijät. Ympäristötekijöitä säätelemällä ei geneihin tallennettua yksilöllistä kehitysohjelmaa voi nopeuttaa, mutta ulkoiset ympäristötekijät voivat vaikuttaa siihen hidastavasti. Jotta lapsi oppii liikkumaan, käyttämään käsiään, aistimaan, käyttämään saamiaan tietoja ja vaikutelmia sekä kehittämään tunne-elämäänsä tarvitsee hän kehitystasolleen sopivia virikkeitä. Mikäli lapsi ei saa vastakaikua luonnolliseen pyrkimyksensä olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, hänen psykoneurologinen kehityksensä hidastuu. (Sillanpää 2004, 35-36.)

Yhteiskunnan ja kulttuurin vaikutukset sosiaaliseen kehitykseen välittyvät lapsen erityisesti päivähoidon ja koulun kautta. Ne siirtävät lapsen arvoja ja asenteita, jotka saattavat olla joskus jopa ristiriidassa lapsen perheen arvojen ja asenteiden kanssa. Vanhempien, opettajien ja hoitajien olisikin tärkeää aina keskustella yhdessä lapsen kehitykseen liittyvistä tavoitteista ja arvoista. Päivähoitossa lapsi opettelee koulun kan-

nalta tärkeitä valmiuksia, hän oppii muun muassa sääntöjen noudattamista ja soveltamista, kieltojen noudattamista, keskittymiskykyä ja paikallaan pysymistä. Jos päiväkodissa on isoja lapsiryhmiä, lapsi oppii myös ottamaan vastuuta ja tuomaan omia näkemyksiään esille isossakin ryhmässä. (Karling ym. 2008, 166.)

3. PIENI ALOITTA A HOIDON

3.1 Lasten päivähoito Suomessa

Lasten päivähoidolla tarkoitetaan lasten hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoito tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. (Laki lasten päivähoitosta 36/73.)

Lasten päivähoito on lapsiperheille keskeinen sosiaalipalvelu. Lapsen vanhemmilla on oikeus saada lapselleen kunnan järjestämä päivähoitopaikka, kunnes lapsi siirtyy kouluun. Alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmat voivat valita päivähoitopaikan tai kotihoiton tuen. Työssä käyvällä vanhemmalla on mahdollisuus saada hoitovapaata lapsen hoidon vuoksi, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Osittainen hoitovapaa eli lyhennetty työpäivä on mahdollinen alle kouluikäisen lapsen hoidon järjestämisessä. Päivähoitolla on sekä sosiaalinen tehtävä että kasvatustehtävä. Suomalaisessa päivähoitossa yhdistyvät lapsille suunnattu varhaispedagogiikka ja lasten vanhemmille tarjottava sosiaalipalvelu. Lasten hoito-, kasvat- ja oppimistarpeiden lisäksi mahdollistetaan vanhempien työssäkäynti ja opiskelu. (Karling ym. 2008, 39.)

Päiväkodissa lapsiryhmän kasvatukseen osallistuu työryhmä, joka koostuu erilaisen koulutuksen ja työkokemuksen omaavista henkilöistä. Alle kolmivuotiaiden ryhmässä työskentelee yleensä kolme henkilöä, yleensä kaksi heistä on lastenhoitajan ja yksi lastentarhanopettajan toimessa. Lastenhoitajan tointa hoitavien henkilöiden koulutus- tasovaatimuksena on tällä hetkellä ammatillinen perustutkinto. Tämän tutkinnon sisällöissä tapahtuneiden muutosten myötä lastenhoitajan tointa hoitavien koulutusnimike ja ehkä myös työorientaatio vaihtelee: tointa saattaa hoitaa terveydenhoidollisesti painot-

tuneen koulutuksen saanut lastenhoitaja, erityisesti päivähoidon tehtäviin koulutettu päivähoitaja tai yleisen hoivaorientoituneen koulutuksen saanut lähihoitaja. Varhaiskasvatuksen henkilöstö muodostaa kasvattajayhteisön, jonka toiminta perustuu yhteiskunnan määrittelemiin arvoihin. Kasvatustyöryhmien arvot näkyvät sen esineellisissä, sosiaalisissa ja toiminnallisissa muodoissa. (Karila 2001, 271-272; Jokimies & Lahtiperä 2006, 62.)

Lastentarhaopettajan tointa hoitaa joko lastentarhaopettajan, nykyisin yliopistollisen kasvatustieteiden kandidaatin, tutkinnon tai sosiaalikasvattajatutkinnon, nykyisin ammattikorkeakoulussa suoritetun sosionomin, suorittanut henkilö. Yliopistollisen lastentarhaopettajan koulutuksen pääasiallisina painoituksina ovat varhaiskasvatuksen, opetuksen ja lapsen kehityksen osa-alueet. Sosionomikoulutuksen painotukset ovat yksilön hyvinvoinnin tukemisessa eri elämänvaiheissa ja –tilanteissa. Viime aikoina on pidetty tärkeänä että tietyn lapsiryhmän kanssa työskentelevä henkilöstö hyödyntää kaikkien työntekijöiden koulutuksellisia ja kokemuksellista taustoja moniammatillisessa työskentelyssään. Työntekijöiden vaihtuvuus alle kolmevuotiaiden ryhmissä olisi rajattava minimiin. Se on suuri haaste päiväkodinjohtajille ja päivähoiton hallinnolle. Parhaimmillaan vanhempien kumppanina ja lasten kasvattajan toimii kasvattajaryhmä, joka on oppinut keskustelujen ja yhteisen työn kehittämisen kautta toinen toisiltaan ja kykenee yhdessä laadukkaaseen toimintaan. (Karila 2001, 271-272; Siren-Tiusanen 2001, 22.)

Pienimpien päiväkotihoidon näyttää vähitellen lisääntyvän Suomessa. Lisäksi varsinkin pääkaupunkiseudulla lapset aloittavat päiväkotiuoransa yhä nuorempina. Vuonna 2006 Suomen yksivuotiaista oli päiväkodissa 28,2%, kaksivuotiaista 46,4% ja kolmevuotiaista 63%. Perheiden elämäntilanteet vaihtelevat, ja päiväkotihoidon on joissakin tapauksissa paras, hyvä tai ainakin tyydyttävä vaihtoehto alle kolmevuotiaalle lapselle. Lapsen ja perheen kannalta ratkaisu kodin, päiväkodin ja perhepäivähoidon välillä on periaatteellinen. (Kalliala 2008, 274.)

3.2 Päivähoidon aloituksen vaikutuksia lapselle ja hänen perheelleen

Pienen lapsen päivähoidon aloitus saa aikaan huolta, levottomuutta, syyllisyyttä sekä luottamusta, innostusta ja uuden odotusta. Kotona mietitään lapsen selviytymistä erossa vanhemmistaan, hoitopaikan laatua, kotona olleen vanhemman työhön paluuta ja perheen arjen uudelleenjärjestämistä. Päiväkodissa kysellään millaiseen ryhmään lapsi on tulossa ja millainen päivän kulku on. Lapsi ei itse mieti tulevaa, vaan elää vahvasti fyysisesti ja psyykkisesti tässä ja nyt. Hän on utelias kohtaamaan uutta, mutta hänen kokemuksensa tulevasta peilautuu siihen, mitä on ollut. Lapsen herkkään mieleen vaikuttavat hänelle tärkeiden ihmisten päivähoidon aloitukseen liittämät tunteet, asenteet ja toiminta. (Munter 2001, 35.)

Lapsen elämänpiirin laajetessa kotoa päiväkotiin lapsi ei silti muutu ”kotilapsesta” ”päiväkotilapseksi”. Lapselle elämän keskipiste on edelleen koti, mutta nyt hän kartuttaa kokemusmaailmaansa myös uudenslaisilla asioilla. Muutoksia alkaa tapahtua eri alueilla jotka kaikki kietoutuvat yhteen, kuten lapsen subjektiasemassa, ihmissuhteissa, päivän kulussa, toimintakulttuureissa sekä fyysisessä ympäristössä. Subjektiasema määrittää lapsen aktiivista osallisuutta omaa elämää koskevissa muutoksissa. Subjektiasemalla tarkoitetaan lapsen asemaa tahtovana ja tuntevana ihmisenä, siihen liittyvää kokemusta toimijana jonka lapsi niin kodin kuin päivähoidon sosiaalisen yhteisön vuorovaikutuksessa ottaa ja saa. (Munter 2001, 37.)

Subjektiaseman muuttumista lapsen siirryttyä kotoa päivähoitoon voidaan havainnollistaa tilanteella, jossa lapsi haluaa jotain; kotona lapsen aikomukset ja tarpeet tunnistetaan, hänen toimijuutensa on saanut tietyn sosiaalisesti tulkitun, perheen yhteisesti ymmärtämän merkityksen, päivähoidossa lapsi sen sijaan kohtaa uuden ympäristön, toimintakulttuurin sekä lasten ja aikuisten yhteisön jossa alussa yhteiset merkitykset puuttuvat ja tunnistamisen vastavuoroisuus on hankalaa. Aikuisen hymyllä on suuri merkitys vastavuoroisen tunnesuhteen kehittymisessä. Se on vähintään yhtä tärkeää kuin sylissä pitäminen, suukottelu, taputtaminen tai silittäminen. Hymy on lapselle vahva ja selkeästi tulkittava viesti välittämisestä. (Munter 2001, 37; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 28.)

Päivähoidon aloittamisen herkintä kysymystä, lapsen päivittäistä eroa vanhemmistaan sekä suhteiden solmimista uusiin aikuisiin ja lapsiin, on tarkasteltava lapsen kokemus ja

subjektiasema tunnistaen. Päivähoidon aloituksen ymmärtämiseksi ja elämän saattamiseksi sopusointuiseksi on äärimmäisen tärkeätä ymmärtää, etteivät muutokset ole vain päivähoitomaailmassa olevia, kuten miten lapsen osallisuus ja näkökulma tunnistetaan kun päivänselkkuun tulee uusia vaiheita ja koko vuorokauden rakentuminen saattaa poiketa lapselle tutusta; uudet tilat, välineet ja niiden paikat, yhdessä elämisen tyyli, vaatimukset, tavat ja asenteet. (Munter 2001, 37-38.)

Yhtä lailla asiat muuttuvat äidin tai isän töihin paluun jälkeen kotona: päiväjärjestys ja arkirutiini, ihmissuhteet, ehkäpä myöskin ilmapiiri ja sen seurauksena se, miten lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi. Kiire astuu elämään, vaikka se ei kuulu eikä sovi lapsen elämään, mutta niin kotona kuin päivähoitossa se valitettavasti kulkee aikuisen kintereillä. Pitäisi miettiä miten päivähoiton aloitusvaihe tulisi järjestää, että se kaikin tavoin kantaisi lapsen luottavaista maailman avartumista kodin piiristä päivähoitoon. (Munter 2001, 38.)

Ensimmäisenä ja toisena elinvuonna aloitetun päivähoiton vaikutuksia lapsen kehitykseen on tutkittu jokseenkin ahkerasti läntisessä maailmassa viimeisen kolmen vuosikymmenen ajan. Täytyy muistaa että niin lasten asema, lapsuus, lasten hoito ja kasvatukseen kuin näitä asioita käsittelevä tutkimus ovat aina omaan kulttuuriinsa ja historialliseen aikaan sidottuja ilmiöitä. On hyvä huomata, että laajassa mitassa vasta 20. vuosisadan läntinen teollistunut ja kaupungistunut yhteiskunta tuotti ihmissuhteissaan kaventuneen ydinperheen ja kodin ulkopuolella tehtävän ansiotyön. Naisten paikka kotona tai työssä alkoi määritellä taloudelliset ja poliittiset suhdanteet, ja päivähoiton järjestämisestä tuli näistä riippuvainen yhteiskunnallinen kysymys. Lasten kasvatuksesta ja huolenpidosta vastanneet laajemmat suvun tai lähiyhteisön sosiaaliset verkostot supistuivat myös isän roolin taustalle jättäväksi äidin ja lapsen suhteeksi – elintärkeäksi mutta ainoaksi. Lapsen kehitystä ja elämää ryhdyttiin tarkastelemaan vain tästä suhteesta käsin. Siksi tämän suhteen kohtalo on ollut päivähoitotutkimuksenkin ydinkysymys, etenkin, kun kolme ensimmäistä elinvuotta on pidetty elämän ratkaisevimpina vuosina. (Munter 2001, 39-40.)

Koska lapsen elämä on monisyinen, ei päivähoiton vaikutuksia voida mitenkään yksiselitteisesti katsoa erillään kaikesta siitä missä lapsi nyt ja myöhemmin on osallisena – eikä myöskään kuten edellä todettiin erillisenä yhteiskunnan arvoista, tavoitteista ja käytännöistä. Ylipäänsä yksiselitteisten syy-seuraussuhteiden osoittaminen ihmisen

elämässä on varsin pulmallista, ellei mahdotonta. Tämä kriittisyys mielessä voidaan todeta, että vuosien mittaan kertynyt tutkimustieto viittaa melko johdonmukaisesti siihen, ettei varhainkaan aloitettu päivähoito sinänsä vaaranna lapsen kehitystä silloin, kun päivähoito on hyvin järjestetty, aikuiset toimivat lapsen tarpeisiin reagoiden ja hoitopäivät eivät veny liian pitkiksi. Liian pitkät hoitopäivät voivat stressata vanhempien ja lapsen suhdetta monesta syystä vaikeuttaen esim. lapsen ja vanhempien tunnevuorovaikutusta, herkkyyttä aistia toisen tunnetila ja jakaa se. Lapsi pystyy rakentamaan luottavaisia ihmissuhteita myös kodin ulkopuolisiin aikuisiin, jos näissä suhteissa on pysyvyyttä. Se, että lapsi luo uusia suhteita tai että hän ylipäätään on päivähoidossa, ei tuo ongelmia kiintymyssuhteissa vanhempiin, kuten monet tutkijat ovat epäilleet. (Munter 2001, 40.)

Pelkästään kotona tai kodin lisäksi päivähoidossa varhaisvuotensa eläneiden lasten välillä ei ole myöhemmin todettu eroja asioissa, joita on pidetty tärkeinä, kuten kouluuoriutumisessa, käyttäytymisongelmissa ja emotionaalisessa tasapainossa. Jotkut pohjoismaiset tutkimukset ovat osoittaneet päivähoidon varhain aloittaneiden lasten selviytyneen koulun alkuvaiheissa älyllisissä ja sosiaalisissa taidoissa paremmin kuin kotona olleet tai myöhemmin hoidon aloittaneet. Näitäkään tuloksia ei kuitenkaan voi pitää yksin päivähoidon aikaansaannoksina, vaan täytyy huomata, että lasten kasvuympäristöissä vaikuttavat niin kulttuurisella, yhteiskunnallisella kuin perheen tasolla monet tekijät. Selkeää näyttöä on siitä, että korkealaatuinen päivähoito tukee ja edistää lasten sosiaalisuutta ja älyllistä kehitystä, mikäli lapset ovat puutteellisista oloista tai ovat muuten riskitilanteessa. Päivähoito ei ole pienelle lapselle sinällään riski, vaan se voi olla kehitystä tukeva mahdollisuus. (Munter 2001, 40-41.)

3.3 Pieni päivähoidossa

Lapsen tullessa päivähoidon, hänen täytyy voida turvallisesti erota vanhemmistaan ja löytää uudet aikuiset, joihin hän voi luottaa. 1-2-vuotias tarvitsee kiintopisteekseen välittävän ja huolehtivan aikuisen voidakseen sisäisen pyrkimyksensä mukaan luottavaisesti tutkia uutta. Puhutaan lapsen ja aikuisen välille rakentuneesta kiintymyssuhdejärjestelmästä, joka aktivoituu, kun uusi ja outo herättää lapsessa pelkoa ja turvattomuutta. Silloin lapsi hakee lohtua turvalliselta aikuiseltaan, joka on herkkä hänen tarpeilleen. Tämä aikuinen tai nämä aikuiset ovat ensisijaisesti lapsen omat vanhemmat. Mitä luottavamman ja vakaamman kiintymyssuhteen lapsi on muodostanut vanhem-

piinsa, sitä varmemmin hän on valmis laajentamaan kiintymyssuhteidensa verkkoa myös muihin aikuisiin. (Munter 2001, 42-43.)

Pienten ryhmässä toimitaan olemalla aktiivisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Lapsiin tutustutaan leikkimällä ja toimimalla heidän kanssa ja havainnoimalla heitä. Jokaiseen ryhmän lapseen tulee luoda henkilökohtainen, lämmin, lasta kuunteleva ja ymmärtävä suhde. Pyritään rakentamaan ja pitämään yllä toisista huolehtivaa ilmapiiriä, jossa sekä lapsilla että aikuisilla on hyvä ja rauhallinen olo. Aikuisten on tärkeää tietää lapsen kiinnostuksen kohteet, mihin hänen huomionsa kohdistuu, mitä hän yrittää tehdä ja millaisia aloitteita lapsi tekee. Lapsen ollessa mielekkäässä toiminnassa, hän ilmentää sitä käyttäytymisessään tekemällä aloitteita, pyytämällä aikuisen toistamaan toimintaa, seuraamalla toimintaa intensiivisesti sekä tuntemalla näkemästään ja kokemastaan iloa. Niin vanhemmille kuin pienten osaston henkilökunnalle on herkkä tilannetaju tärkeä työväline, on nähtävä milloin on sopiva hetki mennä tilanteeseen mukaan ja antaa siihen oma lisänsä. Alle kolmevuotiaiden ryhmässä leikkiin kutsuminen ja siihen heittäytyminen, lapsen mielikuviin eläytyminen sekä leikillisyyden, naurun ja ilon viljeleminen ovat aikuisen työtehtäviä. (Jakkula 2008, 41-42; Kalliala 2008, 260-261.)

Työskentely alle kolmevuotiaiden kanssa vie aikuisen ainakin fyysisesti lähelle lasta. Perushoito vaipanvaihtoiheen, riisumisineen ja pukemisineen ei ole etätyötä. Työssä toimitaan konkreettisesti kosketusetäisyydellä. Alle kolmevuotiaiden lasten kanssa työskentelevien aikuisten toiminnassa lapsista välittäminen näkyy kyvyssä kuunnella ja herkkyudessa puhua lasten kieltä, sillä alle kolmevuotiaiden vuorovaikutus ja kontaktin ottaminen on useimmiten sanatonta. Välittäminen on tunteiden ja kehon kieltä. Oikeakielisyyteen ja elävään kieleen on kiinnitettävä huomiota, sillä kielen kehityksen tässä vaiheessa aikuinen on lapselle kielellisenä mallina. Aikuisen tulee välttää lapsenomaisuutta puheessaan alusta asti. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 30, 45; Kalliala 2008, 260.)

Alle kolmevuotiaiden ryhmässä on kehityksessään hyvin eri tasolla olevia lapsia, saman ikäryhmän sisälläkin on suuria vaihteluja. Kaikilla lapsilla on myös oma persoonallisuutensa ja perhekulttuurinsa. Osatakseen toimia tarkoituksenmukaisella tavalla ja vastata lasten kehityksellisiin haasteisiin jokaisen ryhmän aikuisen tulisi päästä selville lasten kehityksestä sekä yksilöinä että suhteessa toisiinsa havainnoimalla ja seuraamalla lasten toimintaa sekä tuntea lapsen kulttuurinen lähiympäristö eli perhe. Tiivis, aktiivi-

nen yhteistyö lapsen perheen kanssa tulisi aloittaa hyvissä ajoin ennen toimintakauden alkua. Lapsen tuntee parhaiten hänen vanhempansa, heidän asiantuntemustaan tulee käyttää hyväksi kasvatustyön tukena. Lapsen omat rytmit, hoitotilanteisiin liittyvät totumukset sekä tieto miten lapsi viestii ovat tärkeitä tietoja hoitajalle hoitosuhdetta luotaessa. On kyse kasvatuskumppanuudesta, lasta kasvattavat tahot sitoutuvat yhteiseen kasvatustehtävään lapsen parhaaksi. (Jakkula 2008, 42.)

Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista ja siinä yhdistyvät lapselle kahden tärkeän tahon, vanhempien ja ammattikasvattajien tiedot ja kokemukset, jotka yhdessä luovat parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnille. Aikuiset jakavat kasvatusvastuun ja tekevät sopimuksia. Heidän tavoitteenaan on löytää yhteinen systeemi, jotta lapsella on turvallinen olo. Tämä prosessi vaatii aikaa ja yhteistä panostusta työhön lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Myös haastavissa yhteistyötilanteissa lapsen vanhempien ja ammattikasvattajien välillä tulee vallita kasvatuskumppanuuden ilmapiiri. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31-32.)

Päivähoitopaikan eduiksi voidaan laskea pedagogisesti suunniteltu ja monipuolinen ohjattu vapaamuotoinen toiminta ns. virikkeet sekä laadukas koulutetun henkilökunnan antama perushoito asianmukaisine välineineen ja tiloineen. Perushoito sisältää mm. ulkoilun, pukemiset, riisumiset, hygieeniset toimenpiteet, ruokailun ja päiväunet. Päivähoidon arkeen kuuluu perushoidon lisäksi mm. kuvallista ilmaisua, liikuntaa, luovaa ilmaisua, työtehtäviä, juhlia ja retkiä. Leikki eri muodoissaan, perushoidolliset tilanteet ja elämää rikastuttavat kokemukset taiteiden alueilta muodostavat pienten osaston toiminnan ytimen. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 69; Kempainen & Rouvinen-Kempainen 2004, 33; Jakkula 2008, 42.)

Perushoitotapahtumiin kannattaa panostaa. Niissä ei ole kyse *vain* perushoidosta. Ne ovat kenties päivänkulun tärkeimpiä tilanteita toteuttaa tunnetankkausta ja tyydyttää lasten aikuisten nälkää sekä kohdata lapset yksilöllisesti, läheisesti ja henkilökohtaisesti. Kun perushoidon tilanteet hoidetaan hyvin, lapsiryhmä pysyy rauhallisena. Tilanteet ovat lasten terveyden ja vireystilojen kannalta tärkeitä tapahtumia, mutta tarjoavat lisäksi erittäin arvokkaita kasvatuksellisia ja itsenäiseksi oppimisen mahdollisuuksia. Omatoimisuus, itsekontrolli ja itsenäisten taitojen harjoittelu ovat ikäkauden tärkeimpiä kehityssuuntia. Omatoimisuustaitojen oppimista tehostaa lasten mahdollisuus jäljitellä

ryhmässä isompien ja itseä jo taitavampien esimerkkiä. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 69.)

Lapsen sisäisestä maailmasta, toisin sanoen aikaisemmasta kokemusmaailmasta, sekä päivittäisistä tilanteista kumpuaa esille asioita, joiden käsittelyssä lapsi kaipaa avukseen aikuista. Aikuisen tulisi olla lapsen käytettävissä silloin kun lapsi häntä tarvitsee. Hänellä tulisi olla aikaa kuunnella lasta silloin kun lapsella on asiaa, rauhoittaa lasta silloin kun tämä on levoton jne. Päiväkotiryhmän toiminta on parhaimmillaan kun lapset ja aikuiset elävät yhdessä elämää, rikkaasti ja yhdessä kokien. Lapset opettelevat selviytymään itsenäisesti ja halu siihen on kova. On olennaista miettiä, miten toiminta tulee järjestää jotta tuettaisiin lasten oma-aloitteisuutta ja omia ponnisteluja sekä miten aikuiset toimivat ja miten toiminnan edellytykset organisoidaan tavoitteiden toteutumiseksi. Aikuistyön johdonmukaisuus näkyy toiminnan sujumisena ja rauhallisuutena. (Lahikainen & Rusanen 1991, 36; Jakkula 2008, 43.)

Kävelyn oppiminen ja sitä edeltäneet tapahtumat vaikuttavat lapsen itsekontrollin kehittymiseen sekä omatoimisuuden taitojen hallintaan. Menestyksellinen itsekontrollin opettelu on pitkän ajan kestävä prosessi. Pienenä lapset tarvitsevat aikuisen apua oppiakseen ymmärtämään, minkälaiset reaktiot ovat milloinkin hyväksyttäviä. Kasvattajan on hyvä muistaa, että alle kolmevuotiaan kehitykseen kuuluu tietty keskeneräisyys, jolloin lapset väsyvät herkästi ja ovat lyhytjännitteisiä. Toisaalta lapset reagoivat herkästi kaikkiin ulkoisiin vaikutteisiin, jolloin tunteet ja tarpeet voivat vaihdella hyvin nopeasti. Aikuinen ei voi vaatia alle kolmevuotiaalta kykyä odottaa, olla paikallaan ja hiljaa, sillä nämä taidot ovat hänellä vasta vähitellen kehittymässä. Lapsella on luontainen tarve vaihtaa paikkaa, liikkua ja leikkiä, eikä aikuinen saa rasittaa lasta vaatimalla häneltä toimintaa, jonka lapsi kokee yksitoikkoisena paikallaan olona. Levon ja aktiivisuuden on tärkeää vuorotella tasaisesti lapsen arjessa. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 31.)

Alle kolmevuotiaiden lasten oppiminen on tutkimista, kokeilua, havainnointia, jäljitteilyä, aktiivista uuden omaksumista sekä omaksutun uudelleenjäsentymistä. Oppiminen ja varhaiskasvatus on nivottava leikkiin ja leikinomaissin keinoihin. Tuokioiden kestoltaan puolitoistavuotiailla noin 8-10 minuuttia ja kasivuotiaillakin vain noin 10-15 minuuttia. Poikkeuksena ovat musiikkihetket ja liikuntatuokioiden, jotka voivat kestää hieman pidempään. Päiväohjelmassa on tarkkaan mietittävä, mihin kellonaikaan keskittymistä ja keskushermoston energiaa vaativat toiminnalliset hetket sijoitetaan. Ohjatussa

toiminnassa myös lasten lukumäärään on kiinnitettävä huomiota, sillä aikuisten täytyy pystyä havainnoimaan ja ohjaamaan jokaista toiminnassa mukana olevaa. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 40.)

Liiallista tehokkuutta ja oppimisen vaatimuksen korostamista on syytä välttää ja keskittyä nauttimaan tilanteista, olemaan aidosti läsnä ja kuuntelemaan lapsia. Avainsanoja alle kolmevuotiaiden lasten ohjatussa toiminnassa ovat niin pienissä kuin isommissakin ryhmissä havainnollisuus ja konkreettisuus, itse kokeilemisen mahdollisuus, elämyksellisyys, riittävät toistot sekä koko kehon käyttö, erityisesti aistien. Kaikki on kuitenkin turhaa ilman innostunutta, motivoitunutta ja lapsista aidosti kiinnostunutta välittävää aikuista. Toiminnan dokumentointi on tärkeää lapsen kehityksen ja kasvun seuraamiseksi. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 40-41.)

Huonekalut, esineet, erilaiset materiaalit ja välineet, jopa lasten askartelut ja mieluiten lasten tasolle sijoitetut kuvat ja piirustukset, ovat osa fyysistä ympäristöä. On hyvä muistaa, että pieni lapsi tarkastelee maailmaa ja ympäristöä eri perspektiivistä kuin isompi lapsi tai aikuinen. Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa pitää ottaa huomioon, että lapsi luo yhteyden ympäristöönsä kehonsa, tunteidensa ja mielensä kautta. Pienet lapset ovat välittömiä ja toteuttavat pyrkimyksiään koko kehonsa avulla. Varhaisen kasvu- ja esineympäristön suunnittelu ja muokkaaminen ovat suurimpia haasteita päivähoidossa työskenteleville. Suotuisa, pienten lasten kehitystä tukeva hoito- ja kasvuympäristö on mahdollista luoda. Ammattitaitoiset, työstään pitävät kasvattajat pystyvät siihen perheiden ja lasten tuella. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 30; Jakula 2008, 43.)

4. PIENEN LAPSEN SOPEUTUMINEN PÄIVÄHOITOON

4.1 Sopeutuminen

Päivähoidon aloittamista koskevissa tutkimuksissa aloitusta tarkastellaan sopeutumisprosessina, joka on määritelty ajanjaksona, jona lapsi osoittaa tilapäisiä ja ohimeneviä reaktiomalleja. Sopeutumisprosessi saattaa alkaa jo siinä vaiheessa, kun lapsi vaistoa aikuisten käyttäytymisestä ja puheesta tulevan muutoksen. Sopeutumisprosessi katsotaan päättyneeksi ja lapsi sopeutuneeksi uuteen ympäristöön, kun näitä ohimeneviä käyttäytymisiä ei enää havaita. Sopeutumisjakson kokonaispituudeksi, jolloin lapsen käyttäytyminen on tasapainottunut sekä kotona että päivähoidossa, on todettu noin kuusi kuukautta. Tämän ajan sisällä on alkusopeutumisen jakso, joka voi kestää parista viikosta kolmeen kuukauteen. Lasten väliset yksilölliset erot reaktioissa hoitoon ovat kuitenkin erittäin suuria. Sopeutumisprosessi ei aina myöskään etene suoraviivaisesti niin, että sopeutuminen asteittain lisääntyy, vaan siinä on myös regressiivisiä vaiheita tai vaiheita, joissa alkaa esiintyä uudentyyppisiä ongelmia. Hyvin alkanut päivähoito saattaa muutaman kuukauden kuluttua muuttua ongelmalliseksi. Näihin muutoksiin voi olla monenlaisia syitä. Jotkut lapset reagoivat viiveellä päivähoiton aloitukseen. Usein kuitenkin sekä vanhemmat että päivähoitajat pitävät tavoiteltavana, että lapsi sopeutuu nopeasti erotilanteisiin eikä silloin esimerkiksi itke, kiukuttele tai ripustaudu vanhempaansa. (Munter 2001, 53-54; Räihä 2004, 132; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 28-29.)

Lasten sopeutumisesta päivähoitoon voidaan tarkastella vanhempien tai henkilökunnan näkökulmasta. Henkilökunnan arviot lasten sopeutumisesta saattavat olla toisenlaisia kuin vanhempien jo siitäkin syystä, että osa lasten sopeutumisvaikeuksista ilmenee pelkästään kotona, esimerkiksi yöllisinä unihäiriöinä. Lapsen sopeutuminen päivähoitoon on merkityksellistä lapsen itsensä kannalta: turvalliseksi koettu päivähoitoympäristö muodostaa lapselle hyvän oppimisympäristön ja edellytykset tasapainoiselle kehitykselle. Lapsen vanhempien näkökulmasta on merkityksellistä, että lapsi jää mielellään päivähoitopaikkaansa, muodostaahan tuo aika varsinkin kokopäiväisessä hoidossa olevalle lapselle suurimman osan valveillaoloajasta. Lapsen tyytyväisyys päivähoitojärjestelyihin on osa koko perheen elämänlaatua. Päivähoitohenkilöstön näkökulmasta lapsen hyvä sopeutuminen päivähoitoon kuvastaa hoidon laatua ja on samalla edellytys koko

lapsiryhmän sujuvan toiminnan onnistumiseksi. Kaiken kaikkiaan lapsen sopeutumista päivähoitoon säätelevät monet tekijät. Lopullinen päivähoitoon sopeutumisen edellyttää uuden päiväjärjestyksen sekä lapsen biorytmin yhteensopivuutta. Päivähoidon aloituksessa lapsen oikean vuorokausirytmien ylläpitäminen ja muutoksiin reagoiminen ovat tärkeimpiä asioita. (Keskinen & Hopearuoho-Saajala 2000, 1223-1224; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 28-29.)

Sopeutumisprosessin aikana päivähoitoon jääminen voi olla vaikeaa, lapsen mieliala on alakuloinen ja hän on itkuherkkä, leikit saattavat vähetä tai lapsi ei hakeudu toisten lasten seuraan. Hän haluaa olla aikuisen lähellä, mutta saattaa välttää katsekontaktia. Lapsen liikkumisen aktiivisuus voi vähentyä ja juuri kävelemään oppinut lapsi saattaa turvautua uudelleen konttaamiseen. Puhumana oppineen lapsen kielellinen ilmaisu niukkeenee ja ensimmäisiä sanojaan tapaileva lapsi jättää sanansa sanomatta. Ruoka ei maistu. Kotona tyypillistä on takertuminen äitiin ja univaikeudet sekä lisääntyneet ristiriidat vanhempien ja lapsen välillä. Lapsen tunnereaktiot ovat usein ja odotetusti kotona paljon voimakkaampia kuin päivähoitossa; lapsi reagoi siellä, missä tuntee olevansa turvassa. Eron aiheuttavaa stressiä voi vähentää valmistamalla ja selittämällä eroa etukäteen, kertomalla äidin tulevan hakemaan. Emotionaalista turvallisuutta luovat muun muassa asteittainen päivähoiton pidentäminen, asteittainen uusien lasten ryhmään otto, lasten yksilöllisen päiväjärjestyksen ja yksilöllisten tottumusten ylläpitäminen sekä aikuisten ja lasten läheisen kontaktin turvaaminen. (Siren-Tiusanen 1996, 37-38; Furman 1993, 43; Munter 2001, 53-54.)

Epävarmasti kiintyneet lapset itkevät paljon, vaativat äitinsä huomiota osakseen, ovat riippuvaisia äidistään ja ahdistuvat äidin lähtiessä pois luotaan. Kuitenkin osalla lapsista on turvallisen kiintymyksen tunne. Tämän lapset osoittavat positiivisesti. Kun kohteena on äiti, lapset hymyilevät äidin nähdessään ja ojentavat käsiään päästäkseen syliin. Turvallisesti kiintyneet lapset kykenevät tekemään tutkimusretkiä ympäristöön ja palaamaan äidin luokse uutta varmuutta ja luottamusta tuntien. Jos äiti jättää lapsen yksin, tällainen lapsi ei protestoi noutotilanteessa yksinjäämistään negatiivisesti. Turvallisesti kiintyneet lapset eivät myöskään itke siinä määrin kuin epävarmasti kiintyneet. (Ojala 1989, 217-218.)

Ojala (1989) esittelee kirjassaan Lahikaisen ja Sundquistin tutkimusta. He tutkivat vuonna 1979 kolmivuotiaiden ja sitä nuorempien lasten käyttäytymistä päiväkotiin siir-

tymisen alkuvaiheessa ja havaitsivat osan lapsista selvästi vastustavan päiväkotiin jäämistä. Nämä lapset takertuivat äitiinsä, itkivät äitinsä perään ja odottivat päivisin äitiään. Tällainen käyttäytyminen oli yleisintä alle 2-vuotiailla ja vastikään hoitonsa aloittaneilla. Osa lapsista puolestaan osoitti vihamielisyyttä toisia lapsia ja hoitajia kohtaan riitelemällä ja kiukuttelemalla. Tällainen käyttäytyminen näytti olevan yleisintä yli 2-vuotiailla. Kolmatta käyttäytymistapaa tutkijat nimittivät suremiseksi: lapset eivät osallistu päiväkodin yhteisiin toimintoihin eivätkä leiki vaan vetäytyvät yksinään oloon. Myös tämä käyttäytyminen oli yleisintä 2-vuotiailla. Neljäs käyttäytymistapa ilmeni välinpitämättömänä suhtautumisena sekä kiukutteluna ja syyttämisenä vanhempien tullessa noutamaan lapsia hoidosta. Yleisimmillään syytöskäyttäytyminen oli 2-3-vuotiailla. Viides käyttäytymistapa ilmeni suhtautumisena uuteen päiväkotiympäristöön pelolla. Nämä lapset vastustavat päiväkotiin lähtöä aamuisin, odottavat vapaapäiviä ja heräävät yöllä. Tämantapaista pelkoa tutkijat havaitsivat lähinnä yli 3-vuotiailla lapsilla. Tutkijat ovat nähtävästi kiinnittäneet huomiota vain kiintymyskäyttäytymisen negatiivisiin ilmenemismuotoihin. On perusteita kuitenkin olettaa, että vain osa lapsista suhtautuu erotilanteisiin heidän esittämällään tavalla.

Vaikka päivittäisten erojen kokemiseen vaikuttavat monet aloituksen järjestämiseen liittyvät tekijät, tutkimusten mukaan näyttää siltä, että erityisesti äidin suhtautumisella päivittäisiin eroihin on suuri merkitys sille, millaisia erotilanteista ja hoitopäivän jälkeen kohtaamisen tilanteista tulee. Näissä kohtaamisissa ja eroissa oikeastaan tiivistyvät kaikkia ne tunteet, jotka pienen lapsen päivähoiton aloittamiseen liittyvät. Jo hoitoa edeltävät viikot ovat niitä, jotka luovat pohjaa tuleville eron kokemuksille. Onkin tutkimustuloksia, jotka kertovat äidin ennen päivähoiton alkua kokeman stressin, työn aloittamiseen liittyvien ristiriitaisten asenteiden ja epävarmuuden siitä, miten päivähoito ja ero äidistä vaikuttaa lapseen, lisäävän äidin omaa eroahdistusta. Tämä näkyy lapsen vaikeutena erota: lapset säätelevät käyttäytymistään äidin tunnetilan mukaan. (Munter 2001, 44-45.)

Lapsen päivähoiton aloittamista helpottaa suuresti se, että lasten kanssa toimivat aikuiset herkistyvät havainnoimaan lasten omia aikomuksia ja niin esine- ja ilmiömaailmaan kuin sosiaaliseen maailmaan kohdistuvia kiinnostuksia ja tukevat niitä. Ei ole tarkoitus eikä mahdollista, että lasten kaikki tarkoitukset ja yritykset tulisivat heti ymmärretyiksi. Mutta lapsen tulee saada tunne siitä, että häntä kuunnellaan ja että hän todella voi vaikuttaa ympäristöönsä; tämä on hänen minuutensa kannalta ensiarvoisen tärkeää. Ha-

vainnoinnin lisäksi aikuisten aktiivinen ja eläytyvä mukanaolo lapsen toimissa lisää aikuisen ymmärrystä, siitä mitä lapsi tarkoittaa, mikä hänelle on tärkeää ja millainen lapsi on. (Munter 2001, 57.)

Ajan myötä päivähoidon aikuiset oppivat arvioimaan lapsen tarpeita koko ajan sensitiivisemmin ja osuvammin ja pyrkivät vastaamaan niihin siten, että lapselle tulee yhä useammin kokemus viestien oikein ymmärtämisestä. Koska päivähoitajilla ja lapsella ei ole yhteistä historiaa, joudutaan opettelemaan yhteinen ”kielioppi”. Aluksi siinä on paljon ei-kielellistä viestintää ja myös väärinymmärryksiä puolin ja toisin. Aikuisen äänensävyt ja tunnelmat tulevat vähitellen lapselle tutuksi, siinä auttaa henkilökunnan mahdollisimman pieni vaihtuvuus. Kun lapsen kielelliset taidot karttuvat, verbaalinen ilmaisu auttaa jakamaan sisäisiä kokemuksia. Kielestä tulee ajattelun ja kerronnan väline. (Räihä 2004, 134.)

Aikuiset liian usein kehuvat lastaan reippaaksi, jolloin lapsi huomaa, että ylipirteys ja teeskentely menee aikuisiin täydestä sekä tuottaa aikuisille iloa. Lapsellahan ei ole loppujen lopuksi muuta vaihtoehtoa kuin sopeutua. Esimerkiksi lapsen kysyessä onko päiväkotiin pakko mennä joka päivä vastaukseksi riittää, että vanhempi ymmärtää hänen tunteensa vaikka joutuukin myös kertomaan ettei muuta vaihtoehtoa ole. Tärkeintä on, että lapsella on mahdollisuus kertoa tunteistaan ja huolistaan. Vanhemman tehtävänä on välillä toimia lapsensa ”tulkkina” päivähoitopaikassa. Lapsi ei aina uskalla tai halua kertoa huolistaan henkilökunnalle vaan kertoo kotona vanhemmilleen jolloin vanhemman tehtävä on välittää tieto lapsen huolesta, esimerkiksi kiusaamisesta, henkilökunnalle. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 58-59.)

Vaikka päivähoidon aloitusikä kiintymyssuhteen kannalta tarkastelevat tutkimukset yleisesti ottaen osoittavat, ettei aloitusikä ole merkitystä, osa tutkimuksista viittaa siihen, että herkkyyskaudet voivat vaikeuttaa alkuvaiheen erotilanteita. Nämä tutkimukset ovat osoittaneet päivähoidon aloituksen sujuvan helpommin, kun herkkyyskausi on ohitettu: ensimmäisen syntymäpäivän tienoilta noin puolentoista vuoden ikään ja sitten taas kaksivuotiaasta eteenpäin. Lasten yksilölliset erot reagoinnista päivähoidon aloittamiseen ovat kuitenkin näissäkin kehitysvaiheissa suuret. (Munter 2001, 43-44.)

Päiväkodin perinteisessä päiväohjelmassa lasten toiminnot on yhtäaikaistettu. Päiväohjelmaan noudatetaan kellon mukaan. Kaikki lapset lepäävät, leikkivät, ulkoilevat ja syö-

vät samaan aikaan. Näin tehdään tietenkin jossain määrin myös kotona. Koska lapset tulevat erilaisista kodeista erilaisine tapoineen, perinteineen ja käytäntöineen, päiväkodin yhtenäinen ohjelma merkitsee erilaista ja eriasteista sopeutumishaastetta eri lapsille. (Lahikainen & Rusanen 1991, 36.)

Keskisen ja Hopearuoho-Saajalan (2000) suomalaistutkimuksessa selvitettiin äitien käsityksiä heidän noin yksivuotiaiden lastensa sopeutumisesta päivähoitoon. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös lapsen sukupuolen vaikutusta sopeutumiseen. Koska tutkimuksen kohteena olivat niin pienet lapset, että heistä harva saattoi sanoa ilmaista kokemuksiaan, mitattiin päivähoitoon sopeutumista lasten reaktioista perushoitotilanteissa: nukkumisen ja syömisen sujumisena. Äitejä pyydettiin arvioimaan myös lapsensa päivähoitoon jäämisen sujuvuutta. Vastaukset päivähoitoon sopeutumisajasta vaihtelivat nolasta 20 viikkoon, keskimäärin sopeutuminen oli kestänyt äitien mielestä puolitoista viikkoa. Pojat sopeutuivat lievästi hitaammin kuin tytöt. Päiväkotiin jäämisen sujumista äidit arvioivat yllättävän myönteisesti: mitään vaikeuksia ei ollut 48%:lla lapsista, vain vähän vaikeuksia oli 37%:lla. Jonkin verran, esimerkiksi itkeskelyä ja univaikeuksia, oli äitien mielestä 14%:lla lapsista ja melko paljon vaikeuksia ilmeni vain 1%:lla. Kukaan vastanneista äideistä ei ollut sitä mieltä, että lapsella olisi ollut erittäin paljon vaikeuksia. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut eroja. Yllättäen kuitenkin ilmeni, että mitä myöhemmin lapsi oli aloittanut päivähoiton, sitä enemmän hänellä oli äidin mielestä vaikeuksia jäädä päivähoitoon. Tutkijat kysyvät, mahtaako tämä johtua siitä, että lapsi ilmaisee itseään paremmin ja äitien on siksi helpompaa tunnistaa heidän reaktionsa.

Päivähoitoon sopeutumisen vaikeus voi tulla esille myös lapsen ongelmina syömisessä. Jatkuvia ruokailuun liittyviä ongelmia oli vain harvoilla lapsilla, 8%:lla. Jonkin verran ongelmia syömisessä oli 54%:lla ja 38% äideistä oli sitä mieltä, että lapsi syö helposti eikä mitään ongelmia ole. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut mitään eroja syömisen sujumisessa. Äitejä pyydettiin arvioimaan myös lapsensa nukkumista. 35% äideistä oli sitä mieltä, että lapsella ei ollut mitään ongelmia nukkumisessa ja 46% äideistä arvioi lapsellaan olevan jonkin verran ongelmia nukkumisessa. Melko paljon tai jatkuvia nukkumisen ongelmia arvioi lapsellaan olevan 20% äideistä. Tyttöjen ja poikien välillä ei ilmennyt eroja nukkumisessa. Syömisongelmat liittyivät usein myös nukkumisongelmiin sekä tytöillä että pojilla; toisin sanoen mitä useammin lapsella oli nukkumisongelmia, sitä useammin hänellä oli myös syömisongelmia. Nukkumis- ja syömisongelmat osoittautuivat yleisimmiksi kuin päivähoitoon sopeutumisvaikeudet, joskin kyse voi olla

siitä, että äitien on helpompi tunnistaa konkreettiset ja usein toistuvat nukkumisen ja syömisen vaikeudet kuin päivähoitoon sopeutumisen, miten sen kukin määrittelee. Noin puolella lapsista oli nukkumiseen ja syömiseen liittyviä ongelmia äitien mukaan, kun päivähoitoon sopeutumisvaikeuksia oli vain noin 10%:lla lapsista. Keski- ja Hopearuoho-Saajalan (2000) tutkimuksen keskeinen tulos on se, että poikien sopeutuminen päivähoitoon kesti pidempään kuin tyttöjen ja että vain poikien syömisen, nukkumisen ja päivähoitoon sopeutumisen ongelmat kasaantuivat. Sekä tyttöjen että poikien sopeutumista päivähoitoon voidaan edesauttaa vanhempien ja hoitohenkilökunnan tiiviillä yhteistyöllä ja jatkamalla riittävän pitkään lyhennettyä hoitopäiväjärjestelmää, mikä edellyttää myös vanhempien työnantajan myötävaikutusta.

4.2 Tutustuminen ennen hoidon aloittamista

Vanhempien tuntemukset päivähoitopaikasta välittyvät lapsellekin. Vanhempien luottaessa päivähoitopaikkaan tämä luottamus välittyy myös lapselle. Riittävän pitkä tutustumisaika mahdollistaa luottamuksellisen suhteen syntymisen vanhemman ja päivähoiton henkilökunnan välille. Siten yhteinen kasvatuskumppanuus lapsen kasvun parhaaksi pääsee syntymään ja alkaa rakentua. Aloituskeskustelu on tarpeen pitää ennen lapsen ensimmäistä hoitopäivää. Siten vanhemmalle jää aikaa valmistaa ja saatella lapsi hoitoon. Aloituskeskustelussa vanhemmat saavat esittää pelkonsa, toiveensa ja epäilyksensä päivähoiton suhteen sekä sopia yhteistyön käytännöistä ja kasvatusasioista. Vanhemman kannattaa rohkeasti tuoda esille kasvatusnäköyksensä, sillä lapsen edun mukainen hoito edellyttää vanhempien ja henkilökunnan yhteistä kasvatusnäkemystä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 58-59.)

Ruotsissa ja joissakin suomalaisissa päiväkodeissa on vallalla toimintatapa, jossa lapsi vanhemman kanssa tutustuu parin kolmen viikon ajan päivähoitopaikkaan. Siten päivähoiton henkilökunta pystyy paremmin ja syvällisemmin keskustelemaan lapsen vanhempien kanssa siitä miten lapselle luodaan yhdessä hyvä kasvatusympäristö. On todettu, että riittävän pitkä tutustumisaika vähentää lapsen eroahdistusta sekä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta hoitopaikassa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 58.)

Aikaisemmin päivähoitopaikassa vältettiin puhumasta lapselle vanhemmista, sen ajateltiin vaikeuttavan lapsen sopeutumista. Nykyisin vanhempia kannustetaan tuomaan hoi-

topaikkaan esimerkiksi valokuva heistä, paita tai jokin asia joka muistuttaa lasta vanhemmasta. Siten lapsi voi muistella vanhempiaan. Menetelmän on huomattu auttavan pienten lasten sopeutumista ja viihtymistä hoidossa. Erityisesti pienillä lapsilla uniriepu, -nalle tai muu unilelu, jossa on kodin tutut tuoksut luovat lapselle osaltaan turvallisuutta ja lieventävät ikävän tunnetta, varsinkin päiväunien aikaan. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 62-63, 69.)

Lapsen erokokemukseen liittyvät tunteet tulisi huomioida esimerkiksi lohduttamalla, olemalla lähellä, turvallisuutta tuovilla asioilla kuten tutuilla leluilla ja jos mahdollista käsitellä niitä tunteita yhdessä lapsen kanssa. Tunteiden sanallistaminen ja puhuminen lapselle ääneen siitä, mitä nyt tapahtuu ja mitä kasvattaja näkee lapsessa tapahtuvan auttaa lasta ymmärtämään ja hallitsemaan omia tunteitaan. Tämän ymmärryksen ja sensitiivisen kasvattajan avulla lapsen on mahdollista kokea turvallisuutta, kiintyä kasvat-tajaan ja asettua päivähoitoon. Vanhemmille on hyvä kertoa ikävöimisestä; miten se on näkynyt, missä tilanteissa lapsi itkenyt, miten lohduttautunut, mitä kasvattaja on tehnyt ja mikä lasta on auttanut. Oman äidin ja isän ikävöiminen kertoo useimmiten lapsen ja vanhemman tärkeästä ja ensisijaisesta suhteesta, mikä tulkinta on hyvä tuoda esille vanhemmalle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43.)

4.3 Rytmi – tarpeeksi aikaa unelle ja leikille

Päivähoidon alettua lasten ja perheiden elämään on löydettävä uusi dynaaminen tasapaino, jota joudutaan ylläpitämään myöhemminkin jatkuvasti. Tasapainon etsintä koskee muun muassa uni-valverytmejä, levon ja aktiivisuuden tarpeita sekä tasapainoa tunneturvallisuuden alueella. Ympärivuorokautisen järjestyksen noudattaminen varmistaa lapselle välttämättömän ajan unta ja valveillaoloa sekä määrittää hoitovaiheiden järjestyksen ja keston. Päiväjärjestyksellä luodaan suotuisat olosuhteet lasten ja aikuisten myönteisille emootiolle. Kasvattajien käyttäessä päivästä toiseen samaa toimintojen peräkkäisyyttä, lapsi tottuu siihen ja oppii vähitellen ennakoimaan positiivisesti päivän kulkua. Hän oppii tapahtumien peräkkäisyyden ja järjestyksen. Sitä voi esimerkiksi hyödyntää käsitellessä lapsen eroahdistusta, lapselle voi kertoa, että äiti tulee hakemaan kun on päiväunien jälkeen syöty. Päiväjärjestyksen perusteellisen suunnittelun laiminlyönti vaikuttaa haitallisesti lapsen fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen. Liian pitkät ja yksitoikkoiset tuokiot ja älylliset harjoitukset, unen keston ja laadun muutokset, liian

lyhyet ulkoilut, jäykkä toiminnan ohjaus ja vapaan leikin puuttuminen johtavat yliväsymiseen. (Tiusanen 2008, 80-83.)

Riittävän säännöllinen päivästä toiseen toistuva päivärhythmi eli päivittäisten tapahtumien ennakoitavuus on merkittävä alle kolmevuotiaiden elämään turvallisuutta tuova tekijä. Ympäristön tapahtumien toistuvuus, samana pysyvyys ja säännönmukaisuus on tärkeää, jotta alle kolmevuotiaat saavat elämäänsä hallinnan ja turvallisuuden tunnetta. Pienimmät elävät tässä ja nyt, eikä heillä ole vielä riittävästi keinoja ennakoida tulevaa. Mitä nuoremmista lapsista on kyse, sitä selkeämmäksi päivärhythmi tulisi rakentua. Kun samat toiminnot ja perushoitotapahtumat toistuvat päiväkodin alle kolmevuotiaiden ryhmässä päivästä toiseen, ne muuttuvat lapsille tottuuksiksi. Pienet oppivat vähitellen selviytymään niistä itsenäisesti. Riittävä säännöllisyys tarkoittaa ettei kymmentä minuuttia suurempien poikkeamien tulisi olla korkeintaan tilapäisiä harvinaisuuksia pienten päivähoitoarjessa. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 67, 70; Siren-Tiusanen 2001, 22.)

Lasten saapuessa päiväkotiin on heidän vastaanottamiseensa kiinnitettävä erityistä huomiota. Lapsi toivotetaan lämpimästi tervetulleeksi joka aamu sekä lapselta ja vanhemmilta kysellään aamun kuulumiset. Aamupala syödään rauhallisen ilmapiirin vallitessa niin, että jokaisen lapsen lähettyvillä on aikuinen. Lapsilla tulee olla riittävästi aikaa syödä rauhallisesti ja omassa rytmissä, ilman hoputtamista, ylenpalttista houkuttelua ja leikkimistä ja ehdottomasti ilman pakottamista tai syylistämistä. Jos halutaan järjestää lyhyitä ohjattuja tuokioita ja pienryhmätoimintaa sisällä, paras aika on useimmiten aamuhetki heti aamupalan jälkeen, jolloin useimmat lapset ovat vielä virkeitä. Sama ajankohta on myös parasta leikkiaikaa. Henkilökunnan arvostukset ja taipumukset ratkaisevat, millaiset asiat painottuvat ja saavat tilaa alle kolmevuotiaiden päiväkotiarjessa. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 69; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 33-34.)

Päivänkulun suunnitteluun vaikuttavat ainakin seuraavat tekijät: ryhmän lasten henkilökohtainen elämänrytmi, muun muassa ikään liittyvä uni-valverytmi, perhetaustaan liittyvät nukkumistottumukset ja yksilöllinen temperamentti; vanhempien työelämään osallistumisesta johtuvat perhekohtaiset aikataulut, jotka vaikuttavat mm. lasten hoitopäivien pituuteen ja ajoitukseen; päiväkodin henkilökunnan työvuoroja, lepotaukoja ja toiminnan suunnittelua koskevat ohjeet ja määräykset; ryhmän kanssa toimimisen lähtökohta, mm ryhmän koko ja ikärakenne; sekä pienryhmätoimintojen ja toimintatuokioiden organisoimisen asettamat haasteet, pitkäkestoisten leikkien vaatimat ajalliset

edellytykset, riittävän ulkoilun turvaaminen ja rauhallisen lepo- ja unitilanteiden järjestäminen. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 68.)

Alle kolmevuotiaiden lasten mielialat, aktiivisuus ja virikkeiden vastaanottokyky riippuvat suurella määrällä siitä, ovatko he saaneet ruokaa ajallaan, nukkuneet hyvin ja ulkoilleet riittävästi sekä saaneet ulkoilussaan riittävästi liikettä, mikä riippuu osittain ulkoilun pituudesta. Riittävä ja riittävän laadukas uni on lasten keskushermoston, oppimis- ja keskittymiskyvyn sekä elimistön immuunijärjestelmän huoltoa ja kunnossapitoa. Lasten laadukas uni edellyttää iänmukaista ajoitusta ja hyvää rauhallista nukkumisympäristöä, molemmat seikkoja, joiden turvaaminen ei modernissa päiväkotiympäristössä useinkaan ole kovin yksinkertaista. Luonnollinen päiväunien määrä ja valveaolojaksojen pituus on sidoksissa lasten ikään ja keskushermoston kehitykseen. Koska päiväkotipäivä niveltyy osaksi vuorokausirytmiksi ja perheiden kokoviikkoista elämää, unirytmien ja –aikataulujen tasapainon saavuttaminen ja ylläpito edellyttävät riittävää ja jatkuvaa vuoropuhelua kasvattajatiimin ja vanhempien välillä. Lasten unet eivät saisi mieltä asioiksi, joista aikuiset päättävät oman mielensä mukaan. Varhaiskasvatuksessa ja lapsiperheissä lasten unta tulisi arvostaa keskeisenä kasvun, terveyden ja kaikinpuolisen hyvinvoinnin elementtinä. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 79-80.)

Hyvän valveaoloajan keskeisin elementti alle kolmevuotiailla perushoidon tapahtumien ohella on leikki ja muu lasten omaehtoinen tutkiva ja kokeileva toiminta, joille tulisi olla riittävästi aikaa ja tilaa lapsiryhmän päivittäisessä elämässä. Leikki ja lasten omatoiminen aktiivisuus määräytyvät paljon aikuisten rakentamista edellytyksistä, mm. ryhmiin jakamisesta sekä tila- ja välinejärjestelyistä. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 69.)

Alle kolmevuotiaiden päiväkulussa tulisi päteä sääntö: iältään nuorimmat ensin, kaikissa muissa tilanteissa paitsi päiväunilta heräämisessä. Valveaoloaikoina lasten tulisi saada elää vaihtelevaa, elämysrikasta, mielenkiintoista ja iloa tuottavaa elämää niin, että he tulevat mielellään päiväkotiin. Iloa ja onnellisuutta tuottaa lapsille ennen kaikkea leikki toisten lasten kanssa. Leikkiä taas synnyttää muun muassa se, että leikkivälineet ovat lasten näkyvissä ja ulottuvilla. Mitä pienempiä lapset ovat, sitä enemmän he tarvitsevat vaihtelua tekemisiinsä. Päivärytmi on lapsiryhmän mitä keskeisin kasvatustekijä, vaikka sitä ei monesti sellaiseksi tiedostetakaan. Se vaikuttaa lasten psykofyysiseen tilaan ja kokonaiskehitykseen myönteisesti vain siinä tapauksessa, että sitä noudatetaan

johdonmukaisesti eli sen rikkominen on erittäin poikkeuksellinen tapahtuma. Hyvän, lasten tarpeet ja iän huomioonottava päivärytmin saavuttaminen edellyttää hyvin toimivaa, samaan hiileen puhaltavaa tiimiä. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 83.)

4.4 Omahoitaja

Päivähoidon aloittaminen on jokaisella lapsella erilainen prosessi, ja tämän vaiheen kesto on ajallisesti eri pituinen eri lapsilla. Sen vuoksi on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että lapsi pystyy rakentamaan turvallisen suhteen päivähoidon aikuisiin. Lapselle voidaan nimetä ns. omahoitaja, koska osallistuminen päivähoidon eri toimintoihin tuntuu turvallisemmalta yhden ja saman aikuisen kanssa. Omahoitaja-järjestelmä tarkoittaa, että joku ryhmän aikuisista sitoutuu ottamaan vastuun tietyistä lapsista pehmeän laskun ajaksi ja tarvittaessa sen jälkeenkin. Omahoitaja-järjestelmä mahdollistaa sekä lapsen että perheen yksilöllisen huomioimisen aloitusvaiheessa. Lapsen on kuitenkin hyvä tottua ryhmän kaikkiin aikuisiin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 26-27.)

Lapsen suhteet laajenevat tutustumisajan jälkeen muihin aikuisiin eikä lapselle muodostu ongelmaksi, vaikka tuttu hoitaja ei olisi paikalla. Kaikki lapset eivät tarvitse alussa paljon aikuisen tukea, vaan osa löytää helposti omaa puuhattavaa. Joillakin lapsilla voi kestää kauan, ennen kuin he lähestyvät spontaanisti aikuista, antavat lohdutusta itseään tai lähtevät aikuisen kanssa yhdessä toimimaan. Oma hoitava aikuinen on kuitenkin se, joka lasta ensisijaisesti auttaa, lohduttaa, nukuttaa, huomaa lapsen pyrkimykset ilmaista itseään ja on lapsen lähellä leikeissä ja toiminnoissa. Omahoitaja on myös se henkilö, joka keskustelee lapsen vanhempien kanssa kertoen lapsen päivästä. Vanhemmille järjestely voi tuoda helpotusta kun he voivat jakaa ajatuksiaan ensisijaisesti yhden kasvattajan kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 27.)

4.5 Pehmeä lasku

Kun lapsi aloittaa päivähoidon, päiväkotia on luonnollisesti vieras ympäristö, johon tutustumiseen moni lapsi tarvitsee turvakseen vanhempiaan. Pehmeä lasku, asteittainen tutustuminen ympäristöön ja päiväkodin henkilökuntaan sekä uusiin lapsiin yhdessä vanhempien kanssa, helpottavat suhteiden solmimista päivähoiton ihmisiin. Sitä mukaa kun ympäristö tulee tutuksi, lapsen turvallisuuden tunne lisääntyy. Pehmeä lasku helpottaa yleisesti lapsen jäsentymistä päiväkodin ihmissuhteisiin. Lapsen suhtautuminen päiväkodin ihmissuhteisiin riippuu toki myös lapsen perhesuhteiden laadusta. Mutta myös päivähoiton konkreettiset puitteet, sosiaalinen organisaatio ja toimintojen sisällöt päivän aikana vaikuttavat, miten lapsi suhtautuu päivittäiseen eroon perheenjäsenistään. Siihen vaikuttaa myös vanhempien kyky keskittyä lapseen työpäivän jälkeen. Lapsen tunnereaktioiden asteikko voi vaihdella suuresta vanhempien ikävöinnistä ja protestoinnista suureen viihtyvyyteen päivähoitossa. (Lahikainen & Rusanen 1991, 34-35.)

Pehmeän laskun järjestäminen on lapsen aktiivisen subjektiaseman toteutumisen ehdoton edellytys, mutta se on ehdottoman tärkeä myös lasten ja vanhempien päivittäisten erojen kannalta. Miten sitten alkuvaiheen erotilanteissa olisi hyvä toimia, kun on tultu vaiheeseen, jossa lapsi ryhtyy harjoittelemaan päiväkotia jättämistä ilman vanhempaa? Pitäisi olla itsestään selvää, että päivähoitoon tulo tilanteissa vanhempi ja kasvattaja aina kohtaavat ja lapsi on päähenkilö, jonka vanhempi tässä yhteisessä tilanteessa hyvästelee ja kasvattaja toivottaa tervetulleeksi. Päivähoiton erotilanteita selvitelleissä tutkimuksissa on huomattu, että tietyt vanhempien reagoitavat lisäävät erojen ongelmallisuutta. Kun lapsen hätää yritetään lieventää kääntämällä hänen huomionsa joihinkin kiinnostaviin asioihin, selittämällä tilannetta, keksimällä tilanteeseen jotain yllättävää ja hauskaa, ei lapsen pelko välttämättä hälvene. Myös äidin viipyminen, jossa äiti etsii omalle tunnetilalleen sopivinta hetkeä lähteä, voi vaikeuttaa eroa. Lapsi aistii näiden käyttäytymisten takana olevan aikuisen ahdistuksen lapsen hädästä. Erityisesti jos tilanne on lapselle ristiriitainen, hän etsii äidin tunnekäyttäytymisestä vihjeitä omaan reaktioonsa. Vanhemman tärkein viesti erotilanteessa lapselle on, että vaikka lapsella nyt on hätä ja vanhempi lähtee, silti kaikki on hyvin. Mutta kaiken myös täytyy olla hyvin: vanhemmalla tulee olla luottamus päivähoitopaikkaan ja lapsella turva päivähoiton aikuisissa. (Munter 2001, 46-47.)

Pohja lapsen ja päivähoidon aikuisen suhteelle luodaan yhteisissä tilanteissa lapsen ja lapsen vanhempien kanssa viimeistään pehmeän laskun aikana. Siinä, että kasvattaja alkaa tuntea lapsen, ei ole pelkästään kyse lapsen kehitysvaiheen, lapsen osaamisten ja lapselle ominaisten tapojen ja kiinnostusten tietämisestä, vaikka tämä kaikki on tärkeää. Lapseen tutustuminen ja yhteinen matka hänen kanssaan voi alkaa, kun aikuinen on valmis kohtaamaan lapsen ainutlaatuisena ihmisenä aidosti vastavuoroisessa suhteessa. Jotkut lapsista osoittavat alussa tarvitsemansa vain vähän aikuisen tukea ja näyttävät vetäytyvän tyytyväisenä omiin puuhiinsa. Joillakin lapsilla kestää pitkään, ennen kuin he spontaanisti lähestyvät ketään aikuista tai antavat heidän lohduttaa ja toimia kanssaan. Kaikki kuitenkin tarvitsevat aikuisen tuen alusta asti. (Munter 2001, 50-51.)

Lapsen sopeutumisen helpottajana pehmeä lasku päivähoitoon on ehdottoman tärkeä. Pehmeän laskun aikana etsitään lapsen kannalta parasta rytmitystä lapsen vuorokauteen kotona ja päivähoidossa. Kun lapsi näin myös ensin tutustuu yhdessä vanhempiensa kanssa päiväkotiin ja sitten pikkuhiljaa on pidempiä päiviä ilman vanhempiaan, ehkäistään ratkaisevasti lapsen emotionaalista kuormitusta. Kun lapsen tunnekuormitusta helpotetaan, toimitaan tavalla, mikä mitä todennäköisemmin myötävaikuttaa suotuisasti myös lapsen fyysiseen terveyteen. (Munter 2001, 56.)

Jokaisessa päiväkodissa ja jokaisen perheen kanssa voidaan etsiä perheen ja lapsen kannalta paras tapa aloituksen toteuttamiseksi. Vähimmäisvaatimuksena pehmeälle laskulle voidaan pitää vähintään yhtä tapaamista perheen kanssa ennen hoidon alkua ja vähintään viikon jaksoa hoidon alettua, jolloin vanhempi tai vanhemmat ovat ensin yhdessä lapsen kanssa päiväkodissa ja jolloin lapsen aikaa ilman vanhempaa asteittain pidennetään. (Munter 2001, 58.)

5. TUTKIMUKSEN ESITTELY JA TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset ja kohderyhmä

Aiheeni muotouduttua lopulliseen muotoonsa päivähoidon aloittamisesta ja sinne sopeutumisesta, minulle oli heti selvää, että tahdon tehdä kyselyn lasten vanhemmille. Myöhemmin tuli idea tehdä kysely myös henkilökunnalle. Tahdoin saada kaksi eri näkökulmaa lapsen sopeutumiseen ja sen tukemiseen. Lapsen vanhemmat ja päiväkodin henkilökunta näkevät sopeutumisen eri ympäristöissä, vanhemmat tuonti- ja hakutilanteissa sekä kotona, henkilökunta vain päiväkodissa. Tahdoin selvittää sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä ja miten sopeutumista voidaan tukea niin vanhempien kuin päiväkodin taholta.

Tutkimuskysymykseni liittyivät sopeutumiseen;

- Miten lapsi sopeutuu päiväkotiin?
- Miten sopeutumista voi tukea?

Päädyin ohjaajani kanssa siihen, että tekisin kyselyn kahden eri päiväkodin pienten osastolla saadakseni tarpeeksi vastaajia. Kysely tehtäisiin myös kyseisten osastojen vastuullisille työntekijöille. Valitsin pienten osastot koska ajattelin, että sillä osastolla päivähoiton aloitus olisi ajankohtaisinta, koska moni kuitenkin aloittaa hoitotaipaleensa pienten osastolta. Kyselyjen teko päiväkodeiksi valikoituivat Pirkkiön päiväkoti ja Iso-palon päiväkoti. Katsoin Tornion päivähoiton internetsivuilta, missä päiväkodeissa on pienten, alle kolmevuotiaiden osasto. Toinen valintakriteeri oli, että ne sijaitsisivat melko lähellä kotiamme.

5.2 Tutkimus- ja analyysimenetelmät

Jokainen tutkimus alkaa aiheen valitsemisella. Tutkimusprosessiin yleisesti katsotaan kuuluvan aiheen valinnan eli idean löytymisen lisäksi myös metodin pohdintaa, kirjallisuuden tutustumista, aineiston keruuta ja sen analysointia sekä lopuksi tutkimuksen raportointi. Tutkimusprosessia voidaan kuvata portaittain eteneväksi. Silloin ensimmäinen askel on tutkimuksen aihepiirin valinta ja rajausta. Tiedon keruu on toinen askel, siihen kuuluu informaatiolähteiden etsimistä, lukemista, aineiston keruuta ja muistiinpanojen tekemistä. Kolmas askel on materiaalin arviointi, jolloin aineistoa tarkastellaan kriittisesti, sen hyödyllisyyttä ja sopivuutta arvioidaan, sitä karsitaan ja tarpeen tullen hankitaan lisää. Neljännellä askeleella aineisto järjestetään loogisesti, sitä analysoidaan ja tulkitaan sekä esitetään tutkimustulokset. Viides askel on kirjoittaminen, johon liittyy varsinaisen kirjoittamisen lisäksi tekstin muokkaaminen, viimeistely ja tarkastaminen. Yhdelle askelmalle nouseminen ei estä palaamista takaisin myöhemmässä vaiheessa. (Husa 1999, 89; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 64.)

Opinnäytetyöni edustaa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen keskeisessä asemassa ovat aineistoista tehtävät yleistyksiset ja eroavaisuudet. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään pieneen määrään tapauksia ja yritetään analysoida niitä mahdollisimman perusteellisesti ja kokonaisvaltaisesti. Yleisesti ottaen laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena löytää tai paljastaa tosiasioita eikä niinkään todeta jo olemassa olevia väittämiä tai totuuksia. (Eskola & Suoranta 2000, 18; Melin 2005, 58; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Laadullista tutkimusta tehdessä tutkija ei voi kirjoittaa ”itsensä ulkopuolelta” eikä tutkia sellaista, josta itsellä ei ole omia kokemuksia, joista ei ole kiinnostunut tai johon ei ole itse osallistunut (Kinos 1999, 87). Minulle opinnäytetyöni aihe on tällä hetkellä erittäin ajankohtainen kuten se oli aikoinaan kun opinnäytetyöprosessi käynnistyi. Aiheen ajankohtaisuus omassa elämässäni ja kiinnostus siihen olivatkin suuria tekijöitä aiheen valinnassa.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään muun muassa kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Täten laadullisessa tutkimuksessa on periaatteessa tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmi-

östä mieluusti mahdollisimman paljon tai että heillä on kokemusta asiasta. Tässä mielessä tiedonantajien valinnan ei tule olla satunnaista vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 87-88.) Siksi valitsinkin kyselyihin vastaajiksi pienten osaston vanhemmat joille lapsen hoitoon vienti on vielä muistissa koska siitä ei todennäköisesti ole vielä kovin kauan aikaa. Ja valitsin myös henkilökunnan koska he työskennellessään pienten kanssa joutuvat käsittelemään sopeutumiseen liittyviä asioita.

Valitsin lomakekyselyn tiedonkeruumenetelmäksi. Lomakkeella kerätään tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä. Standardoituus tarkoittaa sitä, että asiaa kysytään kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla. Lomaketutkimuksen hyviä puolia ovat tutkimusaineiston nopea saatavuus, se on lisäksi vaivaton tapa laajaankin aineiston keräämiseen. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 193,195.) Ne olivat myös syitä miksi minä valitsin lomakekyselyn koska minulla on tiukka aikataulu opinnäytetyöni valmiiksi saattamiseksi.

Käyttämässäni strukturoidussa lomakekyselyssä on valmiit kysymykset ja niiden esittämisjärjestys on kaikille vastaajille sama. Myös vastausvaihtoehdot ovat valmiina ja niistä vastaaja valitsee itselleen sopivimman vastausvaihtoehdon useiden vaihtoehtojen joukosta. Kysymysten joukossa oli myös puolistrukturoituja kysymyksiä. Myös puolistrukturoidut kysymykset ovat kaikille samat ja tulevat samassa järjestyksessä kyselyssä, mutta niihin jokainen vastaaja on vapaa vastaamaan oman näkemyksensä mukaan. (Eskola & Suoranta 2000, 86; Metsämuuronen 2009, 246.)

Käytin lomakekyselyiden analysointiin sisällönanalyysia. Se on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen tavoissa. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta yritetään luoda teoreettinen kokonaisuus. Sisällönanalyysi sopii myös strukturoimattoman aineiston analyysiin. Menetelmän avulla yritetään saada tutkittava aineisto kuvattua tiiviissä ja yleisessä muodossa. Tutkimusaineistoa käsitellessä ja analysoidessa on huolehdittava, että aineisto ei ole ulkopuolisten saatavissa. Tutkittavien anonymiteetti on turvattava kaikissa vaiheissa. (Ruoppila 1999, 41; Tuomi & Sarajärvi 2003, 97, 105.)

Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla voidaan analysoida kirjoitettua ja suullista kommunikaatiota ja jonka avulla voidaan tarkastella asioiden ja tapahtumien merkityksiä, seurauksia ja yhteyksiä. Sisällönanalyysissa tutkija lähtee liikkeelle teorioista ja teoria-

aineisto luonnehtii jossain määrin kaikkea tutkimusta. Ideana on vertailla laadullista tutkimusaineistoa ja tehdä siitä sisäisesti kestäviä yleistyksiä. Olennaista on, että tutkimusaineistosta erotetaan samankaltaisuudet ja erilaisuudet. Täten aineistoa kuvaavien luokkien tulee olla toisensa poissulkevia ja yksiselitteisiä. (Eskola & Suoranta 2001, 186; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 21, 23.)

5.3 Prosessin yksityiskohtaisempi kuvaus

Olen aloittanut opinnäytetyöni teon jo ennen joulua 2007 miettimällä aihetta kuten muutkin ryhmässäni. Alunperin aiheeni oli muotoutumassa lapsen kuoleman ympärille, mutta koin sen aiheen liian raskaaksi työstää itsekkin pienen lapsen äitinä. Siitä aihe muotoutui lohduttamiseksi päiväkotiin jätettäessä. Lopulliseen muotoonsa aihe muokautui ohjaustuokioiden ja oman ajatustyön tuloksena.

Kevätlukukaudella 2008 työni ei juuri edennyt mihinkään. Kesällä ja syyslukukaudella 2008 sain jonkin verran teoriaa kirjoitettua. Postitin tutkimuslupahakemuksen 28.8.2008 ja sain myöntävän päätöksen yllätyksekseni jo 8.9.2008. Suurin osa luokastani valmistuivat ajallaan joulun alla 2008. Minulla oli tammikuussa 2009 vielä 3 viikkoa harjoittelua, joten oli selvää etten valmistuisi jouluna 2008 kuten minun olisi kuulunut. Harjoittelun jälkeen oli tarkoitus alkaa tekemään opinnäytetyö valmiiksi, mutta toisin kävi. Sitten alkoikin äitiysloma ja annoin opinnäytetyön jäädä suosiolla taustalle. Vuoden päivät opinnäytetyö muistutti olemassaolostaan takaraivossani.

Syksyllä 2010 aloin pakertaa opinnäytetyöni valmiiksi. Vein nuorimmaiseniakin päiväkotiin, joten aiheeni on minulle henkilökohtaisestikin tärkeä ja ajankohtainen koko perheelle. Olen itsekkin joutunut pohtimaan asioita joita pienen lapsen päiväkotiin vienti aiheuttaa. Näitä kysymyksiä olen myös käsitellyt työssäni.

Aloitin teorian etsimisellä ja kirjoittamisella. Onneksi en joutunut aloittamaan aivan puhtaalta pöydältä. Aivan ensimmäiseksi tosin jouduin virittämään itseni opinnäytetyön tekoon. Olin miettinyt opinnäytetyötäni passiivisesta ja aktiivisesti koko äitiyslomani aikana, joten idea oli jalostunut mielessäni. Jouduin silti paneutumaan aiheeseen kunnonla. Aluksi teorian kokoaminen tuntui vaikealta ja ihmettelin mistä se voi johtua

vaikka minulla oli selkeä aihe. Onneksi ymmärsin rajata aiheeni tarkkaan ja teorian kirjoittaminen helpottui heti, kun tiesin tarkalleen mitä pitäisi kirjoittaa.

Kävin onneksi opinnäytetyön ohjauksessa, jossa sain tiukan mutta selvän aikataulun työlleni. Aikataulu helpotti suuresti työn suunnittelua. Yksi ongelmani aiemmin olikin varmasti se, ettei minulla ollut selkeää aikataulua. Oli helppo lipsua, kun ei ollut selkeää käsitystä siitä mitä pitäisi olla milloinkin valmista. Nyt kaikki on onneksi toisin. Minulla on selkeä käsitys opinnäytetyöni etenemisestä ja tiedän koska mitäkin pitää olla valmista.

Teorian kirjoittamisen ohessa tein kyselyjä sekä vanhemmille että henkilökunnalle. Minulle tarjottiin tilaisuutta tulla esittelemään kyselyäni pienten osaston vanhempainiltaan keskiviikkona 6.10. Pirkkiön päiväkodille ja siitä tilaisuudesta en voinut kieltäytyä. Minua jännitti aivan kauheasti mennä mutta onneksi rentouduin hieman paikan päällä ollessani. Homma oli nopeasti ohi ja toivoin että kun kyselyn tekijä sai kasvot ja esitin itse asiani henkilökohtaisesti niin se nostaisi myös vastausprosenttia. Vein kyselyt 7.10. Pirkkiön ja Isopalon päiväkodeille.

Kun sain kyselyt maailmalle, keskityin metodologisen osuuden kirjoittamiseen. Sainkin sen kirjoitettua sillä aikaa kun odottelin kyselyjen palauttamista, mikä olikin tavoitteeni. Kyselyjen palautuspäivä oli perjantai 15.10. Hain kyselyt kummastakin päiväkodista maanantaina 18.10. Kotona laskin ne ja muodostin vastausprosentin. Laskin kummankin päiväkodin kyselylomakkeet yhteen ja käsittelen niitä yhtenäisenä.

Henkilökunnalle vein kummallekin päiväkodille neljä kyselylomaketta, toisesta palautettiin kaksi ja toisesta kolme, yhteensä siis viisi josta muodostui vastausprosentiksi 62,5%. Henkilökunnan kyselyihin viidestä vastanneesta neljä (80%) vastasi olevansa hoitajia ja yksi (20%) lastentarhaopettaja. Lasten vanhemmille vein toiseen päiväkotiin viisitoista kyselyä joista palautui seitsemän, toiseen vein neljätoista ja niistä palautettiin myöskin seitsemän. Yhteensä siis vanhempien kyselylomakkeita sain takaisin neljätoista josta vastausprosentiksi tuli 48,3%. Myöhässä palautettiin yksi kyselylomake jonka otin myös mukaan tulosten tulkintaan ja se nosti vanhempien vastausprosentin 51,3%. Vanhempien kyselyihin vastaajista kolmetoista (86,7%) ilmoitti olevansa *äiti*, kahteen (13,3%) kyselyyn oli vastannut *molemmat*.

Olin hieman pettynyt vastausprosenttiin. Onneksi se silti oli riittävä, sillä minulla ei olisi ollut aikaa tehdä karhukierrosta tiukan aikatauluni takia. Mietin mikä tiputti vastausten määrää, oliko kyselyssä liikaa avoimia kysymyksiä jotka voivat tuntua työläiltä vastata, onhan helpompi rastia sopivimman tuntuinen vastaus annetuista vaihtoehdoista. Vai oliko kenties päivähoidon alkanut perheissä niin vasta ettei sitä osattu alkaa vielä pohtimaan, vai oliko päivähoiton aloituksesta päinvastoin jo useampi vuosi, jolloin sitä ei enää niin muisteta. Niin tai näin, oli mukava huomata, että ne jotka kyselyn palauttivat olivat suurin osa paneutuneet siihen ajatuksen kanssa.

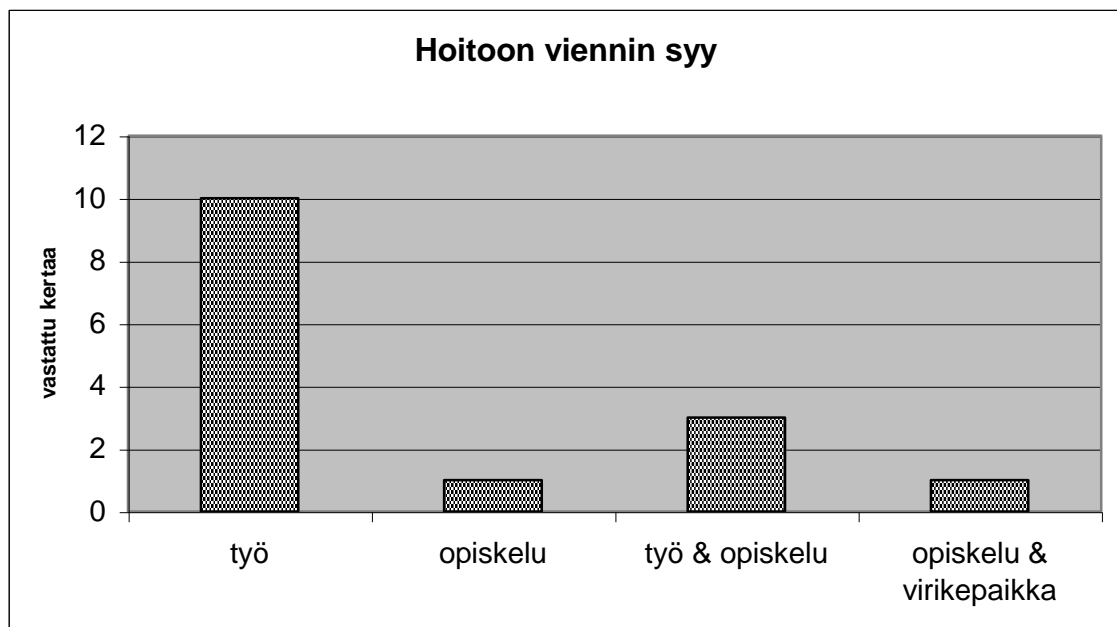
Alun perin ajattelin saavani tulosten purun tehtyä muutamassa päivässä. Ihan niin nopeasti se ei kyllä tapahtunut, minkä pian huomasinkin. Purin vastaukset ensin Excel-taulukkoon, jossa niitä oli helpompi käsitellä. Sitten aloin kirjoittamaan niitä auki ja hieman teemoittelin niitä. Tähän työvaiheeseen meni viikko-pari. Välillä tuntui etten koskaan saa tuloksia valmiiksi, mutta kyllä ne sitten valmistuivat. Teorian liittäminen tuloksiin oli melko helppoa, koska kysymyksiä oli ollut aika lailla samoista teemoista kuin mitä olin teoriaa kirjoittanut. Tosin sehän on tarkoituskin.

Välillä tuskastelin tiivistelmän ja abstractin kanssa, ei ollut kovin helppoa alkaa kääntämään tiivistelmää englanniksi. Onneksi siitäkin selvittiin. Sitten aloin kirjoittamaan pohdintaa ja viimeiseksi tein loppumuokkaukset ja tarkistin, että kaikki asetukset ovat niin kuin pitääkin. Onneksi olin koko opinnäytetyön teon ajan ollut tarkkana työni ulko- näöstä, jotta lopussa ei tarvitsisi ihan tyhjästä aloittaa muokkaamista.

6. KYSELYJEN TULOSTEN ESITTELY JA ANALYYSI

6.1 Tutustuminen ennen hoidon aloitusta

Selkeästi suurin syy lapsen hoitoon vientiin oli työ, sen valitsi kolmetoista vastaajaa, opiskelu oli syynä viidellä, yhdellä oli syynä virikepaikka. Osa oli valinnut useamman syyn, esimerkiksi virikepaikan valinnut oli valinnut myös opiskelun syyksi, joten hoitopaikka ei ollut pelkästään virikepaikka. Alla olevasta kuviosta näkyy millaisia vastausyhdistelmiä vastaajat valitsivat.

Kuvio 1 Hoitoon viennin syy

Sain odottamani kaltaisia vastauksia kysyessäni mitä tunteita lapsen hoitoon vienti vanhemmista aiheutti. Yksi vastasi olleensa iloinen kun lapsi pääsi leikkimään ikäistensä kanssa. Muut vastasivat miettineensä miten lapsi pärjää, tunteneensa haikeutta ja surua, poteneensa huonoa omaatuntoa sekä muutama oli myös itkenyt. Huonoa omaatuntoa podettiin kun lapsi jouduttiin viemään niin pienenä hoitoon. Ammattitaitoinen ja ystävällinen henkilökunta auttoi montaa vastaajaa, heihin pystyi luottamaan ja kun näki lapsenkin luottavan se helpotti. Moni vastasi alun epävarmojen tunteiden menneen pian ohi, kun lapsi näytti viihtyvän eikä ongelmia ollut.

Henkilökunnan vastauksista kävi ilmi tutustumiskäyntien tärkeys: kolmen (60%) mielestä olisi suotavaa käydä tutustumassa viisi kertaa, yhden (20%) mielestä 3-5 kertaa ja yhden (20%) mielestä vähintään kaksi kertaa. Lasten vanhempien vastaus montako kertaa he kävivät tutustumassa päivähoitopaikkaan ennen hoidon alkua ei yllä monellaakaan lähellekään henkilökunnan suositusta, kuten alla olevasta kuviosta 1 näkyy. Yksi (6,7%) vastasi käyneensä 6 kertaa, kaksi (13,3%) 5 kertaa ja muut vastaajat (80%) 1-3 kertaa.

Kuvio 2 Kuinka monesti päiväkodissa käytiin tutustumassa ennen hoidon alkua

Suurin osa vanhemmista vastasi tutustuneensa päiväkotiin etukäteen käymällä siellä lapsensa kanssa sekä ulkona että sisällä leikkimässä ja tutustumassa tiloihin ja hoitajiin. Kolme (20%) vastasi jättäneensä lapsensa yksin tutustumaan, kun lapsi ensin oli muutama päivä ollut vanhempiensa kanssa päiväkodilla. Kaksi (13,3%) oli myös käynyt internetsivuilla tutustumassa. Yksi vastaaja kertoi lapsen isän ottaneen viikon lomaa töistään, jotta lapsi pääsi isänsä kanssa viikoksi tutustumaan päiväkotiin ennen hoidon alkua. Minusta tuntui mukavalta, että joku panostaa niin paljon tutustumiseen, kuten pitäisikin. On tietenkin muistettava ettei kaikilla ole mahdollisuutta ottaa lomaa, mutta jos sen pystyy järjestämään niin se on varmasti lapsen kannalta hyvä ratkaisu.

Kysymykseen oliko tutustuminen riittävää, kymmenen (66,6%) vanhemmista vastasi että se oli heille riittävää. Viiden (33,3%) vastaajan mielestä ei ollut riittävää. Kolme heistä oli sitä mieltä että olisi voinut käydä useamman kerran, yksi olisi halunnut käydä

parempaan aikaan kun lapsi ei kerinnyt tavata ryhmän muita lapsia sekä yksi oli jälkeenpäin ajatellut, että tutustumisen olisi voinut aloittaa jo aikaisemmin.

”Tutustumiskäynneillä lapsemme ei juuri tavannut ryhmänsä muita lapsia. Tutustumiskäyntimme osuivat juuri ulkoilun aikaan. Meille ilmoitettiin ko. hoitopaikka ns. viimeisinä mahdollisina päivinä. Joten tutustumiskäynnit teimme muutamana peräkkäisenä päivänä. Olisin toivonut saavani tietää päivähoitopaikan aikaisemmin, jotta tutustumiskäynnitkin olisi voinut sijoittaa paremmin. Päivähoitohakemuksen jätin kuitenkin n.2kk ennen hoidon tarvetta. Eli heti kun sain tietää työpaikastani.”

Henkilökunta kertoo, että ensin tutustumiskäynneistä sovitaan vanhempien kanssa. Sovitaan kuka on pääasiallisesti vastaanottamassa ja juttelemassa perheen kanssa. Esitellään päiväkodin tilat, henkilökunta, käytännöt sekä jutellaan lapsen asioista kuten rutineista vanhemman kanssa. Samalla lapsi voi leikkiä ja tutustua osastoon, annetaan lapselle aikaa rauhalliseen tutustumiseen ja katseluun, lapsi voi vanhemman rinnalla omassa tahdissaan tehdä tuttavuutta. Yksi henkilökunnasta lausui myös toiveen siitä, että vanhempi jättäisi lapsen yksin tutustumaan ryhmään, asteittain aikaa pidentäen, pehmeän laskun mallin mukaisesti, kun lapsi ensin on tutustunut vanhemman kanssa yhdessä.

Henkilökunnan vastauksissa kysymykseen tutustumisen riittävydestä ja parannusehdotuksista näki vaikutuksen koulutuksesta jota Petteri Mikkola on käynyt pitämässä Lounais-Lapin alueen päiväkotien henkilökunnalle omahoitaja pienryhmäpedagogiikasta (Nousiainen 2010, 3). Kaksi (40%) vastaajaa ehdottaa, että ensin vain vanhemmat kävisivät tutustumassa, ilman lasta. Siten olisi myös rauhallisempi keskustella. Myös useampi tutustumiskerta eri tilanteisiin olisi tarpeen, lapsen tulisi käydä tutustumassa niin monta kertaa että näkee päivän kaikki eri tilanteet mutta vain tunnin kerrallaan. Myös kaksi muuta vastaajaa myöntävät, että tutustumisjakso voisi olla pidempi. Suunnitteilla olevan omahoitajajärjestelmän toivotaan tuovan helpotusta hoidon aloitukseen yhden vastaajan mielestä. Yksi vastaaja jätti kokonaan vastaamatta ko. kysymykseen.

Kaikkien vanhempien mielestä tutustumiskäynneistä jäi hyvä mieli. Lapsi huomioitiin, sai tietoa, pääsi tutustumaan käytäntöihin ja rytmiin. Myös henkilökuntaa keuhuttiin ystävälliseksi ja turvallisen oloiseksi. Kaksi vastaajaa jäi kaipaamaan jonkinlaista esitettä tai tutustumiskansioita hoidon aloituksesta mikä oli mielestäni hyvä ehdotus. Siitä voisi

lukea asioista joista henkilökunta ei ehkä muistanut kertoa tai jos joku ei pääsekään tutustumaan niin monesti kuin olisi tahtonut niin saa tietoa kuitenkin jostain kautta. Yhdellä vastaajalla jäi myös huoli menikö lapsen asiat jokaisen työntekijän tietoon kun ei kirjoitettu mitään ylös tutustumiskäynneillä.

Henkilökunnan kyselylomakkeessa kohta 17 oli ”jatka lausetta” mallinen (liite 3). Eräs sen alakohta oli muotoa ”Tutustumiskäynnit tuntuvat...”, neljä (80%) vastaajista jatkoi lausetta niiden olevan todella tärkeitä, yksi (20%) vastasi niiden järjestämisen olevan haasteellisista.

”... joskus haasteellista järjestää hyvin kaiken hyörinän keskellä.”

Kaikki työntekijät vastasivat vanhempien panostuksen tutustumisen päivähoitoon ennen hoidon aloitusta vaihtelevan laidasta laitaan. Osa on hyvinkin tunnollisia ja käyvät useasti ja ovat kiinnostuneita kyselemällä toiminnasta, mutta osa ei tunnu pitävän tutustumista kovinkaan tärkeänä, lapsen ajatellaan kyllä pian tottuvan ja sopeutuvan. Myös kaikkea näiden ääripäiden väliltä vastataan löytyvän. Yksi (20%) vastaa vanhempien olevan aktiivisempia kun lapsi tulee ihan ensimmäistä kertaa päivähoitoon, koska heillä ei ole vielä kokemusta päiväkodin arjesta. Riittävän pitkä tutustumisaika on tärkeä, sillä se vähentää lapsen eroahdistusta sekä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta hoitopaikassa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 58.)

Henkilökunnan vastauksista käy ilmi, että alkukeskustelu käydään kun perhe tulee ensimmäistä kertaa tutustumaan päiväkotiin. Keskustellaan lapsesta, lapsen tavoista, totumuksista ja perheen toiveista sekä esitellään päiväkodin tilat, käytännöt ja henkilökunta. Alkukeskustelussa pyritään luomaan kiireetön tunnelma ja saamaan vanhempien kanssa luottamuksellinen keskusteluilmapiiri. Vanhempien asiantuntemus omasta lapsestaan on tärkeää. Vanhemman kannattaa rohkeasti tuoda esille kasvatusnäkemysensä, sillä lapsen edun mukainen hoito edellyttää vanhempien ja henkilökunnan yhteistä kasvatusnäkemystä (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 58-59). Kaksi (40%) vastaajaa nostaa esiin koulutuksessa puheena olleen alkutapaamisen vanhempien kanssa ennen hoidon alkua joka tapahtuisi ilman lasta, käytäntö olisi heidän mielestään hyvä.

6.2 Sopeutumisen tukeminen

Lapsen sopeutumista pyritään tukemaan päivähoidossa vastaajien mukaan muun muassa tutustumalla lapseen ja hänen tapoihinsa ja mieltymyksiin, antamalla lapselle aikaa seurailta rauhassa päiväkodin touhuja. Toisen päiväkodin seinällä on perheiden itse tekemät kuvakollaasit lapselle tärkeistä ihmisistä, niitä voidaan käydä katsomassa päivän mittaan ikävän iskiessä. Nykyisin kannustetaan vanhempia tuomaan hoitopaikkaan esimerkiksi valokuva heistä, paita tai jokin asia joka muistuttaa lasta vanhemmasta. Siten lapsi voi muistella vanhempiaan. Menetelmän on huomattu auttavan pienten lasten sopeutumista ja viihtymistä hoidossa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 62-63.) Aikuisen tehtävä olla turvallinen aikuinen jonka syli on aina käytettävissä. Yhden vastaajan mukaan mahdollisuuksien mukaan sama aikuinen on lapsen kanssa alussa joka tilanteessa. Emotionaalista turvallisuutta luovat muun muassa asteittainen päivähoiton pidentäminen, asteittainen uusien lasten ryhmään otto, lasten yksilöllisen päiväjärjestyksen ja yksilöllisten tottumusten ylläpitäminen sekä aikuisten ja lasten läheisen kontaktin turvaaminen. (Siren-Tiusanen 1996, 37.)

Kysyin henkilökunnalta miten lapsen vanhemmat voisivat heidän mielestään tukea lapsen sopeutumista päivähoitoon. Tutustuminen ennen hoidon alkua, lyhyemmät hoitopäivät alussa sekä positiivisuus, päivähoidosta pitäisi puhua kotonakin positiiviseen sävyyn, nämä neuvot löytyivät kaikki kahdesta (40%) vastauslomakkeesta. Seuraavat neuvot löytyivät kaikki yhden (20%) kerran: aikuisen tulisi viestittää lapselle luottavansa hoitajiin, kertoa käyvänsä töissä/opiskelemissa mutta tulevansa sitten hakemaan, olla kiinnostunut päiväkodin asioista sekä alla oleva suora lainaus eräästä vastauksesta.

”Lapsen päivähoitoon tulotilanteessa ei jäädä ”roikkumaan” vaan sanotaan hei hei ja vilkutetaan vaikka lapsi jää itkemään. Itkut loppuu yleensä samantien.”

On tutkimustuloksia, jotka kertovat äidin ennen päivähoiton alkua kokeman stressin, työn aloittamiseen liittyvien ristiriitaisten asenteiden ja epävarmuuden siitä, miten päivähoito ja ero äidistä vaikuttaa lapseen, lisäävän äidin omaa eroahdistusta. Tämä näkyy lapsen vaikeutena erota: lapset säätelevät käyttäytymistään äidin tunnetilan mukaan. Kun lapsen hätää yritetään lieventää kääntämällä hänen huomionsa joihinkin kiinnostaviin asioihin, selittämällä tilannetta, keksimällä tilanteeseen jotain yllättävää ja hauskaa, ei lapsen pelko välttämättä hälvene. Myös äidin viipyminen, jossa äiti etsii omalle tun-

netilälleen sopivinta hetkeä lähteä, voi vaikeuttaa eroa. Lapsi aistii näiden käyttäytymisten takana olevan aikuisen ahdistuksen lapsen hädästä. Vanhemman tärkein viesti erotilanteessa lapselle on, että vaikka lapsella nyt on hätä ja vanhempi lähtee, silti kaikki on hyvin. Mutta kaiken myös täytyy olla hyvin: vanhemmalla tulee olla luottamus päivähoitopaikkaan ja lapsella turva päivähoidon aikuisissa. (Munter 2001, 44-47.)

Jos lapsi jää itkien hoitoon niin jokainen henkilökunnasta vastasi ottavansa lapsen syliin ja lohduttavan. Yritetään luoda rauhallisia tilanteita, kerrotaan että vanhemmat hakevat kyllä, katsotaan kuvia lapsen perhekuvakollaasista, työntekijä omalla olemuksellaan pyrkii antamaan lapselle turvallisuudentunnetta ja tietoisuuden että hänestä pidetään hyvää huolta, lapsen annetaan rauhassa päästä yli eron hetkestä. Lapsen erokokemukseen liittyvät tunteet tulisikin huomioida esimerkiksi lohduttamalla, olemalla lähellä, turvallisuutta tuovilla asioilla kuten tutuilla leluilla ja jos mahdollista käsitellä niitä tunteita yhdessä lapsen kanssa. Usein kuitenkin sekä vanhemmat että päivähoitajat pitävät tavoiteltavana, että lapsi sopeutuu nopeasti erotilanteisiin eikä silloin esimerkiksi itke, kiukuttele tai ripustaudu vanhempaansa. (Räihä 2004, 132; Kaskela & Kekkonen 2006, 43.)

” Ehkä sekin vaikuttanut sopeutumiseen ettei hoitopäiviä ole joka päivä, vaan 10 päivää/kk, niin välillä lapsi saattaa jopa odottaa, että milloin seuraavaksi on hoitopäivä.”

Vanhempien vastauksissa sopeutumista helpottavana tekijänä nousi ylivoimaiseksi ykköseksi jonkinlainen unikaveri: oli se sitten harso, nalle tai pupu. Unikaverin kanssa mainittiin lähes aina myös tutti. Unikaveri & tutti löytyi yhdeksästä vastauksesta (60%). Syy, miksi niin moni vastasi unikaverin, saattoi olla, että kysymyksessä luki oliko lapsella esim. uninallea (kts. liite 2). Ajattelin jälkeinpäin ettei olisi pitänyt laittaa mitään ohjailevaa esimerkkiä. Erityisesti pienillä lapsilla uniriepu, -nalle tai muu unilelu, jossa on kodin tutut tuoksut luovat lapselle osaltaan turvallisuutta ja lieventävät ikävän tunnetta, varsinkin päiväunien aikaan (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 69). Lämmin, ystävällinen ja ammattitaitoinen henkilökunta oli neljässä vastauksessa (26,7%) mainittu sopeutumista helpottavana tekijänä. Sisar samalla osastolla tai samassa päiväkodissa, kuten perheestä tehty kuvakollaasi seinällä löytyi kumpikin kahdesta vastauksesta (13,3%).

Yhdessä vastauksessa sanottiin lapsen iän helpottaneen sopeutumista, ettei sen ikäinen vielä osaa protestoida. Vastaajan lapsi oli hoitoon mennessään 1v 6kk, joten kyllä sen ikäinen osaa protestoida jos haluaa tai on tarvetta. Päivähoidon aloitus voi sujua helpommin, kun herkkyyksikausi on ohitettu: ensimmäisen syntymäpäivän tienoilta noin puolentoista vuoden ikään ja sitten taas kaksivuotiaasta eteenpäin. Lasten yksilölliset erot reagoinnista päivähoidon aloittamiseen ovat kuitenkin näissäkin kehitysvaiheissa suuret. (Munter 2001, 43-44.)

” Jutteleminen myös iltaisin päiväkodin tapahtumista kotona sekä seuraavan päivän asioista. Onkin hyvä tietää päiväkodin toimintatuokioista ja tapahtumista hiukan etukäteen, jotta voi kertoa niistä lapselle. Kaikenlainen toiminta innostaa lasta lähtemään päiväkotiin.”

Lapsen ja perheen yksilölliset tarpeet otetaan huomioon varsinkin alussa niin hyvin kuin mahdollista, vakuuttavat kaikki henkilökunnasta vastanneesta. Erityisesti pienillä voi olla tarvetta vielä tarvetta useammille unille ja ne järjestetään. Myös vanhemmat olivat tyytyväisiä yksilöllisten tarpeidensa huomiointiin. Esimerkeiksi annettiin kestovaippon käyttö, ruoka-aineallergiat ja hidas sopeutuminen, ja vanhemmat kokivat, että ne oli hyvin huomioitu. Yksi vanhemmista jätti vastaamatta kysymykseen, kahdeksan (53,3%) koki, että erityistarpeet oli huomioitu hyvin. Kuusi (40%) vanhempaa vastasi, että kotona oli jo sama rytmi kuin päiväkodissa, joka helpotti hoitoon siirtymistä. Osalla ei ollut erityistarpeita. Yksi vastaaja myös muistutti, että on myös perheen tehtävä sopeutua päiväkodin rytmiin. Koska lapset tulevat erilaisista kodeista erilaisine tapoineen, perinteineen ja käytäntöineen, päiväkodin yhtenäinen ohjelma merkitsee erilaista ja eriasteista sopeutumishaastetta eri lapsille (Lahikainen & Rusanen 1991, 36).

Kaikki henkilökunnasta olivat sitä mieltä, että pehmeä lasku on toteuttamiskelpoinen malli. Yksi (20%) vastasi myös, että sitä toteutetaan heidän osastollaan, paitsi tapaaminen perheen kanssa ennen tutustumista ei ollut tapana. Malli tuntui hyvältä koska sopeutuminen ei tapahdu hetkessä, lapsi tarvitsee vanhemman turvaksi ja yhdessä kokemaan uudet asiat kanssaan. Kun lapsi näin ensin tutustuu yhdessä vanhempiansa kanssa päiväkotiin ja sitten pikkuhiljaa on pidempiä päiviä ilman vanhempiaan, ehkäistään ratkaisevasti lapsen emotionaalista kuormitusta (Munter 2001, 56). Näin vanhemmat ovat myös enemmän tietoisia päiväkodin käytännöistä ja arjesta. Kolmetoista (86,7%) vanhemmista vastasi olevansa valmis pehmeään laskuun lapsen sopeutumisen helpottami-

seksi. Moni perusteli sen siten, että jos lapsen luonne ja persoonallisuus sitä vaatisi niin olisivat siihen valmiita. Usea myös kertoi lapsensa hoidon aloituksen olleen varsin pehmeä kun hoitopäivä oli alussa vain 10 kuukaudessa. Mutta se ei vielä ole pehmeä lasku. Vähimmäisvaatimuksena pehmeälle laskulle voidaan pitää vähintään yhtä tapaamista perheen kanssa ennen hoidon alkua ja vähintään viikon jaksoa hoidon alettua, jolloin vanhempi tai vanhemmat ovat ensin yhdessä lapsen kanssa päiväkodissa ja jolloin lapsen aikaa ilman vanhempaa asteittain pidennetään. (Munter 2001, 58.)

Kaksi (13,3%) vastasi, että ei olisi valmis pehmeään laskuun, toinen heistä perusteli sen sillä ettei ollut mahdollista toteuttaa kun töiden alkaminen oli niin lähellä hoidon aloitusta eli ilmeisesti muuten olisi ollut valmis pehmeään laskuun. Toinen kieltäytyjä oli sitä mieltä, että meni hyvin muutenkin ei haluaisi olla viikkoa lapsen kanssa päiväkodissa. Hänelle tutustumiskäynnit riittivät. Pehmeä lasku, asteittainen tutustuminen ympäristöön ja päiväkodin henkilökuntaan sekä uusiin lapsiin yhdessä vanhempien kanssa, helpottavat suhteiden solmimista päivähoidon ihmisiin. Sitä mukaa kun ympäristö tulee tutuksi, lapsen turvallisuuden tunne lisääntyy. Joillakin lapsilla kestää pitkään, ennen kuin he spontaanisti lähestyvät ketään aikuista tai antavat heidän lohduttaa ja toimia kanssaan. Kaikki kuitenkin tarvitsevat aikuisen tuen alusta asti. (Munter 2001, 50-51; Lahikainen & Rusanen 1991, 34-35.)

Jokainen henkilökunnasta kertoi ettei omahoitaja-malli ole heillä käytössä mutta kaikki olivat siitä kiinnostuneita. Vanhemmista kaikki muut paitsi yksi olivat kiinnostuneita omahoitaja-mallista, ei-kiinnostunut ei ollut perustellut kantaansa. Omahoitaja-mallista kiinnostuneet perustelivat kiinnostustaan muun muassa näin: sama hoitaja aina olisi ollut mukava; mukava jos joku henkilökunnasta paremmin perehtynyt oman lapsen asioihin mm. vanhempainkeskustelut antoisampia sellaisen henkilön kanssa; olisihan se helpompi keskustella aina yhden ja saman aikuisen kanssa mutta toimiva on nykyinenkin malli; ainakin on ollut hyödyllistä sellaisten lasten kanssa joilla sopeutuminen vaikeampaa eivätkä ole juurikaan olleet perheen ulkopuolella hoidossa → tarvitsevat tuttua aikuista; voisi olla helpompi esim. puhua kaikista asioista yhdelle hoitajalle ja lapsi voi tuntea olonsa turvallisemmaksi, kun hoitaja pysyy samana; hoito tuo läheisyyttä ja lämpöä isoihin ryhmiin, varsinkin aremmille lapsille toisi turvaa; kuulostaa ihan hyvälle, mutta huomannut että lapsi valitsee henkilökunnasta jonkun johon eniten turvautuu muutenkin; tuntuu kiinnostavalta juuri hoidon aloitusvaiheessa, olisi ensisijainen omahoitaja aina auttamassa ja lohduttamassa, perheen ja lapsen yksilöllinen huomiointi voi

olla helpompaa/parempaa; ehdottomasti hyvä juttu, tietämys lapsen päivästä parane; olisi sopinut hyvin aralle lapselle hoidon aloitusvaiheessa.

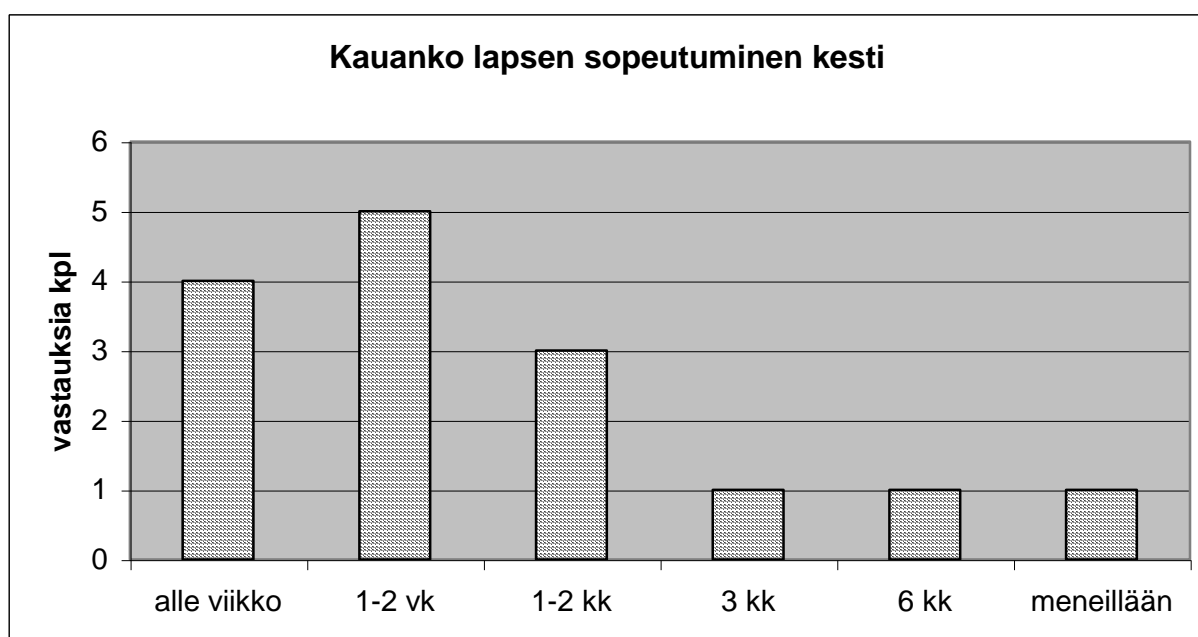
Päivähoidon aloittaminen on jokaisella lapsella erilainen prosessi, ja tämän vaiheen kesto on ajallisesti eri pituinen eri lapsilla. Sen vuoksi on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että lapsi pystyy rakentamaan turvallisen suhteen päivähoiton aikuisiin. Lapselle voidaan nimetä ns. omahoitaja, koska osallistuminen päivähoiton eri toimintoihin tuntuu turvallisemmalta yhden ja saman aikuisen kanssa. Kaikki lapset eivät tarvitse alussa paljon aikuisen tukea, vaan osa löytää helposti omaa puuhattavaa. Joillakin lapsilla voi kestää kauan, ennen kuin he lähestyvät spontaanisti aikuista, antavat lohduttaa itseään tai lähtevät aikuisen kanssa yhdessä toimimaan. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 27; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 26-27.)

Alla lainaus erään työntekijän kyselystä jossa on mielestäni hyvin sanottu että myös vanhempien tunteita pitäisi huomioida. Sillä vanhempien tuntemukset päivähoitopaikasta välittyvät lapsellekin. Vanhempien luottaessa päivähoitopaikkaan tämä luottamus välittyy myös lapselle. Riittävän pitkä tutustumisaika mahdollistaa luottamuksellisen suhteen syntymisen vanhemman ja päivähoiton henkilökunnan välille. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 58.)

”Jos tilanne on uusi myös vanhemmille, tulisi myös heidän tunteitaan huomioida. Jos vanhempi ymmärtää omia tuntemuksiaan ja tilanteeseen liittyviä asioita paremmin, osaa hän tukea myös lasta sopeutumisprosessin aikana. Sopeutuminen ei tapahdu hetkessä, lapselle tulisi antaa aikaa sopeutua!”

6.3 Sopeutumisprosessi

Vanhempien vastaukset lapsen sopeutumisen kestosta vaihtelivat suuresti. Pisimmillään sopeutuminen oli kestänyt kuusi kuukautta, parhaassa tapauksessa lapsi oli vanhemman mukaan sopeutunut ”oikeastaan heti”. Yhden vanhemman mukaan sopeutuminen oli vielä meneillään, lapsi oli ollut hoidossa kaksi kuukautta. Henkilökunnan mukaan sopeutuminen kestää 1vk – 2kk, heidän arvioissaan ei ollut paljon eroja, kaikilla neljällä arvio sijoittui tälle aikavälille. Yksi vastasi ajan määrittämisen olevan vaikeaa, sen kyllä sitten näkee kun lapsi on sopeutunut. Päivähoitohenkilöstön näkökulmasta lapsen hyvä sopeutuminen päivähoitoon kuvastaa hoidon laatua ja on samalla edellytys koko lapsiryhmän sujuvan toiminnan onnistumiseksi (Keskinen & Hopearuoho-Saajala 2000, 1223-1224). Alla taulukko vanhempien antamista vastauksista, luokittelin avoimet vastaukset luokkiin.

Kuvio 3 Kauanko lapsen sopeutuminen kesti

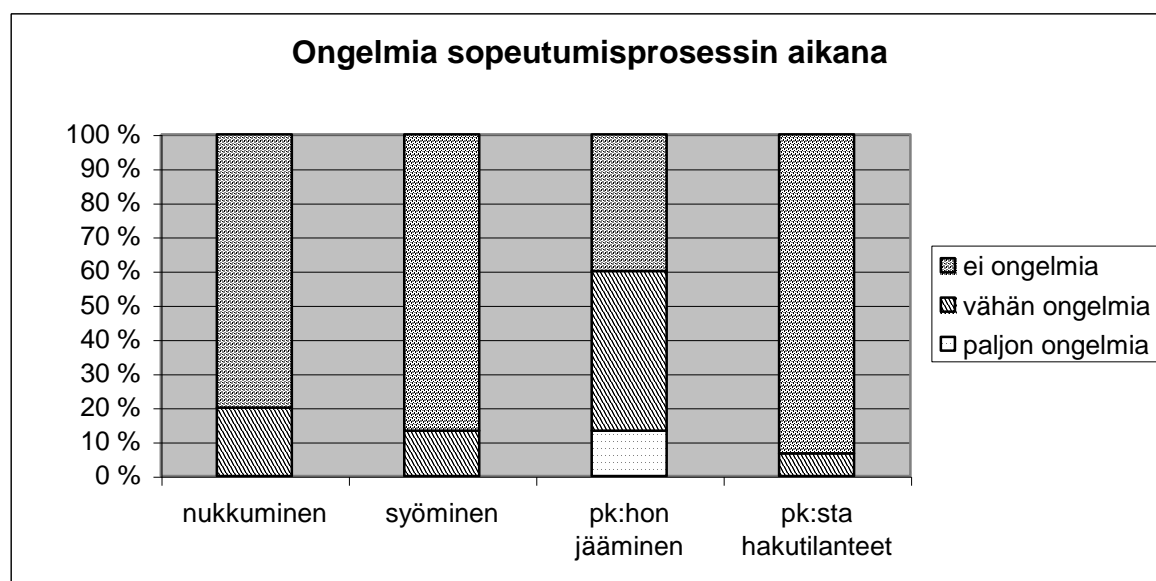
Kuinka sopeutuminen sitten meni. Vanhempien mukaan hyvin, kolmetoista (86,7%) vastasi lapsen sopeutuneen hyvin. Osa lapsista oli alussa saattanut aamuisin itkää, toisilla lapsilla ei ollut ollut itkun itkua. Yksi vanhempi vastasi lapsen sopeutuneen hitaasti, oli itkuinen eikä innostunut aluksi millään leikkeihin muiden lasten kanssa. Yhdellä lapsella oli puolestaan mennyt ensin hyvin mutta muutaman viikon päästä hoidon aloituksesta alkoi itkeskelemään hoitoon jätettäessä, sopeutuminen vielä siis meneillään. Hyvin alkanut päivähoito saattaa muutaman kuukauden kuluttua muuttua ongelmalli-

seksi. Näihin muutoksiin voi olla monenlaisia syitä. Jotkut lapset voivat reagoivat viiveellä päivähoiton aloitukseen. (Munter 2001, 54)

” *Vaikka meidän lapsen sopeutuminen kesti kauan niin sitäkin palkitsevampaa oli se kun lapsi alkoi viihtyä hoidossa ☺* ”

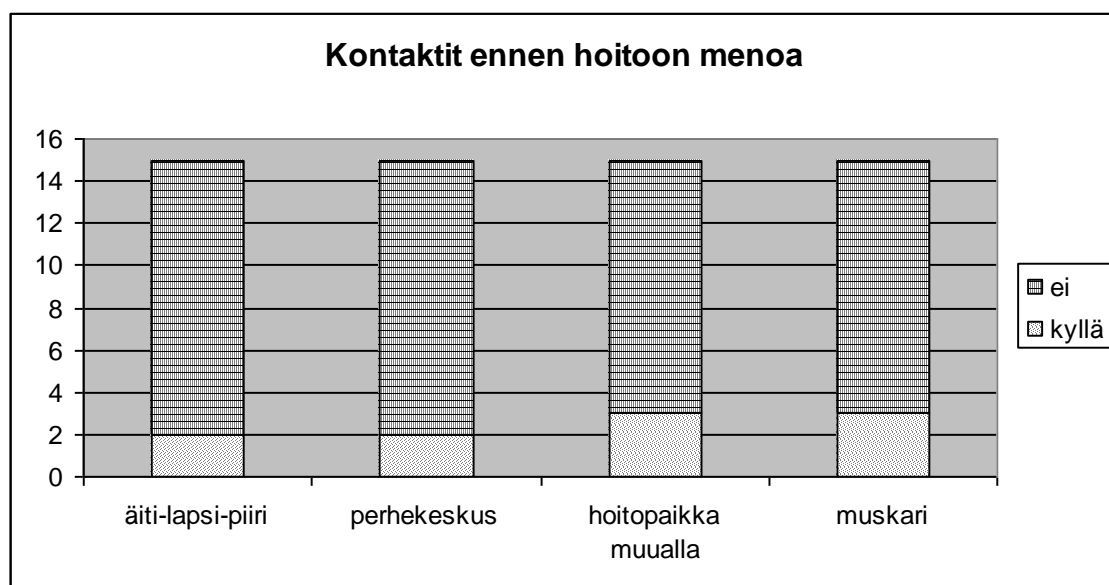
Henkilökunnan havaitsemat muutokset lapsissa sopeutumisprosessin aikana olivat kaikilla vastaajilla aika samanlaiset. Neljästä kyselystä paljastui, että sopeutumisen edessä lapsi alkaa osallistumaan toimintoihin ja leikkeihin toisten lasten kanssa alun sivusta seuraamisen sijaan. Kolme (60%) vastasi lapsen luottamuksen hoitajiin ajan myötä lisääntyvän. Niin ikään kolme (60%) vastasi, että merkki sopeutumisesta on kun lapsi uskaltaa näyttää tunteitaan, niin kiukun kuin ilonkin. Myös unirytmii normalisoituu ja ruoka alkaa maistumaan paremmin sekä aletaan ottamaan kontaktia hoitajiin.

Sopeutumisprosessin aikana vanhemmat olivat huomanneet ongelmia varsin vähän. Lastensa nukkumisessa oli huomannut *vähän ongelmia* kolme (20%) vastaajaa, kaksitoista (80%) oli sitä mieltä, että nukkumisessa *ei ollut ongelmia*. Syömisessä oli *vähän ongelmia* kahden (13,3%) vastaajan mielestä ja puolestaan kolmetoista (86,7%) vastaajaa ilmoitti että *ei ole ongelmia* ollenkaan. Päivähoitoon jäämisessä oli *paljon ongelmia* kahdella (13,3%) lapsella, *vähän ongelmia* seitsemällä (46,7%) lapsella ja kuudella (40%) *ei ollut ongelmia*. Hakutilanteet päiväkodista olivat helppoja, vain yhdellä (6,7%) oli *vähän ongelmia* siinä, muilla ei ollenkaan. Kenelläkään ei ollut *paljon ongelmia* nukkumisessa, syömisessä tai päiväkodista hakemisessa.

Kuvio 4 Ongelmia sopeutumisprosessin aikana

Kuten alla olevasta kuviosta näkyy, ei lapsilla ollut paljon kontakteja ennen hoidon aloitusta. Kaksi (13,3%) vanhempaa oli käynyt äiti-lapsi-piirissä ja samoin perhekeskuksessa. Kolme (20%) vastasi käyneensä muskarissa, lisäksi kolmella (20%) oli hoitopaikka muualla, yksi näistä ”hoitopaikka muualla” tarkoitti sukulaisia. Yhdeksän (60%) vanhempaa vastasi ”ei” jokaiseen kohtaan. Mutta avoimeen kohtaan moni sellainen vastaaja oli lisännyt kontaktiksi esimerkiksi perheelliset ystävät, harrastukset, isompien lasten kaverit, tilapäishoito isovanhemmilla tai tuttavilla sekä vauvauinnin. Uskoisin, että lähes kaikilla on kontaktia sukulaisiin, isovanhempiin ja perheellisiin ystäviin mutta ei osattu ajatella, että ne olisi voitu vastata tässä yhteydessä, ehkä niiden ajatellaan olevan itsestäänselvyys, vaikka näin ei kaikkien kohdalla ole.

Kuvio 5 Kontaktit ennen hoitoon menoa

7. POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on ollut melkoinen, on ollut ylämäkiä ja alamäkiä, mutta loppujen lopuksi tämänkin tuli valmiiksi. Ja vaikka tarkoitus oli vain saada tämä tehtyä valmiiksi niin täytyy sanoa, että olen tästä melko ylpeä. Sillä huomasin työn edetessä ettenhän minä osaa tehdä hutiloiden. Kaikki piti tehdä niin hyvin kuin osasin. Pelkäsin ensin, etten millään saisi vaadittua sivumäärää kasaan, mutta ihan kiitettävästi sivuja taisi loppujen lopuksi kertyä.

Oli kenties helpompi työstää työtä, jonka aihe pysyi mielenkiintoisena koko ajan, koska se kosketti itseä henkilökohtaisesti. Samalla sitä mietti, että mitä on tehnyt itse oikein tai väärin. Kuten jo aiemmin mainitsin niin, myös tarkka aikataulutus helpotti, kun tiesi mitä milloinkin on oltava valmista. Neuvoisinkin muitakin aikatauluttamaan työnsä tarkkaan, mutta pientä pelivaraa on oltava. Kaikki ei aina mene niin kuin on suunniteltu. Ei ainakaan jos on lapsia. Opinnäytetyön teko perheellisenä ihmisenä ei aina ole kovin helppoa, lapset saattava vaikka sairastua juuri silloin kun se ei omaan aikatauluun sopisi.

Myös aiheen rajauksen kanssa kannattaa olla tarkkana. On vaikea työstää aihetta jos rajaus on tehty hutiloiden. Itse ainakin tein tarkat suunnitelmat sisällöstä ennen, kuin aloitin teorian kirjoituksen. Minun täytyy ensin suunnitella ja käydä mielessäni kaikki läpi ennen kuin saan mitään aikaiseksi paperille. Onneksi oli äitiysloma aikaa kypsyttellä opinnäytetyötä. Loppurutistusta opinnäytetyön kanssa tänä syksynä auttoi se, että oli niin tiukka aikataulu ettei ollut varaa pitää luovia taukoja välillä. Koko ajan piti työskennellä, joten ajatukset eivät päässeet välillä harhailemaan tai unohtumaan.

On myös asioita joihin hieman petyin. Kun aloin purkamaan kyselyjen tuloksia huomasin monta asiaa jotka olisi voinut tehdä tai kysyä toisin, joistakin asioista olisi voinut tehdä lisäkysymyksiäkin. Hieman harmitti, etten kerinnyt paneutua paremmin kyselylomakkeiden tekoon. Myös suuri avointen kysymysten määrä hidasti kyselyjen analysointia. Olisin voinut saada saman tiedon myös toisenlaisella kysymyksellä, ainakin joidenkin kysymysten kohdalla. Koska kyselyyn vastasi otos vanhempia ei tuloksia voi yleistää, mutta mielestäni tuloksista saa luotettavan kuvan. Ei yhdellä ihmisellä ole resursseja kovin paljon suurempaan otokseen.

Kyselyn vastauksia käsitellessäni tuli hieman sellainen tunne, että vanhemmat eivät ymmärrä kuinka tärkeä tekijä tutustuminen on päivähoidon aloituksessa. On toki niitä jotka panostavat siihen, mutta on myös niitä jotka eivät anna arvoa tutustumiskäynneille mikä käy ilmi henkilökunnan vastauksista kuin vanhempien itse kertomista tutustumiskäynti määrästä. Pitäisi antaa tietoa kaikille vanhemmille, ja muutaman vanhemman ehdottama jonkunlainen esite tai tutustumiskansio onkin mielestäni hyvä idea. Siellä voisi olla mm. yleistä tietoa sopeutumisesta, päivähoiton aloituksesta kuin päiväkodin käytännöistäkin.

Suurin osa henkilökunnasta suositteli noin viittä tutustumiskertaa ja niitä voisi olla enemmänkin heidän mielestään. Mutta tietävätkö vanhemmat sitä? Vanhemmat voivat ajatella olevansa vain tiellä jos monena päivänä käyvät tutustumassa. Henkilökunnan ja vanhempien välillä on mielestäni tietokatkos tässä kohtaa. Päivähoitopaikka pitäisi myös saada tietää hyvissä ajoin, jotta olisi mahdollista käydä useampi kerta tutustumassa ja kenties jopa toteuttaa pehmeä lasku, josta enemmistö vanhemmista oli kiinnostunutkin.

Myös omahoitaja-mallista oltiin kiinnostuneita, niin vanhemmat kuin henkilökuntakin. Se varmasti tukeekin lapsen sopeutumista, kun on yksi ja sama aikuinen ainakin alussa aina tukena ja turvana. Tornion kaupungin päivähoiton päällikön Riitta Kelonevan mukaan omahoitaja- ja pienryhmätoimintaa kokeillaan välittömästi päivähoiton yksiköissä (Nousiainen 2010, 3). Toivottavasti se tulee toimimaan hyvin. Siinä olisikin hyvä aihe opinnäytetyöksi, tutkia jonkin ajan päästä miten omahoitaja-malli on toteutunut ja toiminut. Onko sillä ollut positiivisia vaikutuksia lasten sopeutumiseen.

Henkilökunnan vaikutus nousi esille monen kysymyksen kohdalla. Heti ensimmäisestä tutustumiskerrasta lähtien pitäisi alkaa luomaan luottamuksellista kasvatuskumppanuutta vanhempien ja henkilökunnan välille. Henkilökunta ystävyydellään, ammattitaidollaan ja omalla persoonallaan pystyy vaikuttamaan paljon miten lapsi sopeutuu ja millä mielin vanhempi jättää lapsensa hoitoon. Ja on tärkeää, että vanhempi pystyy luottamaan lastaan hoitavaan aikuiseen sillä myös lapsi aistii sen luottamuksen, ja se helpottaa myös häntä jäämään hoitoon. Luottamuksen synty edellyttää tarpeeksi pitkää tutustumisaikaa päivähoitoon.

Mielestäni henkilökunta voisi ottaa enemmänkin myös vanhemman tunteet huomioon hoidon aloituksen yhteydessä. Varsinkin jos tilanne on uusi heille. Moni vanhemmista vastasi itkeneensäkin lapsen jätettyään. Henkilökunnan pitäisi ottaa jokainen lapsi lämpimästi vastaan hoitoon tullessaan, se helpottaa vanhempaakin, jonka ei tarvitse jäädä roikkumaan vaan voi lähteä paremmilla mielin pois. Hoidon aloitus aiheuttaa paljon surua ja kaipuuta sekä myös huonoa omaatuntoa, Alun epävarmat tunteet helpottavat kyllä kun lapsi alkaa näyttämänä viihtyvän.

Lapsen sopeutumista voidaan helpottaa monin keinoin. Tutustuminen ennen hoidon alkua on varmaankin tärkein keino, mutta on myös muita. Varsinkin alussa lyhyemmät hoitopäivät auttavat, sekä positiivisuus, päivähoidosta pitäisi puhua kotonakin positiiviseen sävyyn ja olla kiinnostunut päiväkodin asioista. Myös vanhemman kuva hoidossa auttaa lasta kun sitä voidaan käydä katsomassa ikävän iskiessä. Varsinkin päiväunien aikaan unilelu jossa on kodin tutut tuoksut luo lapselle turvallisuuden tunnetta ja lieventää ikävän tunnetta. Myös lämmin, ystävällinen ja ammattitaitoinen henkilökunta auttaa lasta sopeutumaan.

Sopeutuminen oli vanhempien mielestä mennyt hyvin. Keskisen ja Hopearuoho-Saajalan (2000) tutkimuksessa vastaukset päivähoitoon sopeutumisajasta vaihtelivat nolllasta 20 viikkoon Sain saman suuntaisia vastauksia, sopeutumisajaksi arvioitiin nolllasta kuuteen kuukauteen, eli 24 viikkoon, tosin vain kolmella lapsella sopeutuminen kesti yli kaksi kuukautta. Päiväkotiin jäämisen sujumista äidit arvioivat yllättävän myönteisesti, kuten myös Keskisen ja Hopearuoho-Saajalan (2000) tutkimuksessa. Osa oli alussa itkeskellyt mutta osalla ei ollut itkuja laisinkaan. Suurimmalla osalla ei ollut ongelmia nukkumisessa, syömisessä, päiväkotiin jäämisessä tai sieltä hakemisen tilanteessa. Paljon ongelmia oli vain päivähoitoon jäämisessä ja siinäkin vain kahdella vastaajalla. Lapsen hyvä sopeutuminen on tärkeää monesta näkökulmasta, niin lapsen itsensä, vanhempien kuin henkilökunnankin. Ja me aikuiset voimme tukea lapsen sopeutumista monin keinoin, jos vain halua ja viitseliäisyyttä löytyy.

LÄHTEET

- Alijoki, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa – lasten varhaisen vuorovaikutustaitojen tukeminen. Kirjayhtymä Oy, Helsinki.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Vastapaino, Tampere.
- Furman, Erna 1993. Auta lasta kasvamaan. Yliopistopaino, Helsinki.
- Halenius, Outi & Suhonen, Eira 2006. Toimintaan sitoutuneisuuden arviointi leikki-ikäisellä lapsella. Teoksessa Kontu, Elina & Suhonen, Eira (toim.) 2006. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. 2.painos. Yliopistopaino, Helsinki. 73-81
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15.,uudistettu painos. Tammi, Helsinki.
- Husa, Sari 1999. Diskurssianalyttinen lähestymistapa dokumenttiaineistoon. Teoksessa Ruoppila, Isto & Hujala, Eeva & Karila, Kirsti & Kinos, Jarmo & Niiranen, Pirkko & Ojala, Mikko (toim.) 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimismenetelmiä. Atena, Jyväskylä. 89-107
- Jakkula, Kaisa 2008. Ensimmäiset vuodet luovat lapsen kehityksen perustan. Teoksessa Helenius, Aili & Korhonen, Riitta 2008. Pedagogiikan palikat – johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. 1.painos. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki. 33-43
- Jokimies, Jaana & Lahtiperä, Lotta 2006. Systeemiajattelu kasvattajan työssä. Teoksessa Kontu, Elina & Suhonen, Eira (toim.) 2006. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. 2. painos. Yliopistopaino, Helsinki. 57-69

- Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua – kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?. Gaudeamus, Helsinki.
- Karila, Kirsti 2001. Moniammatillisuus ja päiväkotitoiminnan suunnittelun perusteita. Teoksessa Helenius, Aili & Karila, Kirsti & Munter, Hilikka & Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena 2001. Pienet päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. WSOY, Helsinki. 271-289.
- Karling, Marjo & Ojanen, Tuija & Sivén, Tuula & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2008. Lapsen aika. 11., uudistettu painos. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus Stakes, Oppaita 63. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kemppinen, Pertti & Rouvinen-Kemppinen, Katriina 2004. Lasten kasvatuksen aarrearkku. Kustannusvalmennus P. & K. Oy, Vantaa.
- Keskinen, Soili & Hopearuoho-Saajala, Kristiina 2000. Pienen lapsen sopeutuminen päivähoidon aloittamiseen. Suomen Lääkärilehti 11/2000 vsk 55. 1223-1226
- Kinos, Jarmo 1999. Vuoropuhelua lähihistorian dokumenttien kanssa. Teoksessa Ruoppila, Isto & Hujala, Eeva & Karila, Kirsti & Kinos, Jarmo & Niiranen, Pirkko & Ojala, Mikko (toim.) 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimismenetelmiä. Atena, Jyväskylä. 73-88
- Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Kirjapaja, Helsinki.

Lahikainen, Anja Riitta & Rusanen, Erja 1991. Uuteen päivähoitoon? – Tutkimus päiväkodin sosiaalisen organisaation muuttamisesta, vastarinnasta ja kehittämisestä. Gaudeamus, Helsinki.

Laki lasten päivähoidosta 1973. 19.1.1973/36

Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja (toim.) 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2., uudistettu painos. WSOY, Helsinki.

Melin, Harri 2005. Vertailevan tutkimuksen monet lähtökohdat. Teoksessa Räsänen, Pekka & Anttila, Anu-Hanna & Melin, Harri (toim.) 2005. Tutkimus menetelmien pyörteissä. Ps-kustannus, Jyväskylä. 53-64

Metsämuuronen, Jari 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. laitos. 1.painos. Methelp, Helsinki.

Munter, Hilikka 2001. Lapsi aloittaa päivähoidon. Teoksessa Helenius, Aili & Karila, Kirsti & Munter, Hilikka & Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena 2001. Pienet päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. WSOY, Helsinki. 35-63.

Nousiainen, Tiina 2010. Ryhmäkoot pienemmiksi – Päivähoidossa siirrytään pienryhmä- ja omahoitajakäytäntöön. Lounais-Lappi 25.10.2010, 3.

Ojala, Mikko 1989. Varhaiskasvatuksen perusteita. 3. tark. painos. Kirjayhtymä, Helsinki.

Piironen-Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka. Tammi, Helsinki.

- Pärkö, Kristiina 2004. Kiireettömästi kielellisiin harjoituksiin – lämpimän vuorovaikutuksen tärkeydestä kielellisen kehityksen tukemisessa. Teoksessa Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Tammi, Helsinki. 211-221
- Ruoppila, Isto 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Ruoppila, Isto & Hujala, Eeva & Karila, Kirsti & Kinos, Jarmo & Niiranen, Pirkko & Ojala, Mikko (toim.) 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimismenetelmiä. Atena, Jyväskylä. 26-48
- Räihä, Hannele 2004. Perheen vuorovaikutus ja lapsen kehitys. Teoksessa Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Tammi, Helsinki. 125-135
- Sillanpää, Matti 2004. Kehitysneurologinen tutkiminen. Teoksessa Sillanpää, Matti & Herrgård, Eila & Iivanainen, Matti & Koivikko, Matti & Rantala, Heikki 2004. Lastenneurologia. 2.uudistettu painos. Duodecim, Helsinki.
- Siren-Tiusanen, Helena 1996. Saako lapsi nukkua, liikkua ja elää omassa rytmissään – näkökulmia nuorimpien päiväkotilasten kuormittavuuteen. 3. painos. Research Reports on Sport and Health 102. Likes, Jyväskylä.
- Siren-Tiusanen, Helena 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Helenius, Aili & Karila, Kirsti & Munter, Hilka & Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena 2001. Pienet päivähoitossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. WSOY, Helsinki. 15-31

Siren-Tiusanen, Helena & Tiusanen, Erkki 2001. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa Helenius, Aili & Karila, Kirsti & Munter, Hilikka & Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena 2001. Pienet päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. WSOY, Helsinki. 65-85

Tiusanen, Erkki 2008. Päivittäiset toiminnot päivähoidossa. Teoksessa Helenius, Aili & Korhonen, Riitta 2008. Pedagogiikan palikat – johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. 1.painos. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki. 79-97

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus Stakes, Oppaita 56. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Tutkimuslupahakemus

Olen Hannakaisa Taipalus ja opiskelen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystieteiden kolmatta vuotta sosionomiksi (AMK).

Opintojeni tässä vaiheessa olen tekemässä opinnäytetyötä. Aiheenani on päivähoiton aloittaminen ja se miten lapsi sopeutuu hoitoon ja miten sopeutumista voidaan tukea päivähoiton puolelta. Opinnäytetyöhöni liittyen teen kyselyn päiväkotihenkilöstölle ja lasten vanhemmille. Liitteenä on tutkimussuunnitelmani.

Noudatan opinnäytetyötä tehdessäni tutkimuseettisiä toimintaperiaatteita. Opinnäytetyöni voi lainata Kemin oppimiskeskuksesta, osoitteesta Valtakatu 22, sen valmistuttua joulukuussa 2008.

Hannakaisa Taipalus

Thurevikinkatu 2 B 3, 95420 Tornio

hannakaisa.taipalus@edu.tokem.fi

Laura Jokela

laura.jokela@tokem.fi

Sari Leppälä

sari.leppala@tokem.fi

HEI!

Olen Hannakaisa Taipalus ja opiskelen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystieteiden sosionomiksi (AMK). Opintojeni loppusuoralla olen tekemässä opinnäytetyötä. Opinnäytetyöni aiheena on päivähoidon aloittaminen, miten lapsi sopeutuu päiväkotiin ja miten sopeutumista voi tukea. Opinnäytetyöhöni liittyen teen kyselyn päiväkodin työntekijöille jotka työskentelevät pienten osastolla sekä pienten osaston lasten vanhemmille. Noudatan opinnäytetyötä tehdessäni tutkimuseettisiä toimintaperiaatteita. Olisin kiitollinen vastauksistanne jotka edistäisivät suuresti opinnäytetyötäni. Pyydän toimittamaan vastauksenne lapsenne osastolla sijaitsevaan laatikkoon tässä suljetussa kirjekuoressa **pe 15.10.2010 mennessä**.

Kysymykset ovat tarkoitettu koskemaan lastanne jonka kaapista/lokerosta kyselyn löysitte.

Voit tarvittaessa jatkaa vastaustasi paperin toiselle puolelle, muistathan laittaa kysymyksen numeron vastauksesi eteen.

1. Vastaaja on

- äiti
- isä
- molemmat
- muu huoltaja

2. Minkä ikäinen lapsenne oli hoitoon menessään? ____v____kk

3. Minkä ikäinen lapsenne on nyt? ____v____kk

4. Kuinka mones perheenne lapsista hän on? Ympyröi oikea vaihtoehto.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

5. Syy lapsen hoitoon vientiin

- työ
- opiskelu
- virikepaikka
- muu, mikä_____

6. Kuinka monesti kävitte tutustumassa päiväkotiin ennen hoidon alkua? ____
kerta

7. Miten tutustuitte päiväkotiin etukäteen?

8. Tuntuiko tutustuminen olleen riittävää, miten sitä olisi voinut parantaa?

9. Millainen mieli tutustumiskäynnistä jäi? Esim. miten henkilökunta otti perheenne ja lapsen huomioon.

10. Millaisia tunteita lapsen hoitoon vienti aiheutti vanhemmissa?

12. Miten lapsenne sopeutui hoitopaikkaan?

13. Mikä helpotti sopeutumista? Oliko esim. uninallea.

14. Kuinka hyvin lapsenne ja perheenne yksilölliset tarpeet otettiin huomioon hoitopaikassa? Esim. lapsen rytmi.

15. Oliko seuraavissa asioissa ongelmia sopeutumisprosessin aikana?

	paljon ongelmia	vähän ongelmia	ei ongelmia
nukkuminen	☐	☐	☐
syöminen	☐	☐	☐
päiväkotiin jääminen	☐	☐	☐
hakutilanteet hoidosta	☐	☐	☐

16. Kauanko lapsenne sopeutuminen mielestänne kesti? _____

17. Onko lapsella ollut kontakteja ennen hoitoon menoa seuraaviin tahoihin:

	kyllä	ei
äiti-lapsi-piirit yms.	☐	☐
perhekeskus	☐	☐
hoitopaikka muualla	☐	☐
muskari	☐	☐
muu, mikä? _____	☐	☐

18. Olisitko kiinnostunut omahoitaja*- mallista lapsesi osastolla?

kyllä

en

perustelee_____

*Omahoitaja-järjestelmä tarkoittaa, että joku ryhmän aikuisista sitoutuu ottamaan vastuun tietyistä lapsista pehmeän laskun ajaksi ja tarvittaessa sen jälkeenkin. Omahoitaja-järjestelmä mahdollistaa sekä lapsen että perheen yksilöllisen huomioimisen aloitusvaiheessa. Oma hoitava aikuinen on se, joka lasta ensisijaisesti auttaa, lohduttaa, nukuttaa, huomaa lapsen pyrkimykset ilmaista itseään ja on lapsen lähellä leikeissä ja toiminnoissa. Omahoitaja on myös se henkilö, joka keskustelee lapsen vanhempien kanssa kertoen lapsen päivästä. (Piironen-Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka; Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen)

19. Olisitko valmis pehmeään laskuun* lapsen sopeutumisen helpottamiseksi?

kyllä

en

perusteita _____

*Pehmeä lasku, asteittainen tutustuminen ympäristöön ja päiväkodin henkilökuntaan sekä uusiin lapsiin yhdessä vanhempien kanssa, helpottavat suhteiden solmimista päivähoiton ihmisiin. Lapsi tutustuu ensin yhdessä vanhempiensa kanssa päiväkotiin ja sitten pikkuhiljaa on pidempiä päiviä ilman vanhempiaan, ehkäistään ratkaisevasti lapsen emotionaalista kuormitusta Vähimmäisvaatimuksena pehmeälle laskulle voidaan pitää vähintään yhtä tapaamista perheen kanssa ennen hoidon alkua ja vähintään viikon jaksoa hoidon alettua, jolloin vanhempi tai vanhemmat ovat ensin yhdessä lapsen kanssa päiväkodissa ja jolloin lapsen aikaa ilman vanhempaa asteittain pidennetään. (Lahikainen, Anja Riitta & Rusanen, Erja 1991. Uuteen päivähoitoon?; Munter, Hilikka 2001. Lapsi aloittaa päivähoiton. Teoksessa Helenius, Aili & Karila, Kirsti & Munter, Hilikka & Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena 2001. Pienet päivähoitossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita.)

20. Jos tahdot sanoa vielä jotain kyselyyn, lapsen hoidon aloittamiseen tai sopeutumiseen liittyen, niin ole hyvä

KIITOS VASTAUKSISTA!

HEI!

Olen Hannakaisa Taipalus ja opiskelen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystieteiden sosionomiksi (AMK). Opintojeni loppusuoralla olen tekemässä opinnäytetyötä. Opinnäytetyöni aiheena on päivähoiton aloittaminen, miten lapsi sopeutuu päiväkotiin ja miten sopeutumista voi tukea. Opinnäytetyöhöni liittyen teen kyselyn päiväkodin työntekijöille jotka työskentelevät pienten osastolla sekä pienten osaston lasten vanhemmille. Noudatan opinnäytetyötä tehdessäni tutkimuseettisiä toimintaperiaatteita. Olisin kiitollinen vastauksistanne jotka edistäisivät suuresti opinnäytetyötäni. Pyydän toimittamaan vastauksenne osastolla sijaitsevaan laatikkoon tässä suljetussa kirjekuoressa **pe 15.10.2010 mennessä**.

Voit tarvittaessa jatkaa vastaustasi paperin toiselle puolelle, muistathan laittaa kysymyksen numeron vastauksesi eteen.

1. Vastaja on

lastentarhaopettaja

hoitaja

muu, mikä? _____

2. Kuinka kauan olet ollut töissä nykyisellä osastolla? _____v _____kk

3. Kuinka monesti olisi suotavaa käydä tutustumassa päiväkotiin ennen hoidon alkua? _____ kertaa

4. Miten osastollanne hoidetaan tutustumiset ennen hoidon alkua?

5. Onko se mielestäsi riittävää, miten sitä voisi parantaa?

6. Kuinka hyvin vanhemmat mielestäsi panostavat päiväkotiin tutustumiseen?

7. Miten pyritte tukemaan lapsen sopeutumista osastollenne?

8. Miten vanhemmat voisivat mielestäsi tukea lapsen sopeutumista päivähoitoon?

9. Käydäänkö ennen hoidon alkua alkukeskustelu?

- kyllä, vastaa lisäkysymykseen a)
 ei, vastaa lisäkysymykseen b)

a) mitä siinä käsitellään

b) pitäisikö aloituskeskustelu mielestäsi käydä

10. Kuinka hyvin lapsen ja perheen yksilölliset tarpeet otetaan huomioon osastollamme? Esim. lapsen rytmi.

11. Kuinka kauan lapsen sopeutuminen mielestäsi keskimäärin kestää?

12. Mitä muutoksia sopeutumisprosessin aikana lapsissa on havaittavissa?

13. Onko pehmeä lasku* lapsen sopeutumisen helpottamiseksi toteuttamiskelpoinen malli?

kyllä

ei

perustelee_____

*Pehmeä lasku, asteittainen tutustuminen ympäristöön ja päiväkodin henkilökuntaan sekä uusiin lapsiin yhdessä vanhempien kanssa, helpottavat suhteiden solmimista päivähoiton ihmisiin. Lapsi tutustuu ensin yhdessä vanhempiensa kanssa päiväkotiin ja sitten pikkuhiljaa on pidempiä päiviä ilman vanhempiaan, ehkäistään ratkaisevasti lapsen emotionaalista kuormitusta Vähimmäisvaatimuksena pehmeälle laskulle voidaan pitää vähintään yhtä tapaamista perheen kanssa ennen hoidon alkua ja vähintään viikon jaksoa hoidon alettua, jolloin vanhempi tai vanhemmat ovat ensin yhdessä lapsen kanssa päiväkodissa ja jolloin lapsen aikaa ilman vanhempaa asteittain pidennetään. (Lahikainen, Anja Riitta & Rusanen, Erja 1991. Uuteen päivähoitoon?; Munter, Hilikka 2001. Lapsi aloittaa päivähoiton. Teoksessa Helenius, Aili & Karila, Kirsti & Munter, Hilikka & Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena 2001. Pienet päivähoitossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita.)

14. Onko omahoitaja-malli käytössä osastollanne

- kyllä (siirry kysymykseen 15.)
- ei (siirry kysymykseen 16.)

15. Miten se on toiminut käytännössä?

16. Olisitko kiinnostunut omahoitaja*-mallista osastollanne?

- kyllä
- en

*Omahoitaja-järjestelmä tarkoittaa, että joku ryhmän aikuisista sitoutuu ottamaan vastuun tietyistä lapsista pehmeän laskun ajaksi ja tarvittaessa sen jälkeenkin. Omahoitaja-järjestelmä mahdollistaa sekä lapsen että perheen yksilöllisen huomioimisen aloitusvaiheessa. Oma hoitava aikuinen on se, joka lasta ensisijaisesti auttaa, lohduttaa, nukuttaa, huomaa lapsen pyrkimykset ilmaista itseään ja on lapsen lähellä leikeissä ja toiminnoissa. Omahoitaja on myös se henkilö, joka keskustelee lapsen vanhempien kanssa kertoen lapsen päivästä. (Piironen-Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka; Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen)

17. Jatka seuraavia lauseita.

a) Kun perhe tulee tutustumiskäynnille ensimmäistä kertaa

b) Alkukeskustelussa pyrin

c) Uusi hoitolapsi jää itkien hoitoon ensimmäisenä päivänä jolloin

d) Tutustumiskäynnit tuntuvat

18. Jos tahdot sanoa vielä jotain kyselyyn, lapsen hoidon aloittamiseen tai sopeutumiseen liittyen, niin ole hyvä

KIITOS VASTAUKSISTA!